KARYS

1956
SAUSIS

KARYS

1956 M.
SAUSIS
Nr. 1 (1317)

Redaktorius **Zigmas Raulinaitis**
Redaktoriaus pavaduotojas **Stasys Butkus**
Kalbinę dalį redaguoja **Kazys Kepalas**
Dailiosios literatūros dalį redaguoja **Vincas Jonikas**

*

Administratorius **Leonas Bileris**

*

Leidžia **Kario leidykla**

*

Atskirus skyrius redaguoja:
Balys Brazdžionis — Lietuviai Kariai Laisvajame Pasaulyje,
Romas Kezys — Kariai ir Jaunimas,
Justinas Liaukus — Karinės žinios.
L. Š. S. T. — Tremties Trimitas.

TURINYS

	Viršelis
Dail. V. Raulinaitis — Vytis	
L. S. Ramovės Centro Valdyba — Sveikinimas	1
Dr. V. Sruogienė — Kunigaikštis Jonušas Radvila	3
M. Jūra — Darbo Karys	7
Plk. inž. J. Vėbra — Lietuvos kario gairės ateičiai	11
B. Klimas — Kpt. R. Marcinkaus mirtis nelaisvėje	14
Z. Raulinaitis — Iš didelio rašto išėjo iš krašto	15
V. Mingėla — Vladas Andriukaitis—Andrius Varguolis	16
V. Andriukaitis — Svečias iš amžinybės	17
Ksenofonas — 10.000 žygis	21
V. Augustinas — Vėliavų paradas — nuotrauka	25
Tremties Trimitas	26
Kariai ir jaunimas	28
Karinės žinios	30
Karinė spauda	35
Kuprinės pabiros	36

Vinjetės — dail. V. Raulinaitis

Bendradarbiai

K. Ališauskas, P. Alšėnas, J. Apyrubis, V. Augustinas, A. Balčiūnas, B. Balčiūnas, G. Botyrius, K. Jankūnas, V. K. Jonynas, J. Juodis, Dr. K. Jurgėla, P. Jurgėla, V. Karečkaitė, J. Kiaunė, P. Labanauskas, J. Lanskoronskis, J. Lukas, P. Mačiulaitis, Marių Žuvėdra, kan. J. Meškauskas, S. Miglinas, J. Mikštas, J. Mikuckis, Vl. Mingėla, T. Papartis, P. Plechavičius, A. Rėklaitis, M. Rėklaitis, V. Raulinaitis, J. Skardis, A. Sodaitis, A. Sperauskas, Dr. V. Sruogienė, E. Šulaitis, V. Šventoraitis, O. Urbonas, kun. Dr. S. Valiušaitis, J. Vėgelis, V. Vilkutaitytė-Gedvilienė, T. Žiūraitis, O. P.

ATSTOVAI: **Albinas Baranauskas,** Kaiserslautern, Vokietija. **Balys Brazdžionis,** Chicago, Ill. **Andrius Mart. Cieminis,** Rochester, N. Y. **Petras Jaudegis,** Omaha, Nebr. **Vytautas Kamantas,** Cleveland, Ohio. **V. Šalkūnas,** Carlton, Australija. **Morkus Šimkus,** Baltimore, Md. **Kazys Trečiokas,** Newark, N. J.

PLATINTOJAI JUNGTINĖSE AMERIKOS VALSTYBĖSE:

Baltimore, Md.—K. Bradūnas,
Boston, Mass.—"Baltic Florists",
Brooklyn, N. Y.—"Laima",
Chicago, Ill.—J. Karvelis, P. Švelnis, "Terra" — A. Urbonas,
Cleveland, Ohio—V. Rocevičius,
Detroit, Mich.—"Neringa",
Grand Rapids, Mich.—J. Belinis,
Los Angeles, Calif.—V. Prižgintas,
Philadelphia, Pa.—A. Impulevičius,
Newark, N. J.—Kazys Trečiokas,
Rochester, N. Y.—P. Saladžius,
Waterbury, Conn.—V. Vaitkus.

KANADOJE:

Hamilton, Ont.—J. Pleinys,
St. Catherines, Ont.—J. Vyšniauskas,
Toronto, Ont.—V. Aušrotas, A. Kuolas, "Tėviškės Žiburių" Knygynas,
Verdun, Montreal, Que. — "Parish Library".

ANGLIJOJE:

D. Daunoraitė, 49 Thornton Ave., London, N. W. 6, Gr. Britain.
K. Rožanskas, 4 Bailey St., Old Basford, Nottingham.
Santarvė, 46 Abeidare Gdns., London, N. W. 6, Gr. Britain.

AUSTRALIJOJE:

N. Butkūnas, 9 Cowper St., St. Kilda, Vic.
V. Šalkūnas, 240 Lygon St., Carlton, N. 3, Vic.
E. Stašys, 17 Belmore Ave., Belmore, Sydney, NSW.

VENEZUELOJE:

Sr. V. Mažeika, Apartado 369, Caracas, Venezuela, SA

VOKIETIJOJE:

Alb. Baranauskas, 2040 Labor Service Co., Kaiserslautern, Postfach 556

Įvairių autorių straipsniai skelbiami KARYJE, nevisada reiškia redakcijos ar leidėjų nuomonę.

KARYS išleidžiamas 10 dienų prieš kiekvieno mėnesio pradžią. Jam skiriami straipsniai turi pasiekti redakciją dvi savaites prieš išleidimą.

Rankraščiai redakcijoje nesaugomi.

*

Prenumerata JAV ir užsienyje:
Metams — $5.00, pusm. — $3.00 atsk. nr. — 55c. Skelbimai pagal susitarimą. Pinigus siųsti šiuo adresu:

L. BILERIS, c/o KARYS,
916 Willoughby Ave.,
Brooklyn 21, N. Y., U. S. A.

Keisdami adresą nedelsdami praneškite KARIUI, pažymėdami naująjį ir senąjį adresą.

THE WARIOR, magazine for the veterans of Lithuanian descent and for Lithuanians in the wide world. Published monthly except August by "KARYS", 916 Willoughby Ave., Brooklyn 21, N. Y., U. S. A. Subscription $5.00 per year. Single copy 55 cents. Entered as second-class matter at the Post Office Brooklyn, N. Y. OFFICE OF PUBLICATION: 916 Willoughby Ave., Brooklyn 21, N. Y.

KU biblioteka
093 00523496 9

Įsteigtas Lietuvoje 1919— Nepriklausomybės kovų— metais

KARYS

Atgaivintas Jungt. Amerikos Valstybėse 1950 metais

PASAULIO LIETUVIŲ KARIŲ - VETERANŲ MĖNESINIS ŽURNALAS

Nr. 1 (1317) SAUSIS - JANUARY 1956

BROLIAI IR SESĖS LIETUVIAI!

Naujųjų 1956 Metų proga Lietuvių Sąjungos "RAMOVĖ" Centro Valdyba sveikina visus brolius ir seses lietuvius pavergtoje tėvynėje, prispaustus vergijos pančiais, vargstančius ir žūstančius sovietų darbo stovyklose, sveikina visus brolius ir seses lietuvius, išblaškytus po viso laisvojo pasaulio kampus ir savo tėvynės nepamirštančius, sveikina mūsų tautos Partizanus, kovojančius ir kovojusius už tėvų žemės laisvę, sveikina Lietuvos Laisvės Kovų Invalidus, paaukojusius savo brangiausį turtą — sveikatą ant tėvynės aukuro, sveikina visus mūsų Kūrėjus-Savanorius, Vyčio ir Vyties Kryžiaus Kavalierius, Karius ir Šaulius, budėjusius ir tebebudinčius laisvės sargyboje, sveikina nusipelniusį Amerikos Lietuvių Legijoną, visus Ramovėnus, įsijungusius į Sąjungos veiklą ir mūsų mielas ir veiklias Birutininkes, tiek daug naudingo darbo atliekančias tremtyje.

Šiandieniniai Kremliaus bosai, važinėdami po laisvojo pasaulio kraštus, apgaudinėja žmoniją savo dirbtinos šypsenos politika. Jų skelbiami taikingi šūkiai yra šiuo metu stipriausi komunizmo nuodai, skirti užmigdyti Vakarus, kad vėliau, be didesnių sunkumų, Maskva galėtų juos "išlaisvinti" iš kapitalistų, kaip tas jau yra atsitikę su daugel Europos ir Azijos buvusios laisvų ir nepriklausomų valstybių. Kas supranta komunizmo tikslus, tam yra aišku, kad komunizmas su demokratija sugyventi negali. Lemiamoji kova dar turės įvykti. Ir tos kovos pasėkoje demokratija ar komunizmo diktatūra turės įsiviešpatauti visame pasaulyje. Pastarojoje Genevos konferencijoje ir po jos, naujieji Kremliaus bosai savo pareiškimais ir veiksmais apnuogino savo grobuoniškus tikslus. Atrodytų, Vakarams turėtų būti aišku, kad raudonųjų šypsenos ir taikingi pareiškimai neverti net mažiausio dėmesio. Dirbtinai sukurta "Genevos dvasia" kaip dūmas, vėjo papūstas, išgaravo. Jei Vakarai patenkintų šiandieninius Maskvos reikalavimus ir tariamai su ja susitartų, tai kiek vėliau, ji reikalautų naujų nuolaidų. Nuolaidu reikalavimui nebūtų galo iki visą likusį laisvąjį pasaulį pavergtų komunizmas. Pavergtų tautų balsas laisvajame pasaulyje turi Vakarams nuolat priminti ir kelti vieną labai svarbų ir reikšmingą faktą, būtent: kad pavergtosios tautos, vienos be užtarimo ir paramos iš Vakarų pusės, veda žūtbūtinę kovą už savo ir visos žmonijos laisvę. Ta kova yra žiauri, kruvina, nuostolinga. Joje žūsta atskiros tautos, dingsta buvusios kultūringos valstybės. Toje kovoje žuvo ir žūsta milionai žmonių kasmet, nuo pat vergijos pradžios, ar tai raudonosios imperijos darbo ir mirties stovyklose, ar tai jų kalėjimuose, ar tai atvirose kautynėse su pavergėjais.

Mus stebina Vakarų nuolaidumas Maskvai ir nebojimas komunizmo pavergtų tautų žudymo ir milionų žmonių kančių ir jų pagalbos šauksmo. Juk didžiausia atrama ir stipriausia jėga prieš Maskvą glūdi komunizmo pavergtose tautose. Aiški ir ryžtinga Vakarų politika, nukreipta į pavergtųjų išlaisvinimą ir paremta ne tik žodžiais, bet ir veiksmais, iš pagrindų supurtytų raudonųjų imperiją ir pavergtiesiems kraštams laisvė grįžtų. Tada taika pasaulyje įsiviešpatautų, gal būt, ir be atominio karo, kurio Vakarai ir Rytai labai bijo, tačiau jam ruošiasi, nes išvengti jo iki šiol siūlyti receptai nei vienai, nei kitai pusei nepriimtini.

Atrodo, lyg Vakarai su komunizmu kovoja tik tiek, kad jis tik šiandien jų negriebtų už gerklės, o kas bus rytoj, jiems lyg ir nerūpėtų. Bet iš tikrųjų taip nėra. Lemiamos kovos momentas dar neatėjo. Kai jis ateis, mes tikime, kad Vakarų demokratija kovą laimės. Tada ir mūsų Tėvynė — Lietuva bus laisva.

Apsišarvavę ištverme, kantrybe ir ryžtu, ženkime į Naujuosius 1956 Metus Lietuvos išlaisvinimo keliu ir vardan tos Lietuvos vienybė težydi tarp visų lietuvių.

LIETUVIŲ SĄJUNGOS "RAMOVĖ"
CENTRO VALDYBA

Artilerija Lietuvos kariuomenės parade, Kaune 1938 metais — V. Augustino nuotr.

KUNIGAIKŠTIS JONUŠAS RADVILA 1612-1655

JO 300 METŲ MIRTIES SUKAKČIAI PAMINĖTI

DR. V. SRUOGIENĖ

NEVAINIKUOTASIS LIETUVOS KARALIUS

Nepaprastai turtingoje mūsų praeities didžiųjų vyrų galerijoje, kaip didinga figūra iškyla Biržų, Dubingių, Kėdainių ir t.t. ponas — Didysis Lietuvos etmonas ir Vilniaus vaivada, kunigaikštis Jonušas Radvila. Tai stambi asmenybė, įrėžusi gilius pėdsakus Lietuvos istorijoje, bet drauge ir viena iš labiausiai ginčytinų. Sekant H. Sienkevičiaus romanu "Tvanas", lenkų visuotinai laikomas išdaviku, net jų istorijos autoritetų niekšu antspauduotas, jis tačiau, iki antrosios 19 a. pusės to epiteto niekad nėra turėjęs. Ir mūsų kai kurie istorikai, nesusigaudydami šaltiniuose bei literatūroje, aklai sekdami lenkus, jį taip pat vadina išdaviku.

Pažvelkime į Radvilą pro dokumentų ir faktų šviesą.

Jonušas gimė 1612 m. Jo tėvai buvo Didysis Lietuvos etmonas Kristupas (Radvilos Perkūno sūnus, Mikalojaus Rudojo, Biržų linijos įkūrėjo anūkas) ir Ona Kiškaitė, įnešusi kaip kraitį Radvilams Kėdainius.

Jonušas buvo rūpestingai išauklėtas. Augštas, gražus, neprilygstamas raitelis ir šokėjas, dailaus aristokratiško elgėsio, puikus ir išdidus, bet duosnus ir mandagus, mokėjęs nuoširdumu bei paprastumu patraukti visus, su kuriais tik bendravo — jis žavėjo kiekvieną. Laisvai kalbėjo prancūziškai, vokiškai, lotyniškai ir kiek itališkai. Namie vartojo lenkų kalbą, bet mokėjo ukrainiečių, o taip pat, yra pagrindo manyti, ir lietuvių. Jis buvo visai suaugęs su mūsų kraštu, nes daugiausia gyveno tikrojoje Lietuvoje: Vilniuje, Kėdainiuose, Dubingiuose ir Biržuose. Jis nuoširdžiai rūpinosi rašliava lietuvių kalba, protestantiškiems raštams spausdinti. Buvo specialiai įsteigęs spaustuvę Kėdainiuose, ir pasireiškė kaip didelis kultūros kėlėjas ir mokslo žmonių globėjas. Dar visai jaunas būdamas, per keliolikos senatorių pasitarimą Vilniuje triukšmingai pareiškė savo lietuvišką patriotizmą. Kai jo tėvas Kristupas, lenkų senatoriaus įžeistas, protestavo prieš lenkų kišimąsi į Lietuvos reikalus, Jonušas iš vietos šaukė:

— Dar ateis laikai, kada lenkai nepataikys į duris, ir mes juos mesime pro langus, o Lietuva bus laisva!

Su šaunia pasiuntinybe 1632 m. Jonušas siunčiamas į Olandiją ir pas Anglijos karalių pranešti apie naujo valdovo — Vladislovo Vazos — išrinkimą Lenkijos karalium ir Didžiuoju Lietuvos kunigaikščiu. Jis turėjo progos susipažinti su Vokietijos imperatoriaus ir kitų monarchų dvarais ir jų gyvenimu. Visur priimamas kaip lygus, turtingiausias didikas ne tik rytų, bet gal ir visoje Europoje. Iš pat jaunystės pratęs prie reiškiamos jam pagarbos, jis tačiau neišlepo. Kai Vladislovo Vazos viešpatavimo pradžioje maskoliai buvo įsiveržę į Lietuvos rytų žemes ir jo tėvas kovėsi ties Smalensku, Jonušas dalyvavo drauge su juo ir pasižymėjo didele drąsa, pirmas iškėlęs Lietuvos vėliavą Smalensko mūruose. Tai — kraujo ir kaulo karys, greit išgarsėjęs kaip didelis karo dalykų žinovas, "arbiter belli et pac[illegible]" vadinamas. Kareiviai noriai paskui jį ėjo, nes jis visad jais rūpinosi, o nors buvo griežtas, bet drauge ir teisingas, jei bausdavo, tai "kavalieriškai", kilniai.

Būdamas protestantų šulas, po tėvo mirties 1640 m. jis tapo ne tik Lietuvos kalvinų, bet ir visos Lenkijos protestantų globėju, tačiau niekad fanatizmu nepasižymėjo.

Pirmą kartą buvo vedęs Kotryną Potockaitę, Braclavo vaivados dukrą, katalikę, o šiai mirus, 1645 m. susituokė su pasakiškai turtingo graiko, Valakijos valdovo Lupulo dukterimi Elena Marija, stačiatike. Iš pirmosios žmonos, Jonušas turėjo vienintėlę dukterį Oną Mariją, vėliau ištekėjusią už savo tėvo pusbrolio Boguslavo, paskutiniojo Biržų Radvilų linijos atstovo.

Lauko etmono buožę Jonušas gavo 1646 m., o 1648 m. — Žemaičių seniūno urėdą, tuo būdu tapdamas senatorium. Po kiek laiko jis jau galingas Vilniaus vaivada. Jis buvo labai didelis ponas, valdęs milžiniškus nuosavus ir įkaitais gautuosius karališkus dvarus, garsėjęs turtais ir apsuptas prabangos. "Jo žmonės auksu žėrėjo. Aksomai, sabalai, kiti brangūs kailiai ir papuošalai, auksu ataustos medžiagos ir rubinai, briliantai sagose, puošnios karietos ir brangūs pakinktai, puikūs žirgai, geri orkestrai, sidabro ir aukso indai ant stalų... Žmonių akys ir ausys buvo pilnos tų grožybių. Iš visų pasaulio šalių prisirinkęs rečiausių brangenybių... Karaliaus nuotakos Marijos Liudvikos Gonzaga (prancūzų kunigaikštytė) pasitikti į Varšuvą jis atvyko su visus nustebinusia palyda: tarnai kazokai žalio atlaso drabužiais, turtingais šarvais su kirviais rankose, lengvų raitelių būrys raudonom uniformom, 120 dvariškių apsivilkusių šilkais ir aksomais. gusarų būrys, puošnumu ir kareivių skaičiumi pralenkę karaliaus asmens sargybą.[1])

Ne be reikalo Radvila buvo vadinamas nevainikuotu Lietuvos karaliumi. Kiek jam odžių, pagyrų prirašyta! Iš jų turime ir 17 a. lietuvio poeto Stepono Jaugilio Telegos lietuvišką eilėraštį Radvilų herbo garbei:

Tavi, išskėstasparni, o ereli juodas,
Tris širdy triūbas turįs, garsi šlovė duodas,
Jonuše Radvilai, kunigaikšti pone,
Vaivada Vilniaus ,didis Lietuvos etmone!

Parėmęs Joną Kazimierą renkant į sostą 1648 m. Radvila tikėjosi turėsiąs jam įtakos ir sulauksiąs dėkingumo. Bet karalius, menkas ir pavydus žmogus, iš karto pabūgo Radvilos galybės ir net nepatikėjo jam ilgai buvusios laisvos Didžiojo etmono buožės. Prasidėjusi tarp jų atkakli kova sunkiai atsiliepė į krašto įvykius. Šios kovos pasėkoje Radvila buvo keikiamas kaip tariamai pirmą kartą nutraukęs seimą, liepdamas 1652 m. savo valdiniui, Trakų atstovui Upytės paseniūniui Sicinskiui sušukti lemtingą žodį:

— Veto!

Tačiau faktai rodo ką kitą. Ne Radvila pirmą kartą panaudojo tą nelaimingąjį "liberum veto", bet žymiai anksčiau tai padarė lenkų didikai. Ir Radvila visai neliepęs Sicinskiui seimą nutraukti, nes šis tik savo apskrities bylą tegynė. Šiandien yra aišku, kad vieno Sicinskio ar Radvilos protestas nebūtų seimo nutraukęs, jei to nebūtų pageidavęs didelis bajorų skaičius. Tikrieji kaltininkai buvo visi bajorai, kurie nenorėjo mokesčių mokėti ir karalius Jonas Kazimieras, kuris už pinigus pardavinėjo augštus urėdus netinkamiems asmenims ir neklausė išmintingų patarimų.[2])

Senojo Vilniaus kampelis. M. Dobužinskio dekoracija operai "Radvila Perkūnas"

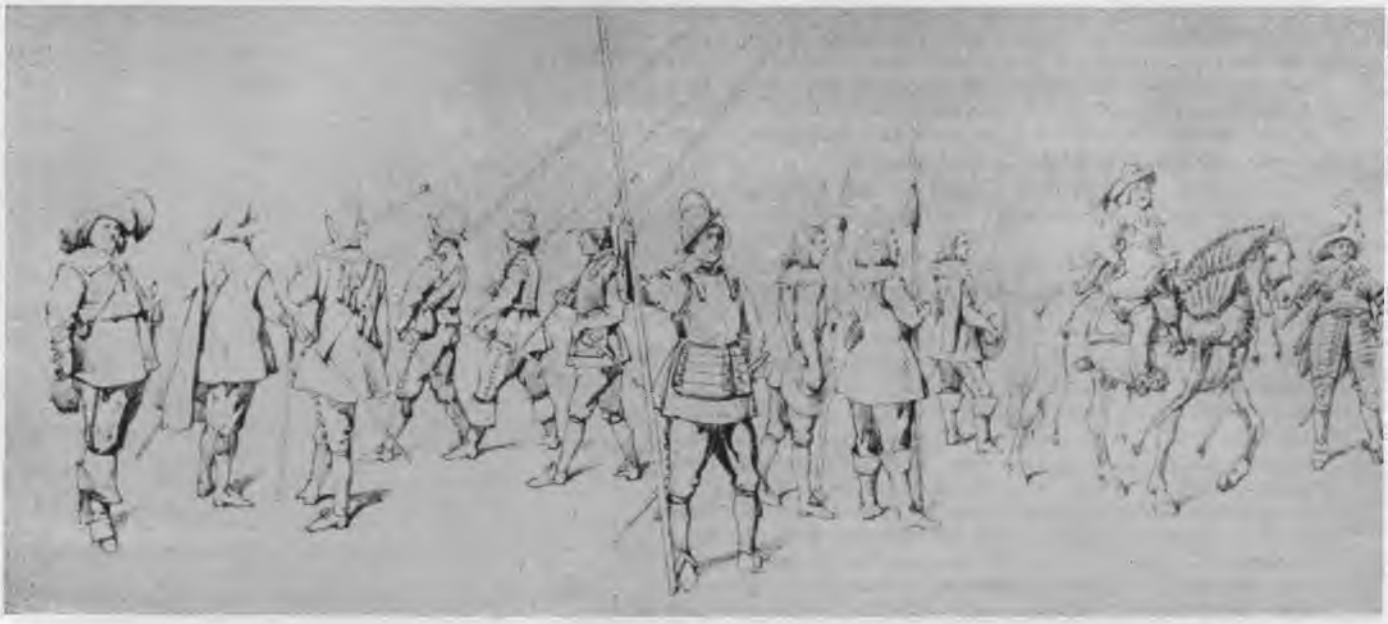

1634 - 1643 — Kariuomenė Vladislovo Vazos ir

MASKOLIŲ INVAZIJA Į LIETUVĄ 1654—1655

Radvilos ir karaliaus kova ypač skaudžiai atsiliepė prasidėjus karui su Maskva 1654 m.

Jonušas Radvila buvo numatęs grėsiantį Lietuvai pavojų iš rytų bei pietų ir jau 1648 m. seime reikalavo, kad nuolatinės kariuomenės skaičius Lietuvoje būtų padidintas, bet lenkai bijodami Lietuvos stiprėjimo ir net atsiskyrimo, tam pasipriešino. Seimas leido laikyti tik 15,000 samdytos kariuomenės, o karalius įsakė, kad pusė jos būtų nusiųsta į Lenkiją — ginti Varšuvos nuo Bagdono Chmielnickio sukeltų kazokų! Radvila, Lietuvos senatorių palaikomas, atsisakė karaliaus įsakymą vykdyti.

Tuo tarpu 1649 m. pavasarį kazokų pulkininkas Nebaba su 20,000 kariuomenės traukė į Lietuvą. Jį pasitiko Jonušas Radvila ir liepos 31 d. Lietuvos — Lenkijos pasienyje ,prie Dniepro ties Lojovu smarkiai sumušė kazokus. Radvila atvyko i Varšuvą seimo metu ir įvažiavęs kaip triumfuotojas, išdidžiai metė karaliui Jonui Kazimierui po kojų 40 paimtų vėliavų. Padaręs platų pranešimą, jis priėmė viešą seimo padėką. Bet karalius Didžiojo etmono urėdo vis jam nedavė ir Lietuvos kariuomenė tebebuvo be vyriausios vadovybės.

1651 m. Radvila ir vėl Ukrainoje, lenkų ir kazokų skerdynių sūkuryje. Jis užėmė Kijevą, kartu su lenkais sumušė kazokus ties Bila Cerkva, reiškėsi kaip geras strategas.

Tačiau Chmielnickis, sukurstęs prieš Lietuvą totorius, tebesiautėjo. Įsiveržę į Lietuvą totoriai 1652 m. pasiekė Pinsko apylinkes ir į nelaisvę išsivedė labai daug žmonių, kaip pasakojama net 12,000.

Kai Chmielnickis 1654 m. sausio mėn. pasidavė Maskvai ,caras Aleksiejus Michailovičius ėmė ruoštis karui prieš Lietuvą ir Lenkiją. Jo tikslas buvo atplėšti nuo Lietuvos gudų gyvenamas sritis, prisiartinti prie Baltijos ir išplėsti Maskvos įtaką į vakarus.

Lietuva gi gyveno sau ramiai. Neseniai dar buvo patvirtinta taika su Maskva, caras buvo jaunas, Maskvos valstybėje ėjo visokios riaušės. Niekas puolimo nelaukė, niekas karo nesitikėjo. Siena buvo aklinai uždaryta ir tik menkos žinelės pro ją teprasiskverbdavo. Tik per šv. Joną Vilniuje išgirsta, kad maskoliai su milžiniška kariuomene peržengę Lietuvos sieną.

Jonušas Radvila ,sužinojęs apie maskolių įsiveržimą, ėmė skubiai šaukti bajorus į karą, tvarkyti samdinius. Seimeliai rinkosi po visą kraštą, bet bajorai jojo nerangiai ,vis dar nesuvokdami pavojaus. Susirinkęs seimas buvo audringas, karalius, pagaliau, priverstas atiduoti Jonušui Didžiojo etmono buožę, nes visi žinojo jį vieną teturintį autoritetą. Tačiau Lauko etmono urėdą jis pavedė Radvilos priešui Vincentui Gosievskiui, kuris savo intrigomis vyriausiojo vado veiklą paraližavo.

Nors seimas šį kartą ir apsidėjo mokesčiais, bet bajorai neskubėjo jų mokėti. Lenkai jokios pagalbos nedavė, tad 1654 m. liepos pradžioje Radvila teturėjo 11,200 karių, o priešo 200,000 jau slinko prie Smalensko ir niekeno netrukdomi ėmė miestą po miesto. Tiesiai iš Varšuvos seimo Radvila nuskubėjo į rytus ir su savo kariuomene pastojo maskoliams kelią. Rugpjūčio 12 d. per visišką saulės užtemimą, ties Šklovu įvyko pirmosios kautynės — žiaurios ir kruvinos, bet kaip jų dalyvis pranešė "Dievo malonei leidus, mums laimingos". Pats Didysis etmonas nesisaugojo, visur dalyvavo, čia kariuomenės sparnuose, čia kautynių sūkuryje, keletos žirgų po savim netekdamas. Priešas buvo atstumtas už Dniepro. Bet maskoliai greit atsigavo. Ties Šepelevičiais vėl įvyko kautynės, kuriose Lietuvos kariuomenė tapo visiškai sumušta. Boguslavas Radvila neteko beveik visų savo šaunių raitelių, žuvo dauguma pėstininkų.

Maskoliai atsistoję Berezinos linijoje, užėmė Polocką, Drują. Smalenskas, nežiūrint atkakliaus gyventojų gynimosi (net ir moterys pylė nuo tvirtovės sienų karštą vandenį ir dervą maskoliams ant galvų), buvo priverstas pasiduoti. Krito ir Mohilevas. Kelias į sostinę Vilnių buvo atviras. Priešas žudė, plėšė, degino miestus ir sodybas. Ištisi žemės plotai liko be gyvybės ženklo. Šimtai tūkstančių gyventojų buvo išvaryti į nelaisvę, apie 300,000 rado prieglobstį Vilniuje ir Kaune.

Jono - Kazimiero laikais, 1655 - 1660 ✓

Bagdonas Chmielnickis, kazokų vadas

Bet nelaimė palietė nevien Lietuvą. Carui bekariaujant, Maskvoje paplito maras.

"Maru nubaudė Dievas maskvėnų lengvabūdiškumą", rašė Lietuvos kancleris Albertas Radvila. Ir jo nuomonė vyravo ne tik Lietuvoje, bet ir Maskvos caro valstybėje. Tas maras privertė maskolius atidėti invaziją į Lietuvą.

Radvila tuo tarpu ruošėsi tolimesniam karui. Betgi kova su karalium nesiliovė. Radvila nesitvėrė piktumu, dėl nepasisekimų kare kaltino Gosievskį, neparėmusį jo žygiuose. Kai Vilniaus vyskupas Jurgis Tiškevičius pasikvietė etmoną į pasitarimą gynybos reikalu, kilo aštrus ginčas. Radvila puolė vieną dalyvį ir nutraukė vyskupo grandinę, kai šis bandė jį raminti, užstodamas Gosievskį.

Radvila reikalavo sušaukti vien Lietuvos seimą, be lenkų, kad lietuviai patys nutartų kas reikia ir suorganizuotų gynybą nuo priešo. Pagaliau, Jonas Kazimieras sukvietė Lietuvos senatorius į Gardiną. Bet ginčai nesiliovė, Gosievskis kurstė karius prieš Radvilą, kurio stovykloje prie Minsko buvo platinami paskviliai prieš Didįjį etmoną.[3]) Radvila įtūžęs kaltino karalių ir lenkų senatorius dėl netvarkos. Šitokia kova truko apie 4 mėnesius. Karalius neteko autoriteto, o Radvila buvo šmeižiamas ir kaltinamas pasisavinęs kariuomenės išlaikymui skirtus pinigus. Bet sudarytoji šiems skundams išaiškinti komisija nustatė, kad jis buvo dar ir savo pinigų pridėjęs. Tokiu lemtingu metu laikas buvo gaišinamas ir samdytoji kariuomenė stovėjo be darbo.

1655 m. žiemą kariuomenė su vyriausiu vadu buvo karo lauke Lietuvos rytuose. Žiema buvo labai žiauri, dėl šalčių kentėjo kariai, šildydamiesi ūkininkų dūminėse, kūtėse ir daržinėse.

Ankstų pavasarį maskoliai, susitarę su kazokais, pasiuntė prieš Lietuvą iš Ukrainos Zolotarenką su milžiniška armija. Zolotarenka — "milžinas vyras su raudona kazokų etmono kepure, papuošta plunksna, su ilgais, krūtinę dengusiais ūsais, didele plokščia nosimi ,suraukta kakta — niūriu žvilgsniu",[3]) — neskubėdamas traukė į Lietuvą ir viską pakeliui naikino. Pats caras rinko didelę kariuomenę ties Smalensku, kita jo armija artėjo prie Naugardo-Pskovo, nes naujas švedų karalius Karolis X Gustavas pranešė carui, kad pradeda karą su Lietuva dėl Livonijos.

Augštieji Lietuvos urėdai, pritrenkti maskolių įsiveržimo, reikalavo iš Lenkijos pagalbos, bet dauguma pasitikėjo tik savo jėgomis. Jurgis Tyzenhauzas rašė tuo reikalu savo pavieto seimeliui:

"...Jeigu norime tėvynę gelbėti, turime patys į karą šokti, kitaip jo nebaigsime... bet visi turime eiti, priešingu atveju vargingesni bajorai nenorės klausyti visuotino šaukimo į karą... Taip pat ir dvasininkai turi sumokėti ką yra dar skolingi kariuomenei išlaikyti... Neteisinga yra spausti kraują ir prakaitą vien iš mūsų valstiečių, be naudos surinktus pinigus eikvoti..."[3]).

1655 m. gegužės mėn. karalius pasišaukė abudu etmonu į Varšuvą, o kai lietuviai ėmė reikalauti iš jo žinių apie derybas su caru, šis tik reikalus atidėliojo. Radvila, čia pat išrinktas deputatu deryboms su kazokais, tarėsi su jais Varšuvoje. Jis primygtinai reikalavo iš karaliaus ko skubiausiai baigti bylą su švedais, atsisakyti nuo pretenzijų į Švedijos sostą, nes dėl to Švedijos karalius jau žygiavo prieš Lietuvą ir Lenkiją.

Sutikęs tik šaltą atkaklumą ir visišką padėties nesupratimą, Radvila pats per Kuršo kunigaikštį siūlė švedų karaliui Karoliui X Gustavui Lietuvos — Lenkijos vainiką, kad tik jis duotų pagalbos prieš Maskvą. Susirūpinę, pagaliau, ir lenkai nusiuntė į Stockholmą pasiuntinius derėtis dėl taikos (Lietuvą čia atstovavo Aleksandras Naruševičius), bet Jonas Kazimieras užsispyręs reikalavo iš švedų kompensacijos už jo atsisakymą Švedijos vainiko.

Nors bajorai šį kartą greit apsidėjo mokesčiais ir ruošėsi karui — viskas buvo jau per vėlu. Švedai su pasiuntiniais nė nešnekėjo, tik paskelbę karą jau laipino kariuomenę prie pietinių Baltijos krantų. Gavęs pavojų skelbiančių žinių iš rytų fronto, Radvila metė visas bergždžias derybas Varšuvoje ir nuskubėjo į Vilnių.

Maskoliai, tuo tarpu, ties Minsku sujungė visas savo armijas. Mūsiškiai be kovos atsitraukė už Dniepro. Lauko etmonas Gosievskis vėl nieko neveikė. Švedai jau įsitvirtino Daugpilyje, Prūsuose ir pradėjo karą su Lieutva ir Lenkija.

1655 m. liepos mėn. Jonušas Radvila rašė:

"Žmonės taip nusiminė, kad vieton griebtis ginklo, bėga kas gyvas. Minsko bajorai, nors ten ir stovi mūsų kariuomenė, nė vienas neatėjo į stovyklą, visi išbėgiojo ir Vilnius su apylinkėmis jų pilnas."[3])

(Bus daugiau)

DARBO KARYS

103 MĖNESIAI LAISVĖS SARGYBOJE

M. JŪRA

Ruduo. Šaltas, drėgnas, niūrus ir pilkas, kaip ir vienuolika kitų panašių, tremtyje praleistų rudenų. Žvarbus vėjas, stambūs lietaus lašai ir ant kieto asfalto spiečiais krintantys geltoni medžių lapai... Jeigu jie kristų į šiltą, molėtą, juodą žemę, — jie primintų prarastosios Tėvų Žemės rudenius. Rudenius, kada gintariniame Baltijos pajūryje kvėpavo laisve visa mūsų tauta. Po mūsų mašinos ratais tiesiasi pilkas asfaltas, šaltas ir kietas kaip ir pati tremtis. Jos sukelto vėjo prikelti auksiniai rudens lapai iš po ratų sklendžia į šalis ir tupia plento pakraščiuose amžinajam poilsiui. Mašinų ant plento tiek daug, kiek ir rūpesčių vakarų pasaulio žmogui, kaip išlaikyti taiką ir atgauti pavergtosioms tautoms laisvę. Plentas švarus, lyg jį būtų rūpestinga ranka nušlavusi. Pravažiuojame viduryje plento stovinčią didžiulę mėlyną lentą su užrašu baltomis raidėmis: "KAISERSLAUTERN 42 km". Už pusvalandžio jau esame mieste. Ilgokai sukinėjamės rangytomis miesto gatvėmis iki išneriame į kitą jo pusę — į ten, kur prieš 10 metų tanki, žalia giria siūbavo, o šiandien balti amerikiečių kariuomenės kareivinių blokai gretomis susirikiavę stūkso. Čia ištisas baltųjų blokų miestas — pilnas judėjimo, bet tvarkingas ir monotoniškas, kaip ir pats kareivio gyvenimas. Jis sukelia tavyje pasitikėjimą ir viltį, taip kaip ir patsai žaliasis amerikiečių karys, kaip tūkstančiai jų, šiame mieste, sutinkamų važiuotų ir pėsčių. O tarp jų, tarp tų žaliųjų amerikiečių karių, matosi tiek daug, tokia pačia, tiktai pilkos spalvos uniforma dėvinčių pilkųjų karių. Jie sveikinasi kariškai, dėvi šalmus, nešioja šautuvus, vairuoja kariškas mašinas ir dirba įvairiausius kitus darbus drauge su amerikiečių kariais. Kokios valstybės armijai ir tautai jie priklauso? Tokia nematyta ir keista ta pilkoji kariuomenė, tokie mišrūs ir skirtingi jų veidai. Ir kiek jų čia daug!

KAS JIE TOKIE?

Tai iš raudonojo slibino nąsrų ištrūkusieji ir į laisvąjį pasaulį atbėgusieji įvairiausių tautybių tremtiniai, o taip pat ir Vakarų Vokietijos vyrai, savanoriais stojusieji į darbo talką, laisvę Europoje saugojančiai amerikiečių kariuomenei. Vyrai, kurie amerikiečiams pasiūlius, tuojau po Vokietijos kapituliacijos, savanoriais stojo į prie amerikiečių kariuomenės organizuojamą, taip vadinamą, DARBO TARNYBĄ (Labor Service), kad su šautuvu rankose neštų sargybas prie kariuomenės sandėlių ir kitų postų, kad statytų kariuomenei reikalingus per upes tiltus, kad atliktų įvairius kariuomenės reikmenų pakrovimo, iškrovimo ir transporto darbus, kad vairuotų kariškas mašinas ir bet kokiu kitu darbu pavaduotų Europos tautų laisvės sargyboje jau dešimtį metų kantriai stovintį amerikiečių karį. Tos tarptautinės darbo kariuomenės kiekvienas pilkasis karys išdidžiai nešioja ant kairiosios rankovės, peties augštyje prisiūtą JAV vėliavos spalvų skydelį, kurio viršuje, mėlyname fone auksinėmis raidėmis užrašyta to keistojo darbo kario tautybė.

Kpt. Juozas Venckus, Baltų ryšių karininkas

Sulėtiname mašinos greitį ir stebime praeinančius, pravažiuojančius, dirbančius ir sargybų postuose stovinčius pilkuosius karius. Daugiausia — pagyvenę ir senesni veidai, jaunų nedaug. Veidai sunkių karo išgyvenimų ir tremties rūpesčių raukšlėmis išvagoti, tėvynės laisvės ilgesio kupini, kai kurie lyg granito šaltame akmenyje iškalti — pilki, ryžtingi ir kieti. Skaitome jų skydeliuose ant rankovių tautybių užrašus: Lithuanian, Latvian, Estonian, Polish, German, Chechoslovakian ir kt. Vaizduotėje iškyla jų atstovaujamųjų pavergtųjų valstybių žemėlapiai. Žemėlapiai, kurie šiandieną raudona spalva nudažyti; spalva, kuria tų vyrų broliai, tėvai ir seserys bolševikų pavergtose tėvynėse ne cheminiais dažais, bet savo kūno krauju dažo kiekvieną gimtosios žemės pėdą. Kraujuoti takai tęsiasi paskui tremiamųjų kolonas iki Sibiro, iki Altajaus, Kazachstano, Vorkutos ir kitų laisvės ir laisvojo žmogaus naikinimo fabrikų — kacetinių darbo stovyklų. Tie pilkieji darbo kariai, tai gyvieji visos eilės tautos ir valstybių pavergimo liudytojai. Juos matant, kiekvienam savaime kyla mintis: — kol šitų vyrų tėvynės tebėra neišlaisvintos iš vergijos ir jie negali grįžti į savo gimtąsias žemes — karas už laisvę tebėra nepasibaigęs.

Prie vieno bloko, pro kurio langus matosi raštinėje dirbantieji, sustabdome savo mašiną. Tai mūsų kelionės tikslas. Įeiname į didžiulę raštinę. Už gausybės rašomųjų stalų ir prie rašomųjų mašinėlių sėdi ir įtemptai dirba įvairių tremtinių tautybių pilkieji

darbo kariai. Pastebime, kad čia pat sėdi vienas su užrašu skydelyje ant rankovės: Lithuanian. Pasisveikiname lietuviškai. Paaiškėja, kad tai buvęs prie Vasario 16 Gimnazijos veikusios, šių metų pavasarį likviduotosios, lietuvių pradžios mokyklos ilgametis vedėjas, kuris netekęs darbo savo profesijoje, įstojo į Labor Service dalinius prie amerikiečių armijos. Pasisakome kas esą ir ko ieškome, ir jis mums maloniai nurodo gretimas kabineto duris, ant kurių prikalta lentelė su užrašu anglų kalba:

Capt. Juozas Venckus
BALTIC LIAISON OFFICER

Taip. Tai tas pats kapt. Venckus — Baltų Ryšių Karininkas, kurio mes šiandien ir ieškome, norėdami pasikalbėti. Pabeldžiame. Pasigirsta trumpas, griežtas lietuvio karininko balsas "prašau", — ir įeiname. Už stalo sėdi stambus, plačios krūtinės, vidutinio amžiaus žemaitis. Mums prisistačius ir pasisakius, kad norėtume "KARIO" žurnalui gauti kiek informacijų apie pilkuosius lietuvių darbo karius, sustingęs kapitono veidas nušvinta malonia šypsena ir jis draugiškai paprašo mus sėstis. Pakėlęs ant jo stalo gulėjusį paskutinį "KARIO" numerį ir jį rodydamas mums pareiškė, kad "KARIUI" jis mielai sutinkąs papasakoti apie lietuvių dalinius ir jo paties darbą Labor Service tarnyboje, kiek tai neliečia tarnybinių paslapčių.

Užsimezga įdomus ir nuoširdus pasikalbėjimas. Paaiškėja, kad kapt. Venckus yra vienas iš seniausiai tarnaujančių prie JAV kariuomenės Vokietijoje Labor Service lietuvių karininkų.

JAU 103 MĖNESIAI

prabėgo jam tarnyboje nuo to laiko, kai 1947 m. kovo mėn. 26 d. jis pradėjo Labor Service tarnybą 4060 LS lietuvių darbo kuopoje Frankfurte. 103 mėnesiai — tai virš 8½ kariško gyvenimo ir darbo metų! Tai savotiškas jubilėjus, kuriuo pasidžiaugti tegali tik retas lietuvis karininkas tremtyje.

Jo vadovaujamoji 4060 LS kuopa pradžioje dirbo įvairiausius darbus amerikiečių karių šeimų gyvenamame rajone Frankfurte. Vėliau, atsiradus Berlyno blokadai ir alijantams įsteigus Beriyno aprūpinimui maistu ir kitomis prekėmis oro tiltą, 1948 m. birželio 24 d. visa kuopa buvo perkelta į Frankfurto aerodromą — oro tilto lėktuvų pakrovimo darbams. Ten bedirbdamas būrio vado pareigose, kapt. Venckus trumpiausiu laiku įsigijo amerikiečių karinės vadovybės pasitikėjimą ir savo darbų įvertinimą, buvo pakeltas į Senior Superintendant laipsnį ir paskirtas tos pačios kuopos vadu, kuriai ir vadovavo iki Berlyno blokados pabaigos — 1949 m. vasaros. Jo vadovybėje 300 vyrų lietuvių kuopa, vadinama

4060 LABOR SERVICE COMPANY,

dirbdama prie oro tilto lėktuvų pakrovimo pasižymėjo ypatingu darbštumu ir daugeliu atvejų pasiekė rekordinių darbo rezultatų. Amerikiečių karinė vadovybė vadą ir visus kuopos vyrus keliais atvejais ypatingai įvertino ir atžymėjo pagyrimo lapais ir garbės ženklais. Lietuvių vardas dažnai buvo minimas ano laiko amerikiečių kariuomenės ir vokiečių spaudoje dėl jų atliktų rekordinių darbų kovoje už laisvę ir žmoniškumą Berlyno blokados metu. Kuopos vyrai dirbo tada prie lėktuvų pakrovimo kasdien ištisas 24 valandas, dviem pamainom. Šita lietuvių kuopa buvo pirmoji (iš eilės kitų Lbr Svc kuopų) paskirta ir perkelta lėktuvų pakrovimo darbams į Frankfurto aerodromą. Nors tuo laiku kuopos vyrų aprūpinimas ir atlyginimas buvo labai menkas, o darbas buvo labai sunkus, skubus, be atodairos į laiką, oro sąlygas ir reikalaująs visų jėgų įtempimo ir pasiaukojimo, — lietuviai vyrai atliko jiems pavestą darbą pavyzdingiausiai ir pasiekė rekordinių darbo rezultatų. Štai vienas iš būdingesnių JAV Karinės Vadovybės išduotų lietuvių kuopai pagyrimo lapų, adresuota 4060 LS Kuopos Vadui Kapt. J. Venckui:

"1949 m. balandžio 27 d. Jūsų kuopa, vadinama 4060 Labor Service Company, pasiekė

½ MILIONO DARBO VALANDŲ SKAIČIŲ

dirbdama Berlyno Oro Tilto tiekime. Tuo metu tai reiškė puikų rekordą, kuriam pasiekti Jūs dėjote savo asmeniškas pastangas ir pasiaukojote tarnybai. Oro Tilto aprūpinimo darbe Jūsų kuopa 1949 m. balandžio 16—17 dd., 24 valandų laikotarpyje, pasiekė geriausią lėktuvui pakrauti reikalingo laiko vidurkį. Tas laikas

9 MINUTĖS VIENAM LĖKTUVUI PAKRAUTI.

Mums yra malonu įteikti šitą Pagyrimo Lapą Jums, kaip 4060 LS kuopos nariui, už pasigėrėtinų darbo rekordų pasiekimą".

(pas) E. McGinley
Colonel, FA.,
Commanding.

Sąryšyje su šitų pagyrimo lapų įteikimu, amerikiečių kariuomenės laikraštis "THE OCCUPATION CHRONICLE" 1949 m. balandžio 29 d. Nr. 19, pirmame puslapyje atspausdino šitokį straipsnį:

"Lietuvių Kuopa Vyrauja 'Tilto' Darbe

Pagyrimo lapai — įvertinimas atliktu pusės miliono darbo valandų, dirbant Berlyno Oro Tilto pagrindinėse fazėse — bus įteikti 4060 LS Kuopos vyrams iškilmėse, kurios įvyks šiandien Zeilsheim'e, vakar pranešė FMP Headquarters.

Įteikimą atliks Brig. Gen. Robinson E. Duff, FMP Commanding General, ir Brig. Gen. Philip E. Gallagher, kuris nuo ryt dienos perims generolo Duff, Post CG pareigas. Generolus — Duff ir Gallagher — lydės pulk. E. McGinley, Commanding Officer of the 7933 Airlift Support Command ir pulk. lt. Edward Whiting, head of the FMP Labor Supervision Section.

Be paminėtųjų pagyrimo lapų, gen. Duff įteiks asmeniškus pažymėjimus 10-čiai šios kuopos vyrų — tremtinių, kurie neseniai pasiekė naują rekordą, pakraudami kiekvieną 'Vittles' tipo

LĖKTUVĄ PER 4 MINUTES!

Tautos šventės minėjimo iškilmės 1954 m. žygiuoja 8591 L. S. Lietuvių Inžinerijos — Tiltų Statybos Kuopa.

Baltų kuopų vyrai pasitinka kongresmaną Kersteną, 1954 m. Vokietijoje.

4060 LS Kuopa — susidedanti vien tik iš lietuvių — tremtinių (DP's), kurie anksčiau buvo vokiečių karo belaisviai ir darbo vergai — 1949 m. balandžio 27 d. 'Tilto' darbuose, sumušė visus rekordus, pasiekdama 500,000 darbo valandų skaičių. Tai pirmoji tremtinių kuopa, paskirta Berlyno aprūpinimo planui vykdyti; toji kuopa pradėjo dirbti Oro Tilto darbus jau 4 dienas prieš josios oficialų paskyrimą.

4060 LS Kuopa gegužės 5 d. bus likviduota ir ją pakeis vokiečių tautybės darbininkai, kadangi maždaug 85% šios kuopos vyrų artimiausiu laiku išemigruoja į USA".

Kitas amerikiečių kariuomenės laikraštis "The Stars and Stripes" 1949 m. gegužės 2 d. numeryje įsidėjo nuotrauką, kurioje matyti kaip amerikiečių kariuomenės Brig. Gen. Robinson E. Duff, lydimas dviejų pulkininkų, spaudžia 4060 LS Kuopos Vadui kapt. Juozui Venckui ranką, įteikęs per jį Kuopai pagyrimo ir padėkos lapą už rekordinius lėktuvų pakrovimo darbus Berlyno blokados metu.

Šitoki ir panašūs atsiliepimai su nuotraukomis buvo tuo laiku dažnai užtinkami amerikiečių spaudoje.

Berlyno blokadai pasibaigus, visi kuopos vyrai buvo apdovanoti specialiais vardiniais garbės pažymėjimais ir metaliniais ženklais, kuriuos išdavė amerikiečių karinė vadovybė už pavyzdingą darbą aerodrome, Berlyno blokados metu. Visi ženkleliai buvo pagaminti iš geltono metalo, o tik pirmieji penki iš jų visų buvo paauksuoti ir jais buvo apdovanoti už ypatingą pasižymėjimą darbe 5 asmenys: 1) Lt. Col. Edward Whiting, FMP Labor Supervision Chief; 2) 4060 LS Lietuvių Kuopos Vadas Juozas Venckus; 3) Lt. Michael Krochmalny, Commanding Officer, 506th Lbr Supv Co; 4) Ženklo konstruktorius, 4060 LS Kuopos Vadovybės narys Jonas Baltuokas, ir 5) 4060 LS Kuopos vadovybės narys Vytautas Miliūnas.

Nuo kuopos isisteigimo — 1946 m. gruodžio 17 d. iki valiutos reformos 1948 m. vasarą, kuopos vyrams buvo mokamas atlyginimas Reichsmarkėmis, kurios tada turėjo labai menką vertę. Už mėnesio algą tebuvo galima nusipirkti vos porą pakelių cigarečių arba svarą sviesto. Iš tokio atlyginimo niekas negalėjo pragyventi, dėl to vyrams buvo duodamas nemokamas maistas, patalpos miegoti, šiokie tokie darbo drabužiai ir teisė nusipirkti amerikiečių karių krautuvėje "PX" rūkalų. Lietuviai tremtiniai stojo tada į darbą kuopoje ne "gerų" sąlygų viliojami, nes jų nebuvo, bet grynai iš pasiaukojimo ir noro prisidėti prie Vakarų Pasaulio vedamos kovos už tautų laisvę ir žmoniškumo teises.

Kapt. Venckus, pasakodamas apie jo vadovautos kuopos atliktus darbus ir pasiektus rekordinius darbo vaisius, kuriuos vėliau taip gerai įvertino JAV Karinė Vadovybė, su apgailestavimu pažymėjo, kad kuopai įsisteigus, pradžioje amerikiečiai rodė didelį nepasitikėjimą lietuviais ir visais kitais tremtiniais. Karui pasibaigus, amerikiečiai neįstengė iš karto suprasti nuo bolševizmo jungo ištrūkusiųjų — išvietintųjų asmenų padėties ir daugeliu atvejų skaitė juos lyg ir

KARO NUSIKALTĖLIAIS,

lyg ir vokiečių koloborantais, bėgusiais nuo alijantų tuolaikinio sąjungininko — Raudonosios armijos. Tokia nuomonė amerikiečių tarpe įsivyravo dar daugiau, kai per skryningus paaiškėjo, jog dalis lietuvių kuopos vyrų buvo tarnavę vokiečių kariuomenės eilėse ir tik neseniai atleisti iš nelaisvės. Tačiau, kuo ilgiau buvo dirbama pas amerikiečius, tuo daugiau jie turėjo progos pažinti lietuvius ir kitų tautybių tremtinius, suprasti jų politinę padėtį, jų demokratines pažiūras ir tikrąsias priežastis, privertusias lietuvius ir kitus tremtinius bėgti iš savo tėvynių ir jieškoti prieglaudos Vokietijoje, jieškoti arčiausiu keliu išsigelbėjimo nuo atslenkančios Raudonosios armijos. Diena po dienos, savaitė po savaitės, metai po metų, amerikiečių karinės vadovybės pažiūros į tremtinius keitėsi, gerėjo, ir galų gale, pasidarė labai palankios.

Nors ir sunkiose sąlygose, menką atlyginimą gaudami, kuopos vyrai visą laiką savo vado paskatinami, noriai ir reguliariai mokėjo pajamų ir solidarumo mokesčius lietuvių tremtinių bendruomenei, šelpė ligonius namuose, ligoninėse, šelpė senelius ir kitus paramos reikalingus tautiečius. Kuopa visada aktyviai dalyvaudavo lietuvių kultūriniame gyvenime, rucšdavo tautinių švenčių minėjimus, leido rotatoriumi spausdintą laikraštį "Laboras" ir daug prisidėjo prie lietuvių vardo iškėlimo amerikiečių kariuomenės ir vokiečių bendruomenės tarpe.

Berlyno blokadai pasibaigus ir 4060 LS Lietuvių Kuopą likviduojant 1949 m. vasarą, likusieji kuopoje vyrai buvo išskirstyti į kitas veikiančias lietuvių kuopas, o kuopos vadas buvo perkeltas į 8761 Lbr Svc Kuopą Hanau mieste. Tačiau ir šitoji lietuvių kuopa dėl vykstančios sparčios emigracijos greitai turėjo likviduotis, ir tų pačių metų rugpjūčio mėn. ją perėmė vokiečiai. Kapt. Venckus buvo perkeltas į 8591 LS Kuopą Darmstadt'e, būrio vado pareigoms. 1950 m. vasario mėn. jis buvo paskirtas tos kuopos vadu. 1951 m. buvo perkeltas į 4204 Lbr Svc Lietuvių Kuopą, o už keletos dienų liko paskirtas lietuvių ryšių karininku prie 114 LS Supervision Center Nuernberge. Tų pačių metų gegužės mėnesį jis buvo perkeltas į Kaiserslauterną ir paskirtas Baltų Ryšių Karininku prie 110 Labor Supervision Centro, kur be pertraukos iki šiai dienai ir tebedirba, visą laiką tose pačiose Ryšių Karininko pareigose.

Šias pareigas eidamas kapt. Venckus šiandien atstovauja 9-nias Pabaltiečių Labor Service Kuopas, esančias vakarų plote, būtent: 4 sargybų kuopas, 3 inžinerijos kuopas, 1 amunicijos ir 1 tiltų statybos kuopą. Iš jų yra keturios lietuvių, keturios latvių ir viena estų kuopos.

Sėdint kapitono kabinete, metasi į akis ant sienos rėmuose įdėti kabantieji įvairūs jam išduoti tar-

Kpt. J. Venckus apdovanoja J. A. V. karininkus Labor Service Baltų pasižymėjimo ženklais ir garbės pažymėjimais 1954 m.

nybiniai pagyrimo ir pasižymėjimo lapai. Suskaitėme jų ten net šešis, o dar visą eilę jų parodė mums ištraukęs iš savo rašomojo stalo stačiaus. Šitie pažymėjimai įrodo, kad kapt. Juozas Venckus ilgu ir pavyzdingu darbu yra įgijęs Amerikiečių karinės vadovybės tarpe didelio įvertinimo ir pasitikėjimo, ir būdamas lietuvis, sėkmingai

REPREZENTUOJA VISŲ PABALTIEČIŲ VARDĄ.

Mes prisimename iš buvusio stovyklinio gyvenimo Vokietijoje, kaip buvo sunku bet kuriam pabaltiečiui atstovauti visų trijų Baltų tautų narius. Kartais būdavo visiškai neįmanoma, nes tuojau prasidėdavo intrygos, skundai ir įvairaus būdo "vertimai" iš posto. Žemaičių žemės sūnus kapt. Venckus, būdamas griežto, bet taikaus charakterio, siekiąs su visais vienodai gero bendradarbiavimo, būdamas visuose reikaluose santūrus, taktiškas ir vienodu rūpestingumu ir meile atstovaudamas lygiai visų trijų Pabaltijo vyrų reikalus, įrodė, kad lietuvis sugeba ir gali atstovauti visus pabaltiečius. Tuo mes visi galime tik pasidžiaugti ir palinkėti kapt. Juozui Venckui ir toliau sėkmingai vykdyti jam pavestas atsakomingas pareigas prie garbingosios JAV Armijos Vokietijoje. Prie Armijos, nuo kurios didžiausio svorio priklausys mūsų pavergtosios tėvynės Lietuvos išlaisvinimas.

Nepasijutome, kaip besikalbant atėjo pietų metas ir kapitonas pavaišino mus dalinio valgykloje paruoštais pietumis. Pietūs buvo gardžiai pagaminti, gal tik mums, kelionėje išalkusiems, buvo jų kiek mažoka. Mes būtume mielai suvalgę dar po vieną davinį, nes buvo tikrai skanu, tačiau nenorėjome pakartotinai prašyti ir pasirodyti nekuklūs. Panašų maistą, kapt. Venckus paaiškino, gauna visų kuopų vyrai ir juo yra patenkinti.

Pietų metu toliau besikalbant, paaiškėjo, kad kapt. Venckus be atsakingų tarnybinių pareigų, dar visą laiką aktyviai dalyvauja lietuvių visuomeniniame gyvenime. Jo iniciatyva visose kuopose ruošiami tautinių švenčių minėjimai, su menine programa, kurią užpildo kuopose veikiantys chorai, o dažnai atvyksta su savo choru, tautinių šokių grupe bei deklamatoriais ir Vasario 16 gimnazijos moksleiviai papildyti menines programas. Kapt. Venckaus rūpesčiu iš Amerikiečių karinės vadovybės buvo gauti Vasario 16 gimnazijai 2 mediniai barakai, kurie jo organizuotomis priemonėmis buvo pervežti ir pastatyti bei įrengti Vasario 16 gimnazijos kieme. Ten buvo įrengtos gimnazijos klasės, o tuo būdu pilyje liko daugiau vietos mokinių bendrabučiui ir mokiniai dabar laisviau ir patogiau gyvena. Barakus pastatė ir įrengė gimnazijai, iš dviejų pastatydami vieną didesnį, — kapt. Venckaus paskatinti, lietuvių kuopų vyrai savo darbu ir lėšomis, kurių reikėjo sudėti dar keletą tūkstančių markių.

Atėjo laikas atsisveikinti su maloniuoju kapitonu ir vykti tais pačiais keliais į namus, nors dar norėjosi tiek daug ko klausti ir išgirsti. Turėjome tačiau suprasti, kad jo dar laukia šiandien ir tarnybiniai reikalai, taigi nenorėdami jo perilgai trukdyti — atsisveikinome.

Kalėdų stalas su lietuvių kuopos vadovybe.

LIETUVOS KARIO GAIRĖS ATEIČIAI

Paskaita skaityta Lietuvos Kariuomenės Minėjime Brooklyne

Plk. inž. J. VĖBRA

Minėdami Antrosios — Respublikinės — Lietuvos kariuomenės atsikūrimo sukaktį, prisiminkime bendrais bruožais pagrindinius jos atliktus darbus ir pasvarstykime, kas toliau darytina laukiant Trečiosios Lietuvos prisikėlimo.

1918, 1919 ir 1920 metus daugelis čia esančiųjų gerai prisimena ir nevienas yra asmeniškai suvaidinęs nemažą vaidmenį tame dramatiškame mūsų tautos prisikėlimo laikotarpyje. Nelemtų sąjungininkų ir okupantų per šimtmečius išvargintoje mūsų tautoje buvo išlikusi gyva didingosios praeities dvasia. Bent kiek patogesnėms sąlygoms susidėjus, lietuvio širdyje suliepsnojo besąlyginis laisvės troškimas ir įvyko tai, ko visai aiškiai nė šiandien dar nepajėgiame suvokti. Kas pastūmėjo nepilnamečius jaunuolius apleisti mokyklos suolą ar tėvų pastogę ir griebtis ginklo, kurio nė valdyti tuomet jie nemokėjo? Ne uniformos blizgučiai juos masino (to meto uniforma buvo nuosavi kailinukai ir klumpės), ne geros algos, kurių tuomet niekas nemokėjo, ne vėliau dalintieji žemės sklypai, nes tuo metu jei kas ir pagalvodavo apie žemės sklypą, tai tik apie dviejų kv. metrų dydžio... Ir laimėjimo viltis buvo blanki: žygiuojant per lietuviškus kaimus ne kartą ant vartų pasirėmęs senukas palinguodavo galvą ir palydėdavo žodžiais: "ką jie, vargšai, prieš didžiosios Rusijos galybę"... Ne kurie racionalistiniai išskaičiavimai skatino 1918, 1919 metų žygius, bet tautos kraujuje rusenusi, kad ir prislopinta, sentėvių laisvės dvasia.

Sunkius nepriklausomybės kovų uždavinius mūsų kariuomenė atliko meistriškai. To, berods, niekas neginčija. Pagaliau, pusėtinai sėkmingai laisvės kovoms pasibaigus, dauguma mūsų karių sugrįžo į civilinį gyvenimą, kupini entuziazmo ir energijos, kurių nualintam ir išvargintam kraštui reikėjo net labiau, negu materialinių gėrybių. Universiteto profesūroje, diplomatijoj, švietimo įstaigose, pramonės įmonėse, žemės ūkyje, visur atsirado nemažas nuošimtis nepriklausomybės kovų dalyvių, savanorių, kuriems jų pačių atstatyta Lietuva buvo ypatingai brangi. Jie tęsė valstybės atkūrimo darbą su neišsenkamu dvasios pakilimu, kuris veikė užkrečiamai visą jų aplinką. Šio visuotinio entuziazmo dėka, per vos dvidešimtį nepriklausomojo gyvenimo metų, Lietuva padarė tokią kultūrinę ir ekonominę pažangą, kokios veltui jieškotume kitų tautų gyvenimo istorijoje. Svetimiesiems tai labiau krito į akį negu mums patiems, paskendusiems valstybės atkūrimo darbe. Visi žinome kaip entuziastingai prancūzas Vincent Lavoix, 1937 metais lankęsis Lietuvoje, yra aprašęs mūsų kraštą, giliai prasmingai užvardintame veikale **"Kai šviesa sklinda iš šiaurės"**. Netrūko kenkėjų mūsų jaunai valstybei tarptautiniuose santykiuose ir viduje, turėjome iš svetur apmokamų peoviakų ir komunistų, tačiau neatsižvelgiant į visas kliūtis, Antrosios Lietuvos laikotarpis paliko spindintį ruožą mūsų tautos vargingo gyvenimo filmoje.

Kariai, kurie ir taikos metu pasiliko kariuomenės eilėse, turėjo uždavinį mokyti jaunimą mylėti laisvę ir ją ginti. Praktiškai, prie šio uždavinio prisidėjo ir kultūrinis bei visuomeninis tautos ugdymas. Lietuviškosios mokyklos buvo vos pradėjusios kurtis. Jų pajėgumas pirmaisiais nepriklausomybės metais buvo labai ribotas, suaugusiųjų švietimas praktiškai neegzistavo. Kariuomenė ėjo mokykloms į talką, mažindama beraščių skaičių. Po šimtmečių svetimos priespaudos mūsų tautiečių daugumos pilietinė sąmonė buvo apmirusi, valstybingumas visai pranykęs. Išsisukti nuo pilietinių prievolių, apgauti valstybės valdininkus, buvo įprasta laikyti — ne be pagrindo — įdomiu ir garbingu sportu. Staiga reikėjo visą žmonių galvoseną apversti augštyn kojomis. Šiame tautos perauklėjime kariuomenė suvaidino vaidmenį, kurio tik pikta valia gali nepripažinti. Šio tautos perauklėjimo pasėkoje atsirado Šaulių Sąjunga, kuri dar intensyviau ugdė tautinį ir valstybinį susipratimą.

Buvo, žinoma, nuomonių, ir dabar jų yra, kad Lietuvai kariuomenė iš viso nereikalinga. Buvo sumanymų panaikinti kariuomenę, o krašto gynybai išleidžiamas lėšas paskirti mokykloms steigti. Kai visi lietuviai būsią didžiai kultūringi, tuomet ir okupacijos būsiančios nepavojingos. Šių sumanymų autoriai nepagalvojo, ar nenorėjo pagalvoti, kad įsibrovus okupantui ir mokyklos būtų nebe mūsų ir nelietuviai ir nelietuviškų dalykų jose mokytųsi. Savaime aišku, kad nei nuo apsitvarkiusios Rusijos, nei nuo Vokietijos, mes nebūtume galėję atsiginti, kaip neapsigynė Lenkija, ir net Prancūzija. Bet mūsų kraštui buvo ir kitų grėsmių, kurių užmačioms mūsų kariuomenė buvo labai nepatogi kliūtis. Kariuomenei budint laisvės sagyboje du dešimtmečiu išgyvenome laisvi ir parodėme pasauliui, kad mokame laisve naudotis. Kariuomenė atliko savo pareigą Lietuvos Valstybės atstatyme, kariuomenė išugdė Lietuvai piliečius — patriotus: apie tai liudija partizanai, aktyvi ir pasyvi rezistencija.

Po dvidešimties metų gražaus nepriklausomo gyvenimo, naujas rusų — vokiečių varžybu etapas vėl skaudžiai palietė mūsų kraštą. Iš pirmo žvilgsnio atrodo, kad mūsų kariuomenės pareiga buvo iki paskutiniųjų ginti savo krašto laisvę. Jau turėjome didelės pagarbos vertą suomių tautos pavyzdį. Deja, mūsų būklė buvo visai kitokia. Suomiją dengė milžiniški gynybai patogūs ežeringų ir uolotų pelkių ir tundrų plotai. Sucmijai nebuvo ginklų ir šaudmenų problemos (šiuo atžvilgiu ji turėjo labai stiprų užnugarį), pagaliau ja, kartu su visu Skandinavijos pusiasaliu ,domėjosi vakariečiai, iš kurių suomiai tikėjosi paramos. Mes nieko to neturėjome. Lietuvoje nebuvo sąlygų gaminti atominės bombos išradimui reikalingą sunkųjį vandenį, mes neturėjome, taip kaip norvegai, šito brangaus skysčio atsargų, todėl niekas mumis nesidomėjo ir nedavė jokių vilčių į bet kokią realią pagalbą.

Jei mūsų vyriausybės apsisprendimas nusilenkti Maskvos ultimatumui būtų buvęs aiškiai išdavikiškas, kariuomenė būtų galėjusi jo ir nepaklausyti, bet tokio aiškumo nebuvo. Galima, žinoma, buvo pada-

ryti nevilties gestą, paaukojant kelias dešimtis tūkstančių tautiečių kovos lauke, bet kas toliau? Ką reiškė įtūžusioms laukinėms gaujoms, kurios jau buvo iššudžiusios apie 7 mil. ukrainiečių, ir apie tiek pat ištrėmusios į vergų stovyklas, taikos metu — ką joms reiškė iššudyti 2 mil. lietuvių karo metu. Ateities perspektyvoje galbūt geriau, kad buvo nusilenkta šiam skaudžiam smūgiui, taupant negausias tautos jėgas patogesniam momentui. Vytautas Didysis tris kartus buvo pasitraukęs iš Lietuvos. Mūsų kariuomenės moralei ir prestižui, aišku, tai yra sunkiai pataisomas smūgis.

Bet visa tai praeitis ir ją palikime istorikams, mums svarbiau teisingai įvertinti dabartį ir susmaigstyti gaires į ateitį. Koki mūsų dabarties uždaviniai ruošiantis sutikti Trečiąją Nepriklausomą Lietuvą? Taikos metu kario uždaviniai dvejopi: pilietiniai ir kariniai. Karys turi palaikyti savo tautiečiuose laisvės meilę, žadinti patriotizmą, mokytis ir mokyti laisvę ginti. Ar mes atliekame bent patenkinamai šiuos uždavinius? Kiekvienas teatsako pats sau, nesiteisindamas sunkiomis tremties sąlygomis: kuo sąlygos sunkesnės, tuo didesnė turi būti pastangos. Pasiryžėliui daug kas ir esamomis sąlygomis yra įmanoma. Išlaikyti lietuvybės dvasią šeimoje, skleisti ją aplink save, remti lietuvišką spaudą, ir kitokią lietuvišką veiklą, skatinti tautinę vienybę — vis tai didelės svarbos šiandieniniai uždaviniai, kiekvienam daugiau ar mažiau įmanomi. Deja, šiems dalykams yra atbukusi mūsų ausis ir sąmonė nuo dažno jų kartojimo ir retas mūsų nuoširdžiai juos gyvenime praktikuoja. Žmogus, kaip augalas, perkeltas į svetimą žemę, nusilpsta, netekusią atsparumo jo dvasią apninka nutautėjimo, savanaudiškumo, apatijos ir visokios kitokios jo dvasinį gyvenimą pakertančios bacilos, kurioms atsispirti reikia didelių valios pastangų.

Patriotiniam tautos auklėjimui kenkė visais laikais, o ypač jam kenkia dabar, inteligentų tarpe atsirandą dvasinės pusiausvyros netekę nusivylėliai, kuriems ir mūsų kunigaikščiai buvo negeri ir Respublikinės Lietuvos tvarka netikusi ir visa lietuvių tauta nieko verta. Blogybes, žinoma, reikia taisyti, betgi tautą reikia imti, kokia ji yra — nuo savęs nepabėgsi. Savosios tautybės iškeitimas į svetimą sunkiai įmanomas ir perdaug žemas dalykas, kad apie jį būtų verta kalbėti. Tautinių indiferentų ar tiesiog anti-patriotų atsirasdavo visais laikais ir visur, atsiranda jų ir dabar. Dažniausia tai nesugebėję prisitaikyti prie gyvenimo aplinkybių, nepratę išsamiai protauti, jausmais gyveną ir virš saiko ambicingi žmonės, kurie žūt-būt nori atkreipti į save visuomenės dėmesį ir pasirodyti originalūs ar moderniški. Iš tikrųjų jie nėra nei kritiški, nei originalūs, nei moderniški. Kritiškai pasvarstę klausimą jie suprastų, kad socialiniam teisingumui, kurio jie pasigenda, pati palankiausia dirva yra tautinėje valstybėje, kurios stiprybė remiasi visų tautiečių laime. Sąmoningas ir nuoširdus patriotas negali būti savanaudis, nes jis kitų savo tautiečių gerovę įskaičiuoja į savąją laimę. Kuris taip nesielgia, nėra patriotas, nes griauna tautinio solidarumo, taigi pačios tautinės valstybės pamatus. Tautiniai indiferentai dažnai kartoja seną ir neįtikinantį šūkį "tėvynė ten, kur gera". Mes gi iš patyrimo žinome, kad niekur nėra taip gera kaip tėvynėje. Kas šių dienų nuosavoje, laisvoje ir demokratiškoje tėvynėje nesugebėjo susikurti pakenčiamą gyvenimą, maža vilties, kad jis surastų laimę svetur. Ne daugiau vertas ir antipatriotiškai nusiteikusių moralinių snobų patriotizmui daromas priekaištas, kad tai esąs kolektyvinis egoizmas, kuris siekiąs kuo didžiausios gerovės savo tautai kitų tautų sąskaiton, arba kad jis uždaręs žmogaus dvasią siaurose tėvynės ribose ir silpninąs jos polėkius. Kokias gi kitas tautas yra nuskriaudę šveicarai ar švedai, kurie šiandien yra turtingiausi pasaulyje? Kurių plačiųjų erdvių gyventojai prilygsta šių mažyčių kraštų milžinišką dvasinį pajėgumą? Atydžiau pasidairę aplink save įsitikintume, kad patriotizmas yra kaip tik gausiausias dvasinio pakilimo ir kūrybingumo šaltinis.

Pasaulio pasiskirstymas tautinėmis valstybėmis yra naudingas visai žmonijai, tai lyg darbo pasidalinimas, kuriame kiekviena tauta specializuojasi pagal savo polinkius ir sugebėjimus. Kas kovoja su patriotizmu, sunkiai nusideda savo tautai ir skurdina žmoniją. Visų patriotizmų, visų tautų nesunaikinsi, gali sunaikinti tik savo tautą. Štai vieno iš tauriausių šių laikų humanistų Romain Rolland'o žodžiai: "Žmonija yra didelių kolektyvinių sielų simfonija. Kas nesugeba ją suprasti ir ją mylėti, nesunaikindamas elementų, iš kurių ji sudaryta, tas yra barbaras" (Au dessus de la melee, 1914).

Patriotizmas gimė su pirmąja žmonių bendruomene, buvo visada ir visur. Izraelio vaikai su nuostabiu stiprumu yra išreiškę savo patriotizmą psalmėse, Homeras Iliadoj ir Odisėjoj, taip pat daugumas kitų senovės ir vėlesnių laikų didžiųjų dainių, jų tarpe ir mūsų Maironiai, Vydūnai ir Sruogos, gražiausiu, giliausiu įkvėpimu alsuojančius savo kūrinius pašventė tėvynės meilei. **Iš visų mūsų altruistinių jausmų tėvynės meilė yra tauriausias, pilniausias ir vertingiausias.** Tik ji pažadina talentus didingiems darbams. Tik laisvoj Graikijoj žydėjo mokslas ir menas; netekus laisvės ir tautos mintis apmirė. Tėvynės aplinka yra tinkamiausia žmogaus asmenybei tobulėti ir jo dvasinėms galioms pasireikšti. Patriotizmas yra tautinės vienybės, jėgos ir gerovės šaltinis. Visada turėkime prieš akis vieno didžiųjų Indijos rašytojų ir valstybės vyrų Bankim Chandros obalsį: "Savo tautiečio meilė virš visų doktrinų ir religijų!" Šis obalsis apjungė indus į vieningą kovą už laisvę ir jie laimėjo. Jis suteiktų daug stiprybės ir mūsų tautai jeigu mumyse užtektų nuoširdaus patriotizmo mūsų tarpusavio santykiuose. Mes, kariai, turime ypatingai jausti pareigą spinduliuoti aplink save patriotizmą, kuris yra Trečiosios Lietuvos prisikėlimo būtina sąlyga. Mūsų lietuviškasis patriotizmas nėra išsigimęs į šovinizmą ir niekam nekenksmingas, mes nesiekiame pavergti kitų tautų ar jas nutautinti, mes nejieškome iš kaimynų pasipelnymo, mes tenorime tik ramiai džiaugtis savo darbo vaisiais mūsų laisvoje tėvynėje, nevengdami teisingo, mus nežeminančio, kad ir labai toli siekiančio, santykiavimo su kitomis tautomis. Mūsų patriotizmas mums nekliudo būti lojaliais šiam kraštui, kuriame dabar gyvename. Priešingai, jei mes lengva ranka pamotume į savo tautinę tėvyne, kas mums galėtų tikėti, kad to paties gesto mes nepakartosime ateityje ir šio mus taip svetingai priglaudusio krašto adresu. Mūsų lietuvybė mums nesukliudys gauti padoresnį darbą ir atlyginimą, jei būsime profesiškai tokio darbo verti. O kad jo būtume verti, švieskimės patys, kam tai įmanoma, ir duokime priaugančiajai kartai augščiausią galimą išmokslinimą. Nebetoli laikas, kai tautos vertė bus matuojama ne jos tautiečių skaičium, ne jos gyvenamojo krašto gamtiniais ištekliais, bet jos dvasiniu pajėgumu. Pats

Lietuvių apsaugos dalinių sargyba 1943 m. prie Švenčionių geležinkelio

laikas ruoštis tokią gadynę sutikti. Mūsų kraštas mažas. Nėra jame žibalo šaltinių, nei anglies ar aukso kasyklų. Vienintelis tikras ir neišsemiamas mūsų turtų šaltinis yra mūsų tautiečių intelektas. Ugdykime jį iki įmanomai augštesnio laipsnio ir jis atneš mūsų tautai gerovę, kokios turtingiausios aukso kasyklos negalėtų mums užtikrinti. Šiuo keliu nuėję šveicarai nesuklydo. Ir mes neapsiriksime pasekę jų pavyzdžiu.

Be suminėtųjų pareigų, kurios bendros visiems mūsų tautiečiams, mes kariai turime dar vieną išimtinai mus liečiančią pareigą. Tik pagalvokime, ką mes būtume nuveikę 1918-19 metais, jei mūsų, tuomet jauniklių, tarpe nebūtų buvę Ladygų. Plechavičių, Petruičių, Rėklaičių, Pundzevičių ir daugelio kitų mūsų vyresniųjų, kurie mus mokė ir vedė pirmuosius netvirtus mūsų žingsnius. Neatsižvelgiant į mūsų tuometinį entuziazmą, be jų mes tebūtume galėję tik garbingai numirti. Prisikeliant Trečiajai Lietuvai šiais vyresniaisiais turėsime būti mes ir mūsų reikalingumas bus dar aštresnis, negu tai yra buvę anuo metu ,nes ginklai ir jų panaudojimas pasidarė daug, daug komplikuotesni, negu tai buvo 1918-19 metais. Kai mes mokėmės kariauti, mūsų vyresnieji mums pasakojo sąmojingus anekdotus apie artilerijos pabūklus be atatrankos, apie mistiškas lauko patrankas, kurios sveria nedaug daugiau už kulkosvaidį, apie šaudymo tolius, matuojamus šimtais kilometrų, ir kt. panašius, tuomet fantastiškus dalykus, iš kurių mes gardžiai juokdavomės. Šiandieną visi šie, dar atmenamos praeities linksmi anekdotai, yra realybės toli pralenkti: yra ir artilerijos pabūklai be atatrankos, yra ir galingos patrankos, kurios šaudo nuo paprasto džypo, yra raketiniai sviediniai, kurių šaudymo tolis matuojamas nebe šimtais, bet tūkstančiais kilometrų, yra sviedinių, kurių pramušamoji galia sunkiai įtikima. Tai neviskas. Kai mes mokėmės buvo šventa dogma, kad duotojo sviedinio trajektoriją nustato jo pradinė horizontali bei vertikali kryptis ir greitis. Šiandieną ši dogma nebeturi jokios galios. Šiandien yra sviedinių, kurie pakeliui kaitalioja savo kryptį pagal reikalą, patys pasirenka taikinį, skirdami savąjį lėktuvą nuo svetimo; pasirinkęs savo auką sviedinys ją vejasi trumpiausiu keliu, manevruodamas kartu su taikiniu, ir tai bet kokiame ore, dieną ar naktį, be jokios žmogaus intervencijos, išskyrus inžinierių pastangas, kurios buvo padėtos jį konstruktuojant. O kur dar atominiai ginklai, kur vadinamosios "nervinės" kautynių dujos ir daug kitų dalykų, kurių paslaptys paaiškės tik sekančiam karui prasidėjus. Šią ginklų technikos ir jų panaudojimo pažangą mes turime stropiai sekti, kad išmušus lemtingai valandai nepasijustume visai atitrūkę nuo karybos ir savo karinėje profesijoje tapę beraščiais. Aišku, mes negalime žinoti paskutinių ginklų technikos išradimų, kurie sudaro arsenalų paslaptis ir tėra atskleidžiami vieni karo pradžioje, kiti — tiktai grumtynėms pasiekus lemtingąją fazę. Nėra tokio ir reikalo. Gerai apsipraskime nors su II P. karo vartotaisiais ginklais, įsisąmoninkime jų taktiką, tuomet su naujesniaisiais ginklais susijusios staigmenos mūsų neapstulbins. Mes kariai **turime** rasti laiko ir energijos išsilaikyti tinkamoje profesinėje augštumoje. Progos atgauti laisvę dažnai nesikartoja, taigi visu įmanomu kruopštumu reikia būti pasiruošus tokią progą sutikti ir išnaudoti visas jos galimybes.

Be to, mūsų eilės neišvengiamai retėja. Reikia pagalvoti apie susidarančių spragų užpildymą. Šio krašto karinėse mokyklose jau yra mūsų jaunuolių. Reikia, kad jų ten būtų daugiau. Toli nuo manęs mintis stumti į karo mokyklą tą, kuris jaučia turįs pašaukimą ir turi galimybę eiti pasirinktuoju keliu. Bet dažnai gabumai būna išsilieję į platumą ir nesuranda savo vagos; daugelis profesijų priimtinos, tačiau nė viena neužburia. Jei prie šios aplinkybės prisideda lėšų stoka, tokiu atveju, didelės klaidos nebus padaryta pabandant laimę West Point'e. Ten jaunuolis įgis pusėtiną kultūrą, susidarys pakenčiamas gyvenimo sąlygas ir pasiruoš atlikti augščiausiąją pareigą kritiškuoju tautos prisikėlimo momentu.

Mieli bičiuliai, aš nežinau formulės, pagal kurią, staiga, mūsų tauta taptų laisva ir laiminga. Tokios formulės, turbūt, nėra. Žmonijos istorinės raidos ratas turi milžinišką inerciją ir mes persilpni staiga pakeisti jo greitį ar kryptį. Bet kietos pastangos nedingsta be pasekmių. Gyvenkime taip, kad nedvejodami galėtume pasakyti: darome, ką galime. Artimiausiu laiku priaugančioje kartoje šiame krašte neturėtų likti nė vieno lietuvio be augštojo išsimokslinimo. Mes esame maža, bet gabi ir darbšti tauta. Per mokslą mes galime pasiekti vieną pirmaujančių vietų tarptautiniame gyvenime. Tautos kamienui šiuo metu nėra sąlygų siekti objektyvaus mokslo. todėl mes, būdami laisvėje, turime padvigubinti pastangas. Šviesa ir ištvermė yra patikimiausi mūsų palydovai kelyje į laisvę. Be to, kariai išlikime kariais. **Mes dar turėsime prikelti Trečiąją Lietuvą!**

KPT. R. MARCINKAUS MIRTIS NELAISVĖJE

Labai daug kas pažino kpt. Romą Marcinkų, buvusį žymų Lietuvos karo aviacijos karininką, ir todėl daugelis domisi jo mirties aplinkybėmis.

B. Klimas "Draugo" dienraštyje yra aprašęs kpt. R. Marcinkaus žuvimą. Nors daug "Kario" skaitytojų skaito "Draugą", bet didelė dalis jo neskaito, ypač gyvenantieji ne Amerikoje. Tai turėdami galvoje, ir perspausdiname p. B. Klimo rašini apie kpt. R. Marcinkaus žuvimą. Dienraščių komplektų, dėl jų formato didumo, skaitytojai nemėgsta įsirišti, todėl ir labai vertingi rašiniai greit numetami ir užmirštami. "Kario" komplektus labai daug skaitytojų renka ir įsiriša ,todėl ir jame įdėta medžiaga ilgiau išsilaiko nenumesta ir norint gali pats skaitytojas pasinaudoti ir kitam parodyti, nors ir po daugelio metų.

"1942 metais, Sagau mieste, 60 kilometrų nuo Berlyno, lakūnų-karininkų belaisvių stovykloje Stalag, Luft III, anglų, kanadiečių ir amerikiečių lakūnų tarpe buvo taip pat ir kitų tautybių lakūnai, kovoję sąjungininkų pusėje. Į šią stovyklą pateko ir mūsų tautietis, žinomas sportininkas, Lietuvos Karo Aviacijos lakūnas, kpt. Romas Marcinkus. Belaisvių stovyklon pateko jau kaip R.A.F. karininkas-lakūnas.

1942 m. pabaigoje į stovyklą pateko RAF Squadron Leader Roger Bushell, jau už spygliuotų vielų išbuvęs apie trejetą metų. Jis du kartus bandė pabėgti, bet abu kartus pačiuptas ir Gestapo kankintas.

Atlikęs už paskutinį pabėgimą bausmę stovyklos "šaltojoje", kurioje belaisviai buvo laikomi po 3—4 savaites vienutėse ir gaudavę tik duonos ir vandens. Nepaisant šito, Bushell, atsiradęs stovykloje, tuoj pradėjo vėl ruoštis pabėgimui. Jis pirmoje eilėje pradėjo apie save burti bėgimo šalininkus, prie kurių prisidėjo ir kpt. Marcinkus. Bushellio pabėgimo planas pavadintas "Didžiuoju X". Nutarta tuo pačiu laiku kasti net tris požemio tunelius tikslu, kad vienas būtų tikras, o kiti kasami tam, kad suklaidintų vokiečius, leidžiant jiems du iš trijų "surasti". Šiam darbui suverbuota 500 belaisvių, o pagal planą pabėgti galėsią apie 200 belaisvių.

Tikrojo tunelio įėjimo anga buvo meistriškai užmaskuota vieno barako kampe po geležine krosnele. Tunelis buvo kasamas 20 metrų gylyje, turint galvoje, kad šitoks žemės sluogsnis išlaikys viršuje pravažiuojančius vokiečių sunkvežimius. Ir. be to, šitokiame gylyje buvo nebeveiksmingi stovykloje įrengti sekimo aparatai. Iškastai žemei išbarstyti panaudota 200 vyrų, pavadintų "pingvinais". Jie, išeidami pasivaikščioti, prisipildavo į kišenes žemių. Kišenese buvo specialiai padarytos skylutės, užsegamos adata, ar kita priemone. Bevaikštan stovyklos rajone, kišenėje esanti skylė atsegama, pro kurią išbyrėdavo žemė. Įsteigtos įvairios dirbtuvės, kuriose buvo siūdinami civiliniai drabužiai, padirbinėjami reikalingi dokumentai. Dirbančiuosius saugojo specialūs sargybiniai. kurie sutartu ženklu įspėdavo apie pavojų. Didesnioji pabėgti besirengiančių dalis nemoką vokiečių kalbos, apsisprendė keliauti per Vokietiją, kaip svetimtaučiai, atgabenti į šį kraštą darbams. Macinkaus draugas, britas Tim Wallen, "priėmė" lietuvio tautybę. Paklaustas, kiek jis moka lietuviškai. Tim atsakęs:

— Tikiu, kad nesusitiksiu gestapininką, geriau už mane mokantį lietuviškai...

Pabėgimui pasirengimas užtruko 18 mėnesių. Vienas tunelis buvo vokiečių surastas, o į kitą žiemos mėnesiais buvo pilama žemė, kai jos išbarstymas "pingvinams" buvo nebeįmanomas dėl sniego iš tikrojo tunelio, pavadinto "Harry" vardu.

"Harry" tunelio kasimas ir pabėgimui pasirengimas buvo galutinai baigtas 1944 metais, ankstyvą pavasarį, o plano įgyvendinimas paskirtas kovo 24 dienai.

Dar prieš sutemą į baraką, kuriame buvo įrengtas įėjimas į tunelį, rinkosi bėgimui pasiryžę belaisviai. Viso tokių buvę 200 vyrų. Jiems buvo išdalinti civiliniai drabužiai, reikiami dokumentai, nedidelės sumos pinigų ir šiek tiek maisto, sutaupyto iš R. Kryžiaus siuntinėlių. 200 vyrų laukė tą vakarą nakties ir rizikingo žygio.

Sutemo. Paskubomis prakasamas tunelio galas, esąs jau už spygliuotų vielų tvoros. Pasirodė, kad apskaičiavimas nebuvo visiškai tikslus: anga, vedanti į laisvę, buvo čia pat už vielų, kai ji tuo tarpu turėjo būti už krūmų, augančių pamiškėje Šitai žymiai apsunkino bėgimą, kadangi plotą, skirianti angą nuo krūmų, reikėjo prašliaužti, reikėjo išvengti sargybinio akių. Iki aušros į laisvę išsliaužė 86 belaisviai, gi švintant 87-tasis buvo iš bokštelio sargybinio pastebėtas ir nukautas. Tuneliu bešliaužę, išgirdę šūvius, atbuli atslinko iki barako ir išsiskirstė. Paskelbtas aliarmas. Belaisviai išrikiuojami ir suskaičiuojami. Stovyklos komendantas, išgirdęs raportą, kad pasigendama net 86, neteko žado. Toksai pabėgimas sukėlė audrą. Visoje Vokietijoje skelbiamas aliarmo stovis. Visi uostai, geležinkelio stotys, traukiniai ir keliai tikrinami iki smulkmenų. Per šią medžioklę suimta keturi tūkstančiai žmonių: svetimtaučių, žydų, dezertyrų, pabėgusių darbininkų ir kt.

Dvidešimt šešiom valandom praslinkus nuo pabėgimo, Berchtesgadene pačiam Hitleriui patiektas Gestapo raportas. Tuo metu Berchtesgadene posėdžiavo Himleris, Keitelis, Goeringas. Hitleris, išklausęs raportą. neoficialiam posėdžiui pasikvietė valdžios tūzus ir sukėlė perkūniją. Himleris kaltino Keitelį ir Goeringą, sakydamas, jog ši stovykla buvusi tiesioginėje jų žinioje. Hitleris, nutraukęs ginčą, pareiškė, kad visi pabėgę turi būti sugauti ir sušaudyti. Goeringas bandęs Hitlerį perkalbėti, motyvuodamas, kad šitoks pasielgimas galįs pakenkti vokiečių belaisviams, esantiems sąjungininkų rankose. Hitleris nusileidęs, įsakydamas sušaudyti didesniąją sugautųjų dalį. (Nuernbergo byloje Goeringas ir Keitelis tai patvirtino).

SS generolas Mueller, Berlyno Gestapo viršininkas, išsiuntinėjo visų apygardų Gestapo šefams slaptą aplinkraštį, pavadintą "Sagau įsakymas", kuriame buvo įsakyta šias žudynes pravesti slaptai. Iš 86 pabėgusių tik 3 pasiekė Angliją. Kiti buvo sugaudyti. Apie 50 pabėgusių belaisvių po kankinančių tardymų buvo sušaudyti įvairiose Vokietijos vietovėse. Daugumoje praktikuota šitoks būdas: bevežant sulaikytąjį iš vienos į kitą vietą, nuošalesnėje vietoje automobiliai sulaikomi ir suimtiesiems įsakoma žygiuoti pirmyn. Lydintieji sargybiniai iš pasalų nukaudavo, parašydami raportus, jog suimtasis bandęs bėgti.

Nušautųjų lavonai buvo sudeginti krematoriumuose. Urnos atvežtos į Sagau kapines. Jų tarpe buvo ir kpt. R. Marcinkaus urna.

IŠ DIDELIO RAŠTO IŠĖJO IŠ KRAŠTO

Spaudoje yra dažnai rašoma ir susirinkimuose šnekama apie lietuvių sugebėjima greitai nutausti, pamiršti savo tėvų kalbą, tautines tradicijas ir iš viso atsižadėti senosios Tėvynės.

Atrodytų lyg mes per daug save barame. Juk yra ir čia gimusių lietuvių, kurie nenutraukia ryšių su savo tauta, bet reiškiasi kaip veiklūs lietuvių visuomenininkai ar kultūrininkai Ir tikrai, perskaičius lapkričio 18 d. "Darbininke" idėtą, rodos, vyr. redaktoriaus straipsnį, paaiškėja, kad toks savęs barimas yra visai nepagrįstas. Mes esame net per daug susipratę, net per dažnai darome savo lietuviškumo demonstracijas — įvairius tautinius ar valstybinius minėjimus.

Autorius surado visiems emigrantams bendrą ligą — gyvenimą buvusių laikų prisiminimais, nuolatinį nešiojimą po kaklu parišto akmens, t.y. senųjų tautinių ir valstybinių tradicijų.

Jo supratimu būtų mums lengviau gyventi su mažiau tradicijų, jų kiekį apkarpius, sujungus ir pan., o pavyzdžiui Kariuomenės šventės minėjimą visai reikėtų atmesti.

Jei "Kariuomenė ir jos šventė tegalima nepriklausomoje valstybėje, o ne svetur, kai tos kariuomenės jau ir nėra," kaip gi tada su Nepriklausomybės Švente, kai ir nepriklausomybės jau nėra? Gal tik ilgėkimės savo Lietuvos ir tiek, kaip kad nori autorius įkalbėti, minėti nėra ko.

Jei visas lietuviškas tradicijas dar puoselėjamas lietuvių išeivių išblaškytų po visą pasaulį, nuo lietuviškai bendrai kalbamo rožinio iki kariuomenės minėjimo, sukristalizuotume, gautume vieną didžiulę gyvą tradiciją, vadinamą LIETUVA. Tai ir yra tas akmuo paištas po tremtinio ar išeivio kaklu.

Pradėkime mėtyti lietuviškas tradicijas vieną po kitos šalin ir ta didžioji mūsų "našta" dings savaime. Yra jau ir naujųjų tremtinių, kurie lengvai ir skubiai atsikratė to akmens, pakeisdami savo pavardę, atsižadėdami gimtos kalbos, pasišalindami iš lietuviškos visuomenės tarpo. Jie, žinoma, be naštos daug lengviau plaukinėja šitais plačiais vandenimis tremtimi vadinamais. Tačiau, ko jie verti Lietuvai?

Cicero, Ill., yra tokia Lietuvos Kareivių Draugystė. Jos nariai, greičiausiai, nėra tarnavę Lietuvos kariuomenėje, tačiau jie išdidžiai nešioja kareivio vardą, nes jis riša juos su Lietuva. Yra Lietuvos Vyčių, Lietuvos Šaulių organizacijos, yra ir daugiau lietuviškų organizacijų, kurios nešioja Lietuvos vardą. Jos visos mini savo veiklos pagrindinius įvykius Lietuvoje, nors valstybės ir nėra.

Kas bus sekantis iš lietuvių visuomenininkų, kuris patars toms organizacijoms mesti lietuvišką akmenį nuo kaklo? Be jo tikrai būtų lengviau prisitaikinti naujose sąlygose.

Kol yra idėja ir dvasia, kūnas gali atsikurti atsiradus tinkamom sąlygom. Užgesink idėją, sunaikink dvasią ir kūno nebeatgaivinsi. Minėjimai, o ypatingai Lietuvos Kariuomenės, nėra vien tik sentimentinio pobūdžio, jų tikslas yra išlaikyti mumyse gyvą valstybingumo idėją. O kuri idėja šiuo metu turėtų būti vyraujanti, jei ne valstybinė? Juk lietuvių tauta yra, nėra tik valstybės. Kas geriau atstovauja tą valstybinę idėją, jei ne Lietuvos kariuomenės gyva dvasia? Tos kariuomenės, kuri buvo didžiausia tautos meilės mokykla ir būdingiausias valstybingumo ženklas.

Jei jau straipsnio autorius nesugeba, ar nenori įžiūrėti Kariuomenės šventėje ir kituose panašiuose minėjimuose jų tikrojo tikslo — valstybinės idėjos gaivinimo, žuvusiųjų ir dar gyvų didvyrių pagerbimo, gal jis sugebės suprasti antraeilę jų reikšmę, kai paskaitys spaudoje, kad Kariuomenės šventės minėjimų metu surinkti pinigai eina karo invalidų šalpai. Tai yra pagrindinis šalpos šaltinis mūsų nepriklausomybės iškovotojams. Ar neužtektų vien tik šito tikslo, kad Kariuomenės minėjimas susilauktų visų lietuvių, kurie toli gražu nėra išpirkę savo skolos už išlietą juos laisvinant kraują, nuoširdžios paramos?

O gal gerbiamasis autorius, be abejo, nelankantis tų minėjimų, atskirai siunčia savo auką Lietuvos karo invalidų šalpai, kuriai jis tikriausiai **pakenkė** minėjimo išvakarėse paskelbęs savo straipsnį.

Virš 8000 Lietuvos vyrų 1941—44 metais tęsė Lietuvos kariuomenės tradicijas tautiniuose daliniuose, kęsdami šaltį ir nedateklius, kovodami su raudonuoju siaubu Rytuose; apie 20,000 tokių pat žaliūkų per keletą dienų stojo Vietinėn Rinktinėn, tikėdamiesi, jog Lietuvos kariuomenė atgimsta. Lietuvos kariuomenės auklėtiniai — partizanai pasiliko kovoti ir žūti gimtajame krašte. Kiek lietuviško kraujo visi šitie vyrai praliejo bendroje tautos kovoje, kad atgautų pagrindinį įrankį valstybei atkurti.

1945 m. liepos mėn. RAF ypatingiems reikalams karininkui Bowes buvo pavesta išaiškinti, kokiomis aplinkybėmis mirė 50 belaisvių, bėgusių iš stovyklos. Įsakyta taip pat kaltininkus surasti ir suimti. Iki 1948 m. pradžios Bowes, turįs savo uždaviniui atlikti 30 asmenų štabą, išaiškino 46 nužudymo aplinkybes ir vietas, surado ir suėmė kaltininkus, kurių vieni Hamburgo teisme nuteisti pakarti, kiti ilgiems metams sunkiems darbams. Iki to laiko nepavyko surasti keturių: kpt. R. Marcinkaus, Tim Wallen (bėgusio su lietuvišku pasu), Henry Picard ir Gordon Brettel. Tačiau vieną dieną, Bowes'ui apklausinėjant anglų belaisvius, pavyko rasti britų puskarininkį ,tuo metu buvusį Danzigo belaisvių stovykloje. Jis atpažino pajieškomus iš parodytų nuotraukų. Jo žiniomis, tie keturi buvo atgabenti į stovyklą ir jie buvo suimti traukinyje prie Schneidemuhl'ės. Jie ir iš Danzigo stovyklos planavę pabėgti, bet nebespėjo, nes greitu laiku gestapininkai juos išgabenę. Bowes, radęs pirmuosius pėdsakus, surado ir kaltininkus, sėdėjusius tuo metu Danzigo kalėjime. Iš jų jis patyrė, kad keturis belaisvius lakūnus nužudęs tūlas Buchhardt ir besislapstąs. Po kurio laiko Buchhardt pateko į Bowes rankas ir prisipažino, kad sušaudęs tuos keturius belaisvius. Suderinus visus Danzigo Gestapo bylų dokumentus ir esančių liudytojų parodymus, paaiškėjo, jog Buchhardt ir du jo pagalbininkai kpt. Marcinkų ir tris jo draugus išsivežė į mišką prie Trampken, 12 km nuo Danzigo ir 70 metrų atstume nuo kelio, sušaudė juos iš kulkosvaidžio. Taip žuvo R. Marcinkus, Tim Wallen, Henry Picard ir Gordon Brettel.

VLADAS ANDRIUKAITIS-ANDRIUS VARGUOLIS

VLADAS MINGĖLA

"Kruvina laisvė" — romanas; "Audra Žemaičiuose" — istorinė Vytauto Didžiojo laikų apysaka; "Žvalgo užrašai" — pasakojimų iš kovų dėl Lietuvos nepriklausomybės rinkinys; "Kovų laidai" — apsakymų rinkinys; "Martynas Skroblas" — Mažosios Lietuvos lietuvių gyvenimo romanas. Be to, "Vytautas Didysis Kaune — fantastinis apsakymas; "Girių karalius' iš senovės, baudžiavos laikų romantinė apysaka ir kiti kūrinių pavadinimai, kurių aš dabar ir neatsimenu, primena mums tų raštų kūrėją — rašytoją Vladą Andriukaitį-Andrių Varguolį.

Čia paminėjau bei surinkau ne visus Vlado Andriukaičio kūrinius. Tikrai jų buvo kur kas daugiau.

Reikia, be to, prisiminti, jog jis buvo šaulys ir antrasis "Trimito' redaktorius. Nemaža jo kūrybos tilpo "Trimite" ir kt. žurnaluose bei laikraščiuose. Vl. Andriukaitis rašė ir publicistinių straipsnių politinėm ir kultūrinėm temom. Jis buvo tikrai produktingas ir kūrybingas rašytojas bei žurnalistas; priklausė Žurnalistų Sąjungai.

Iš čia paminėtos kūrybos, kurią velionis mums paliko, pakanka pažinti ir patį kūrėjo asmenį: jo kilnumą, didelę Tėvynės meilę, nuoširdumą, ir jo sielos švelnumą. Kuri tik jo kūrinių nebandytume skaityti, visur jam rūpėjo lietuvybė ir Lietuvos gerovė. Ir iš knygų palikimo matome ryškų Vlado Andriukaičio-Andriaus Varguolio talentą. Jis tikrai buvo talentingas ir visą savo sugebėjimą, visą savo trumpą gyvenimą skyrė vien tik motulei Lietuvai. Neužmirškime, jog mirtis perdaug anksti nuskynė jo gyvybės žiedą. Jam buvo lemta gyventi vos 33 metus. 1956 metais sukanka 20 metų nuo rašytojo Vl. Andriukaičio mirties.

Mano asmeninė pažintis su Vladu siekia 1928 metus. Tiesa, iš jo kūrybos pažinojau jį kur kas anksčiau. Ypač man giliai įstrigo atmintin ir širdin jo romantinė apysaka "Girių karalius". Puikus turinys, jaudinanti romantika, nuostabi literatūrinė architektūra, žavūs senovės Lietuvos vaizdai, baudžiavos žiaurumas... Nuo to meto Vlado Andriukaičio novelės, apysakos ir kt. kūryba mane žavėjo. Aš didžiausiu užsidegimu skaičiau jo raštus. Nežinau, kodėl Andrius Varguolis visad man švietė gyvu kūrybos pavyzdžiu. Aš gėrėjausi jo stiliumi. Kai kada net pagalvodavau, kodėl gi negalėčiau aš taip puikiai rašyti? Deja, Dievulis ne visus apdovanoja vienodu gabumu bei talentu.

Deja, mielo Vlado beveik 20 metų, kai nematome savo tarpe. Tačiau paguodžia nors paliktoji jo kūryba, kur taip ryškiai atsispindi rašytojo — kūrėjo idėjos, patriotizmas, jo jautri siela, sodrus lietuviškumas. Jis liko vis dėlto gyvas savo paliktoje kūryboje.

Vladas buvo visad optimistas. Švelnios melsvos akys visad buvo draugiškos.

Šančiuose, Vokiečių g., visai netoli Nemuno, Vladas Andriukaitis pasistatė nediduką, bet gražų medinį namą. Aplink sodnelis. Langai dideli. Žmona augšta, liekna, blondinė — tikrai graži, jauna moteris. Vasarą jie abu maudydavosi Nemune. Mėgdavo sraunųjį vandenį ir vandens sportą. Matydavau juos abu baiderę vežinus Nemuno linkui; matydavau juos savojoj baidarėj Nemunu irkluojant. Pamodavau jiem: jie nuplaukdavo toliau. Irklai dar toli švyturiavo saulėje: pakildavo ir vėl nusileisdavo, kol galų gale visai išnykdavo Nemuno tolimuose vingiuose. Jie buvo be galo laimingi.

Gal pora savaičių nemačiau Vlado. Staiga pasklido girdas, jog Vladas Andriukaitis mirė. Ir tikrai, rašytojas Vladas mirė 1936 m. rugpiūčio 31 d., pačiame vasaros gražume, pačiame savo amžiaus ir kūrybingumo žydėjime.

Nenorėjau tikėti. Dar neseniai buvau redakcijoj. Kalbėjome apie Šaulių Sąjungą, apie Šančių šaulių chorą, Šančių šaulių futbolo komandą "Kovą" ir jos laimėjimus.

Pasirodė, kaip netvirta ir trapi yra žmogaus laimė. Mano bičiulio ir mokytojo nebėra. Ir liko gražusis berniukas Algiukas su savo mamyte našlaičiais.

Rugsėjo 2 d. laidotuvės. Velionį palydėjo minia žmonių. Tai parodė rašytojo populiarumą. Kapuose, tarpe kitų kalbėtojų, pasakė atsisveikinimo kalbą žurnalistas Kalnėnas (jis buvo vyr. "Trimito" redak-

---

Štai dabar jiems visiems padėkos vieton metamas patarimas užmiršti Lietuvos kariuomenę, nešvęsti tos šventės, kuri savo svarba yra sekanti tik po 16 Vasario šventės.

Tiesa, Lietuvos kariuomenės nebėra, bet yra daugybė buvusių Lietuvos karių, veikia veteranų organizacijos, yra lietuvių tarnaujančių Amerikos ir kitų valstybių kariuomenėse, Vokietijoje yra keletas lietuviškų karinių dalinių. Jiems visiems Lietuvos kariuomenės tradicijos yra nepamirštas dalykas. Pirmoj eilėj jie yra valstybininkai ir žino, kad tauta gali gyventi be kariuomenės, bet valstybė — ne. Jie ir bus tie, kurie atgaivins tą pagrindini valstybinį įrankį, kai tik sąlygos pribręs.

Visiems tiems buvusiems ir dar tebesantiems Lietuvos kariams patarimas nešvęsti Kariuomenės šventės skamba mažiausiai kaip įžūlus, lyg kas patartų jiems užmiršti tėvą ir motiną todėl, kad jie jau mirę.

Panašūs patarimai šito ar kitų autorių yra tik dirvos paruošimas atsikratyti **kitų, ir visu, lietuviškų tautinių ir valstybinių tradicijų.** Tai maloni muzika Kremliaus valdovų ausyse, nes ko jie daugiausia bijo, jei ne gajų valstybinių idėjų, kylančių iš tautiškai susipratusių žmonių.

Visos lietuviškos tradicijos, tautinės ir valstybinės, visi papročiai kilę mūsų Tėvynėje ir atsivežti užjūriuosna privalo būti išlaikomi kuo ilgiau ir kuo gyvesni. Tradicijos ir puoselėjamos, kai nėra sąlyčio su jų šaltiniu, savaime blėsta ir greičiau išnyks nei tas bus naudinga mūsų tautai ir būsimai Lietuvos valstybei.

Jei kovojame prieš nutautėjimą, už lietuvybės išlaikymą, kovokime visu frontu, bendrai, remdami vienas kitą, bet ne kiekvienas savo atskira kryptimi, nereikalingais ir žalingais patarimais stabdydami kitų varomą darbą.

Z. Raulinaitis

(Fantastinis apsakymas)

Nuotykis, kurį čia noriu papasakoti, buvo toks keistas, kad ir aš pats ne kartą juo abejojau. Gal tai buvo haliucinacija, gal ir tikrovėje kažkas galiojantis mane aplankė? Manau būsiant geriausia, jei pats skaitytojas tai nuspręs.

Gyvenau tada Kaune, senajame mieste, netoli Vytauto bažnyčios. Nedidokame, storo mūro ir baisiai senoviškos statybos name, dėl butų stokos, nuomojau mažutį, kaip šulinį, kambarėlį. Jo sienos nuolatos ašarojo dideliais drėgmės lašais. Langas, žiūrįs į sandėliais apstatytą kiemą, dieną ir naktį teįleisdavo bemaž tą patį šviesos kiekį. Kampuose nekliudomi žaliavo grybai, veisėsi visokių ligų pradai. Kambarėlis turėjo tik tą gerą pliusą, — jis buvo pigus. Todėl gyvenau jame ir būčiau dar ilgiau gyvenęs, jei ne tai, apie ką turiu čia pasakoti...

Atsimenu gerai. Silvestro dienos vakare, gruodžio 31, susisukęs į šiltą apsiaustą, tačiau vis dėlto sušalęs ir ligi kaulų smegenų perdrėkęs, sėdėjau tame savo kambarėlyje prie stalo ir stearino žvakės šviesoje skaičiau kažkokią supelėjusią knygą apie senovės Lietuvos laikus. Buvo arti dvyliktos. Miestas laukė Naujųjų Metų, galvojau, — laukė orkestrai groti, fajerverkai — šviesti, varpai — skambinti, patrankos — šauti. Žmonės laukė svečių, kai po keliolikos minučių jų laikrodžių rodyklėliai paslinks keletą milimetrų pirmyn ir niūrą Lietuvos naktį apvainikuos pirmąja naujo laiko sekunde. Žmonės sveikins vienas kitą su linkėjimais. Iškilmingas momentas!

Aš neturėjau kur eiti. Tada buvau viengungis, gyvenimo gerokai užguitas vyras. Nenorėjau gatvėje su palaida minia bastytis. Skaičiau nuobodžią knygą, sekiau akimis pageltusiųjų lapų juodas raidžių eilutes, o ausimis gaudžiau skubų, nelygų laikrodžio tvaksėjimą.

— Tuk, tuk, tuk... — staiga išgirdau už savęs.

Pakėliau galvą. Kažkas atsargiai, bet ir be pertraukos, beldė į kambarėlio duris. Pamaniau: "Turbūt, kas nors iš draugų, taip pat vienumos spaudžiamas, atėjo pas mane Naujųjų Metų sutikti" ir atidariau duris.

Tačiau apsirikau. Anapus slenksčio stovėjo žmogysta, tamsiais drabužiais apsivilkusi ir veidą paslėpusi po plačiais juodos skrybėlės bryliais.

---

torius). Kalnėnas, ašaras braukdamas, šaukė: "Andriau, mielas drauge, ką tu padarei? Tu taip dar jaunas. Kūrybingas tu buvai ir talentą didelį turėjai. Juk vos tik pernai (1935) tavo knyga "Martynas Skroblas" išvydo pasaulį, o dabar tu karste. Andriau, Andriau! — jeigu tai tik būtų galima: sėsk, Andriau, į mano redaktoriaus kėdę, o aš mielai eičiau į tavo vietą, į kapą. Tu taip dar jaunas. Tu daugiau sukurtum vertingų raštų ,tu daug daugiau atneštum Lietuvai naudos, negu aš"...

Po keturių metų Lietuvą užplūdo raudonųjų galvažudžių ordos. Mūsų tautos kankinių kraujas upėmis tekėjo... Šimtai tūkstančių buvo išvežta tremtiniais į tolimo Sibiro mirties užkampius. Į Vorkutą pateko ir labai kilnus "Trimito" redaktorius Kalnėnas, kuris, nepatikrintomis žiniomis, esąs nukankintas. Atrodo, jog žurnalistas Kalnėnas būtų nujautęs savo ir visos Lietuvos likimą.

Rašytojas Andrius Varguolis — Vladas Andriukaitis gimė Kaune 1903 m. rugpjūčio 18 d. Visai dar jaunas būdamas, stojo ginklu rankose ginti Lietuvos nepriklausomybės.

— Ar galima pas tamstą? — paklausė nepažįstamasis.

Žiūrėjau nustebęs: žmogaus drabužiai, jo balsas, judėsiai buvo baisiai keisti. Jo apsiaustas buvo labiau panašus į kunigo sutaną, skrybėlė priminė tradicines ispanų skrybėles, o balsas, vyriškai griežtas, buvo lyg užkimęs, lyg pro nosį leidžiamas.

— Prašau, — atsakiau jam ir pasitraukiau nuo durų.

Svečias, įėjęs į kambarį, nepakeldamas galvos, greitai bet smalsiai apsidairė. Paskui ramiai, nelaukdamas kvietimo, atsisėdo kėdėn prie stalo. Aš atsisėdau kitoje stalo pusėje.

Tylėjome. Nepažįstamasis taip sėdėjo gana ilgai, abiem rankom pasirėmęs į storą, ilgą lazdą. Nustebusiomis akimis žiūrėjau į tą vyrą ir sprendžiau, kas jis galėtų būti. Ne tai baimė, ne tai pagarbos jausmas surakino mano lūpas. Keista! Negalėjau apversti liežuvio ir paklausti svečio, kas jis ir ko jieško vargingoje mano būstinėje?

Jis tik stipriomis akimis svilino mano veidą, drabužius, dairėsi kambaryje, lyg kažką atsiminti norėdamas, kol jo žvilgsnis užkliuvo mano atverstą knygą. Pagaliau lėtu judesiu jis nutraukė nuo galvos skrybėlę. Dar labiau nustebau, — pamačiau seną, raukšlėtą, bet didingą veidą. Augšta kakta, tiesiai žema nosis, siauros, tvirtai suspaustos lūpos darė jį pilną taurumo. Jo galvą puošė ant pečių dribdamos tankios, nors jau žilų plaukų, garbanos.

Tarsi kažkieno paragintas, pašokau nuo kėdės ir su pagarba nusilenkiau savo žilajam svečiui.

Jis tik nusišypsojo.

— Mėgsti skaityti? — pasakė jis netikėtai, žvilgsniu rodydamas į mano knygą.

— Taip, tamsta, — susigriebiau atsakyti, — jei tik turiu laiko.

— Mes neturėjome laiko! — liūdnai, bet stipriai sušvokštė. — Mes rašėme šitais, o skaitėme priešų keiksmus ir dejones. Ir savo žmonių dejones. Mums švietė gaisrais. Mes vistiek laimėjome!..

Vyro balsas užspringo, rankos dar kiečiau spustelėjo savo didžiulę lazdą.

Aš krūptelėjau nuo jo šiurpaus balso.

— Nebijok, — ištarė vėl, — aš jieškojau tavęs. Tu man esi reikalingas... Aš atvykau labai iš tolo savo Kauno pažiūrėti. Nebepažinau jo. Gatvėse sutikau begalybę žmonių, jaunų ir senų, vyrų ir moterų. Jie visi linksmi, daugelio šypsenos net peršviečia naktį, ir tirpina skraidančias snieguoles. Visi jie nebe tie... Aš ilgai klaidžiojau, kol atradau šiuos namus. Didelis dabartinis Kaunas, dideli jo namai ir žmonės... Languose dega skaisčios šviesos. Tenai mačiau visokiais valgiais apkrautus stalus, mačiau keliamas kristalo taures su putotu vynu bei linkėjimais, girdėjau švelnios muzikos garsus ir iškilmingas kalbas. Nesupratau... Aš tenai savo žodžio, savo dainos negirdėjau... O, senasis mano Kaune! Koks tu jau kitoniškas, nebepažįstamas! Neilgai man lemta pabūti čia, pamatyti, kaip mano lietuviai begyvena, susirasti, kas man yra brangiausia. Šitie namai man visa viltis. Šitie senieji namai... Pro jų langą į tamsią gatvę liejosi tik vienos plonos žvakutės šviesa, o tavo, žmogau, stalą ne valgiai, ne vynas puošia, bet knyga. Sakau tau, žmogau, tavo skurdus langas man pašvietė kelią į čia labiau už tų milžinų namų atšvaistes. Tu dabar nebrangini savo laiko, nesirūpini besibaigiančių metų skubančiomis minutėmis. Tu skaitai, nes turi laiko. Mes neturėjome laiko... Jie neturi laiko, nes linksminasi. O man reikia draugo, gyvo naujoviško lietuvio...

Senelis nutilo. Jo žodžiai uždegė mane nekantrumu.

— Tamsta, leisk man paklausti, kas esi ir ko jieškai Kaune taip vėlyvu metu ir kaip tik šią naktį?

— Sakiau jau tau, žmogau, kad jieškau to, kas man buvo brangiausia, kas sunkiai matoma, kas neturi tikro vardo, tačiau kas nemirtinga ir per amžius gyvena kiekviename žingsnyje. Nejaugi tai būtų kas pavogęs? Nejaugi!..

Jis vėl įsmeigė savo žvilgsnį man į akis, net šiurpu pasidarė. Argi jis įtartų mane? Kas bus, jei taip ims kaltinti, kaip gyrė? Kaip aš irodysiu tam paslaptingajam, kad nieko nesu iš jo pavogęs?

Svečias, tarsi perskaitęs mano mintis, vėl draugiškai nusišypsojo ir ištarė savo užburiantį žodį:

— Nebijok. Tu nenuskriaudei manęs, bet apdovanojai. Ar atsimeni, ką darei prieš dešimtį metų? Pagalvok!

Prieš dešimtį metų ką aš veikiau? Tiesa, šitokią naktį buvome fronte. Per mano atmintį pradėjo tekėti vaizdų srovė...

— Teisingai, — senelis nutraukė minčių giją. — Dabar norėčiau prašyti vieno patarnavimo: palydėk mane per Kauną.

Džiaugsmas apėmė mane. Nežinau kodėl, bet jutau didelį norą su tuo seneliu negreit išsiskirti.

— Mielai! — atsakiau jam nusilenkdamas. Aš tuoj apsirengsiu.

Greitai apsivilkau apsiaustu, gerai apvyniojau šiltu šaliumi kaklą ir pasakiau svečiui, kad jau esu pasiruošęs.

— Vėliau sužinosi ir kas aš buvau.

— Kas aš buvau? — klausiamai pakartojau senelio žodžius. Argi jo dabar nėra, tik yra buvęs? "Keisti tie seni žmonės, mėgsta vis erzinti tavo smalsumą", — pagalvojau, bet nepasakiau.

Senelis vėl užsidėjo skrybėlę, labiau susiautė apsiaustą ir, stuksendamas sunkia lazda, išėjo pro duris. Užgesinęs žvakę, išsekiau ir aš paskui. Siauroje, mažai apšviestoje gatvėje, mus pasitiko šaltas ir stiprus, sniegą į veidus bedrabstąs, vėjas.

Vartuose mano svečias sustojo.

— Vesk mane, žmogau, ten, kur visi meldžiasi savo Sutvėrėjui.

Paėmiau senelį po ranka, kad lengviau jam būtų žengti slidžiais šaligatvio akmenimis ir nusivedžiau į Vytauto bažnyčią. Šimtai elektros lempučių ir žvakučių tviskėjo ant altoriaus ir skliautuose sklaistėsi kvapūs švęstų smilkalų dūmai. Žmonės meldėsi suklupę, giesmių balsai kilo į augštį, grojo iškilmingi vargonai.

Persižegnoję abu sustojome bažnyčios prieangyje. Šviesos krito ant senelio veido ir jį džiugino.

— Ji tebėra!.. Gyva savo žmonių dvasia. Ji tikrai jiems reikalinga... — šnabždėjo pusbalsiai senelio lūpos.

Jis atsigrįžo į mane.

— Ar tu meldiesi?

— Aš tik džiaugiuosi, nes melstis lotyniškai nemoku.

— Melskis, kaip moki, sūnau. Taip ir mano tėvas meldėsi su motina. Sutvėrėjas išklausė ir jų, ir mano maldos...

Senelio veidas spindėjo ramybe, tačiau nei žavėsio, nei didelio džiaugsmo jame greit neliko. Po kelių minučių mes išėjome į šaltą gatvę.

Pro šalį slinko eilės žmonių, gatvės grindinių čežėjo greitų automobilių ratai, cypė vežikų rogės. Gatvėje sušalę virpėjo elektros žiburiai.

— Parodyk man, ką žmonės čia daro, — paliepė senelis.

Didelis namas skleidė garsią muziką. Mes pasukome tenai. Pro skaisčiai apšviestas duris įėjome į tuos puikius rūmus, minkštu kilimu iškilotais laiptais pakilome į antrą augštą ir ten, pro plačią angą, pamatėme žmones.

Kaip stiklas žvilgančiu, vaškuotu parketu, linksmos muzikos taktus gaudydamos, ritmiškai judėdamos, šoko susiglaudusios poros. Išbalę, plonučiai jau nuoliai šokdino storas, perdažytas, savo motinų amžiaus moteris, o žili ir pliki vyrai, visi juodais drabužiais aptempti, su pasitenkinimo žibėjimu akyse, stipriai glaudė glėbiuose tik plonu šilku vos apgaubtus jaunų mergaičių kūnus. Kitoje salėje, tik mažesnėje, tokie pat vyrai ir moterys valgė triukšmaudami, svaigino gėrimais ir taip jau apsvaigusias galvas.

Žvalgėmės laisvos vietos atsisėsti.

Tuo tarpu atsirado toks vyras, kurs pareiškė:

— Čia tik su frakais. Tamstos, prašau, išeikite!

— Aš jums tuoj frakus! — atkirto senelis ir pakėlė savo sunkiąją lazdą. — Gal dar ne visi turite marškinius. Pasikark!

Staiga man pasirodė, kad tos šokančios poros ir tie triukšmaują žmonės pasidarė kaip iš stiklo ir lyg pamačiau juos sustatytus į karstus. Rudos šaknys buvo apviję jų kaulus. Po to pasijutau begulįs ant šaligatvio. Senelis mane pakėlė ir tarė:

— Eikime iš čia.

Mes ėjome, o žmonių balsai, atskiros sakinių nuolaužos, vijosi mus. Greit išnykome tamsesnėje gatvėje.

Nežinau, kaip ilgai mes skubėjome, kol tamsiomis gatvėmis išėjome į tuščią, apsnigtą plotą. Senelis suklupo ir pargriuvo. Paėmęs už pečių, norėjau jį pakelti.

— Kas čia? — žiūrėdamas į tamsą, paklausė.

Aš tik dabar susivokiau, kur esame.

— Tai pilies griuvėsiai, seneli. Mes esame gerokai nuėję į šalį.

Senelis atsikėlė ir sustojo prieš pilį, kaip suakmenėjęs. Ištiesęs ranką čiupinėjo mūrą.

— Vargšas mano Vaidotas! — ištarė atsiduseęs.

Jo žodžius užtrenkė baisus triukšmas: žirgų žvengimas maišėsi su žmonių šauksmais, plieno skambėjimu, vežimų dundėjimu ir visa tai viršijančiu, siaubingu trimito balsu. Staiga iššoko iš mūrų milžiniška liepsna ir aš pamačiau, kaip ji apsėmė bokštą su trimituotoju, viskas griuvo dundesyje į ugnį. Anoje pusėje Nemuno, gaisro apšviesta, stovėjo kariuomenė, o jos priekyje ant žirgų sėdėjo du vyrai, senas ir jaunas, su iškeltais į dangų kalavijais. "Nedovanosime! Nedovanosime!" — rodos, aidėjo šauksmas iš tenai.

— Taip mes linksminomės senovėje! — išgirdau senelio žodžius.

Mane apėmė baisi gėda, prisiminus paskutinį įvykį baliuje. Nedrįsau akių pakelti į savo svečią. Bet jis truktelėjo mane už rankos ir tarė:

— Parodyk man jūsų darbą. Tuojau!

Jo balsas buvo nekantrus ir piktas.

Vėl žingsniavome su seneliu gatvėmis. Iš siaurų, vingiuotų senojo miesto gatvių išėjome į plačias, naujas gatves. Rodžiau seneliui didžiulius, tamsoje skęstančius namus, puikius rūmus ir aiškinau, kam jie tarnauja. Rodžiau įvairių ministerijų pastatus, universiteto, mokyklų, bankų, muziejų, fabrikų, stočių bei kitokių įstaigų dabar tamsoje skęstančius siluetus, bet dieną darbščių žmonių perpildytus gyvenimo skambesiu.

Senelio veidas vis labiau švito. Jis vis linksmesnėmis akimis dairėsi aplinkui ir lig šiol nuleista jo galva išdidžiai pakilo.

— Mano naujasis Kaunas... Mano vaikų Kaunas... — prašnibždėjo vienu tarpu senelio sausos lūpos.

Jis grįžtelėjo į mane ir paliepė:

— Vesk mane ten, kur jūsų širdys tvaksi kilnumu, kur kaupiasi jūsų švenčiausi jausmai, kur atiduodate pagarbą savo karžygiams. Vesk mane tenai, sūnau!

Aš nusivedžiau senelį prie kuklios karo muziejaus būstinės. Pro plačiai atidarytus vartus abu žengėme į nušviestą, sniego patalu apklotą, muzėjaus sodelį. Jame buvo daug žmonių, senų, jaunų ir paauglių, berniukų ir mergaičių, tačiau čia neskambėjo laisvas juokas. Jei ir žėrėjo džiaugsmas jų veiduose, tai buvo iš giliausių jų širdžių versmių tryškęs, buvo šventas ryžtingumu.

— Čia mes pagerbiame savo karžygius, — pasakiau seneliui.

— Ir pasiryžtate rytojaus žygiams, — pridėjo jis.

— Taip, gerbiamas seneli! — patvirtinau jo žodžius.

Paskiau rodžiau jam apsnigtas, juodom gerklėm žiopsančias patrankas, aiškinau, kurios jų prieš šimtmečius atimtos iš švedų, kuriomis sukilėliai šaudė į rusus, kurios, iš naujesniųjų, atimtos iš bolševikų bei lenkų...

— Žinau, žinau... — šnabždėjo senelis, liesdamas tų ginklų šaltą plieną. — Tai mano vaikų darbas...

Jis atsigrįžo ir smeigė žvilgsnį man į akis.

— Sakyk man, ar jūs dar mokate šauti? — netikėtai užklausė.

— Mokėjome, — atsakiau.

— Žinau. O jie, ar mokės? — vėl klausė, ranka mostelėdamas į jaunuolių būrį, berniškais ir mergiškais balsais šnekučiuojantį netoliese.

Nedrįsau to patvirtinti, tačiau galvoje lakstė mintys, kad mokės, nes ir mes mokėjome, ir jų tėvai mokėjo kautis, kol iškovojo laisvę tautai.

Senelis, laukdamas atsakymo, linksmomis akimis dairėsi aplinkui. Lėtais žingsniais priėjo prie dūmais smilkstančio aukuro ties paminklu žuvusiems už laisvę. Nusiėmė savo skrybėlę, palenkė žilą galvą. Paskiau delnu paglostė įmūrytą kario šalmuotą galvą, tarsi atpažinęs mylimo veido bruožus.

— Tauta tol gyva ir laisva, kol moka šauti, — pasakė.

Man pasirodė, kad reljefinis kario veidas sukrutėjo, iš po šalmo prasiveržė kraujas, lašėjo ant balto sniego ir sklaidėsi jame nuostabiai puikiais rožių žiedais, o ta spalva ,ta kraujo rožių spalva, sutapo mano vaizduotėje su spalva vyno, geriamo aname baliuje.

Tuo akimirksniu muzėjaus bokšto laikrodis pradėjo mušti dvyliktą. Kažkur, už Nemuno, storai prabilo patrankos, joms atsiliepė bažnyčių varpai, juodame danguje susmigo daugybė įvairiaspalvių raketų.

— Nauji Metai!.. Su Naujais Metais!.. — pasigirdo aplinkui džiaugsmingi žmonių balsai.

Senelis krūptelėjo.

— Aš turiu grįžti, — sujaudintai pasakė man. — Ačiū už tarnybą, už paslaugą. Buvau nusiminęs, buvau be vilties... Mano naujasis Kaunas... Taip,

Jauno kario laiškas ginklo draugams

KOVOKIME GINKLU, KURIS YRA MŪSŲ RANKOSE!

Ginklo Broli,

Gal jau seniai esi pasiruošęs mūsų amžiaus paskutinei lemtingai kovai, Tėviškę vaduoti jos laukuose. Ne taip seniai pasiruošiau ir aš. O dabar? Dabar mes laukiame. Štai ir vėl Lapkričio 23 d. praėjo. Prisiminėme tuos, kurių jau nėra mūsų tarpe. Radviliškis, Suvalkai, baisusis Birželis, sukilimas, Seda, Pavenčiai ... Šiandien mes tremtyje. Vis tebelaukiame pasiilgto ženklo pakilti kovon ... Bet nejaugi mes tegalime tik laukti? Kardas, jei nenaudojamas, atšimpa, šautuvo vamzdis užanka ...

Kuo gi kitu galėtume prisidėti prie laisvės kovos? Galim kovoti kalbėdami svetimtaučiams, jaunimo tinkamu auklėjimu, raštu ir dar daug kuo. Šiomis dienomis aš suradau dar vieną būdą, be rietenų, švarų!

Mūsų jaunimas eina mokslus. Kai kurie iš jų yra padykę, kai kurie jau net nuo mūsų kamieno atskyla. Bet ne visi, oi ne. Jų tarpe yra sūnų ir tu, kurie jau nebe mūsų tarpe. Žinau vieną, kurio tėvas Rytuose akis užmerkė. Jis studijavo, bet paskutiniams metams pritrūko lėšų... Ar jis kada baigs? Nežinau. O Tėvynei dar vienu išmokslintu kovotoju mažiau. Mes dėl jos kovojame ir kovosime, bet kai ateis laikas kas ją atstatys? Mokslo žmonių mums reikia ir dar daugiau reikės!

Aš žinau, Ginklo Drauge, kad nei tu nei aš, mes nesame turtuoliai, gal ne vienas iš mūsų ne vien tik pinigų stokoja. Na, bet ar mes tikrai jau nieku tam jaunuoliui ar jaunuolei negalim padėti? Lapkričio 23-ji atėjo. Ginklų fondo nėra, tad aš pasiunčiau dolerį Studentų Šalpos Fondui ir dar laišką Tau parašiau. Prisidėsi? Ačiū, aš taip ir maniau!

Pasiųsk pats ir paragink savo kaimyną siųsti i: Lithuanian Students Fund, Account No. 11737, c/o Chicago Savings & Loan Assn., 6234 So. Western Ave., Chicago 36, Ill.

R. MIŠAUSKAS

dabar, pažinęs jūsų laiko dvasią, galėsiu ramiai ilsėtis. Jieškojau čia lietuvio sielos, nes Vilniuje mane perdaug užmiršo... Kartais galvojau, kad lietuvio siela liko istorijos lapuose priešų apmaudo užrašyta. Netiesa! Ji gyva! Ją mačiau šiame mieste. Mačiau iš to, ką mokate, galite ir darote tėvynės labui.

Stovėdamas priešais senelį, jam atsisveikinant, ūmai pamačiau po juodu apsiaustu brangius, senoviškus, lyg sidabru žvilgančius šarvus. Jie, brangiais akmenimis nusagstyti, lengvučiais raštais išvedžioti, puikybe žėrėjo iš po kuklaus, kiek nuo pečių nuslinkusio, apsiausto.

— Kas tamsta esi? — nustebęs paklausiau.

Senelis šypsojosi tylėdamas.

Mano akis užkliuvo jo sagtį, kurioje spindėjo įkalta raidė — V — perkryžiuota kalaviju. Tai turėjo reikšti vardą. "Vytautas" šmėkštelėjo mintis.

— ...Didysis, — pridėjo senelis.

Jis pasitaisė savo apsiaustą, geriau įsisupo, mostelėjo lazda į viršų, kaip darė senovės kariai atsisveikindami ir pamačiau, kad ta lazda sutvisko plieno kalaviju.

— Pasimatysime Vilniuje! — šūktelėjo man jau nueidamas ir dingo minioje.

Likau vienas pats nustėręs iš nuostabos. Muzėjaus sodnelyje nebebuvo nė vieno žmogaus. Reikėjo skubėti namo. Vėjas siautė aplinkui ir mintis vijosi mintį. "Tauta gyvena, kol moka šauti... Ar jie mokės šauti?" Ar svarbu, kaip šauti — paraku, knygomis, daina... Taip, svarbu šauti, svarbu daryti trenksmą, kad apsireikštum gyvu...

Grįžęs užsidegiau žvakę, nusiėmiau apsiaustą ir instinktyviai paėmiau atskleistą knyga. Susiradau vietą, kurioje svečias buvo nutraukęs mano skaitymą. Ten sekė sakinys: "Vytautas, sukūręs pasibaisėtiną ginklo galybę, nesuprato tautinės kultūros reikšmės, nesirūpino valstybėje sava raštija ir..."

— Mes neturėjome laiko! — rodos, dar aidėjo skaudus balsas tarp keturių sienų. Aš ėmiau suprasti ,kad perdaug kaltiname savo senovę. Man pasidarė baisiai gaila jos...

Netyčiomis mano akys užkliuvo greta gulėjusio laikrodžio rodyklius. Rodė be 20 minučių 12-tą — lygiai tą patį laiką, kada senelis pasibeldė į mano duris. Net pašokau nustebęs. Griebiau laikrodį, prideJau prie ausies. Jis sau, kaip niekur nieko, tvaksėjo. Vadinas, visą laiką, kol su svečiu vaikštinėjau gatvėmis, nuolatinis laiko bėgimas stebuklingos jėgos buvo sustabdytas. Tą laiką, kurį praleidau su Vytauto Didžiojo vėle, gyvenau pomirtiniu gyvenimu, be praeities, be ateities, niekad nesenstančiu, neatsinaujinančiu...

Laikrodžio rodykliai, man begalvojant, slinko vis pirmyn. Štai, jie pasiekė skaitmenį 12. Ir... o, stebuklas! Aš vėl išgirdau patrankų šūvius, varpus, vėl pamačiau pro langą įvairiaspalvių raketų ugnis. Reiškia, teisybė! Mane tikrai buvo aplankęs garbingas svečias iš amžinybės.

KSENOFONAS

Iš anglų kalbos vertė Z. R.

KSENOFONAS IR JO ISTORIJA APIE ŽYGĮ

Aprašomi įvykiai vyksta 4 a. pr. Kr. pradžioje, po didžiojo Atėnų karo su Sparta. Atėnai, didžioji Viduržemio jūros baseino galybė, buvo sumušti, tačiau dar tebešvietė kaip kultūros centras tiems laikams.

Jaunas atėnietis Ksenofonas matė ir suprato kaip atskiriems graikų miestams bekariaujant tarpusavyje, augo didžiulė Persų imperija, taip pavojinga Graikijai. Helenų vienybės idėja pradėjo skinti kelią atskirų valstybėlių, autonominių miestų ir sričių sąskaiton. Didieji jų tėvų žygiai, kai jie, susijungę iš visos Graikijos, mušė persus iš eilės prie Maratono, Salamio ir Platėjos dar buvo gyvi Ksenofono ir kitų graikų sąmonėje.

Todėl graikų akys žiūrėjo į nugalėtoją Spartą, kaip į visų jų vadą. Jos valdytojai valdė buvusius Atėnų sąjungininkus ir pavaldinius. Tačiau Sparta neįvykdė galutinio Graikijos apjungimo. Tą uždavinį, gerokai vėliau, teko įvykdyti Makedonijos Pilypui ir jo sūnui Aleksandrui Didžiajam.

Nors ir būdamas atėnietis, Ksenofonas tačiau pripažino spartiečiams pirmumą dėl jų drausmingumo ir aristokratiškų idealų, nes Atėnams kritus, jam žlugo ir demokratinės imperijos idėja. Savo gyvenimo pabaigą jis praleido kaip Atėnų tremtinys, sušelptas Spartos, kuri parūpino jam vietą — ūkį gyventi. Ten jis medžiojo ir rašė prisiminimus apie didįjį žygį į Persiją. Savo raštuose jis kėlė karališkumo idealą, garbingo, teisingo ir dosnaus valdovo tipą, kokį jis rado Kyro asmenyje. Jis ypatingai augštai vertino kareiviškąsias dorybes, brangino ir Sokrato protą.

Kaip kilmingas atėnietis jis buvo gavęs augštą auklėjimą ir kultūrą, mokėjo suprasti žmones, tuo stovėdamas augščiau už bet kurį spartietį. Tų laikų Persija buvo milžiniška imperija, siekianti Indiją, Egiptą, Kaukazą ir Persų Įlanką. Ksenofonui ji paliko didelį įspūdį. Nors tų laikų graikai visų kitų tautų gyventojus, taigi ir persų imperijos, laikė barbarais, tačiau Ksenofonas vertino persų dorybes, kaip garbės jausmą, ištikimybę ir panašiai.

Kyras žinojo, kad graikų hoplitas — sunkiai ginkluotas pėstininkas — yra geriausias kareivis pasaulyje. Peltastai — lengvieji pėstininkai — derindami veiksmus su hoplitais veiksmingai papildydavo juos ir buvo lyg ir naujiena graikų armijoj. Jis juos dėlto ir samdė, kad tikėjosi netrukus atsisėsti Persijos sostan jų pagalba. Prieš graikų drausmingą, vienos valios vadovaujamą falangą nepajėgdavi atsilaikyti jokia tų laikų persų, daugiausia raita, pakrikusiais daliniais veikusi, silpnai vadovaujama kariuomenė. Tačiau graikų silpnybė buvo kavalerijos stoka. Tą taip puikiai suprato Ksenofonas ir žygio metu stengėsi tą trūkumą nors dalinai pataisyti. Tik Aleksandro Didžiojo laikais graikai sukūrė tinkamai išbalansuotą ir proporcingą tų laikų ginklo rūšių kariuomenę.

Armijos iš 10,000 vyrų žygis atgal į Graikiją, tais laikais, su visais ją tykančiais pavojais ir tų laikų menka karinė technika yra didelis karinis pasiekimas. Aprašęs jį Ksenofonas paliko ne tik įdomų karinį dokumentą, bet kartu ir klasinės literatūros veikalą, kur greta narsių karinių žygių aprašoma eilinio kareivio kasdieniai vargai ir rūpesčiai. O klasinių veikalų apie eilinį žmogų tiek maža yra.

Tų laikų graikai buvo aršūs individualistai ir vietinis patriotizmas buvo labai stiprus. Tarp jų būta ne vien tik didvyrių ir narsuolių, būta bailių, sukčių ir menkuolių. Ksenofonas visus juos stebėjo ir ateities kartoms paliko jų vaizdus.

O kokios kalbos mokėta tada sakyti! Atrodo, kad narsumas ir iškalba buvo dvi žymės, kuriomis graikai taip didžiavosi. Iš aprašymo iškyla ir paties Ksenofono didinga asmenybė: narsus bet žmoniškas, puikus kalbėtojas, bet skrupulingai teisingas ir kultūringas, tačiau, tų laikų papročiais kartu ir prietaringas, graikų didvyris-vadas.

*

I DALIS, KYRO SIEKIMAS

1. Kyras Telkia Kariuomenę.

Dariui ir Parysatei gimė du vaikai: Artakserksas buvo vyresnysis, o Kyras jaunesnysis. Kai Darius darėsi vis silpnesnis ir pradėjo justi, kad nedaug teliko jam gyventi, panoro matyti abu savo sūnus. Vyresnysis buvo namie, bet Kyrą jis turėjo šauktis iš provincijos, kurios satrapu (valdytoju) buvo jį paskyręs (jis buvo paskirtas taip pat ir vyriausiu vadu visų karinių dalių sutelktų Kastolo lygumoje).

Į sostinę Kyras iškeliavo su Tisafernu, kurį jis laikė savo draugu, pasiimdamas palydovais tris šimtus graikų hoplitų, vadovaujamų Ksenijo iš Parasijos. Tačiau Dariui mirus, kai Artakserksas užėmė sostą, Tisafernas apskundė Kyrą jo broliui, šmeiždamas ir kaltindamas jį sąmokslu. Artakserksas patikėjo jo kalbomis ir Kyrą suėmė norėdamas nubausti mirtimi, bet motina maldavimais išgelbėjo jo gyvybę ir išprašė grąžinti jį ton pačion provincijon. Išvengęs pavojaus ir nemalonės, Kyras ėmėsi priemonių daugiau niekados nepatekti savo brolio galion ir nusprendė, jei tik sugebės pasidaryti brolio vietoje karalium. Jo motina Parysatė palaikė jo pusę, nes mylėjo jį labiau už karaliaujantį Artakserksą. Ir jis taip pradėjo vartoti savo įtaką tiems, kurie atvykdavo pas jį iš karaliaus dvaro, kad grįždami jie būdavo draugiškesni jam kaip karaliui. Jis atkreipė dėmesį ir į savo srities vietinius gyventojus, žiūrėdamas, kad jie būtų tikę karo žygiui ir gerai nusiteikę jam. Visai slapta jis sutelkė savo graikų (samdinių) dalinius, norėdamas kiek galima netikėčiau užklupti karalių.

Savo kariuomenę jis telkė tokiu būdu. Įvairių savo miestų įgulų vadams jis išsiuntinėjo įsakymus užverbuoti kiek galima daugiau ir geresnių karinių dalinių Peloponėse, vaizduojant lyg Tisafernas planuotų karinius veiksmus prieš tuos miestus. Ir iš tikrųjų, Jonijos miestai pradžioje priklausė Tisafernui, kaip karaliaus jam duoti, bet tuo metu jie visi perėjo Kyro pusėn, išskyrus Mileto miestą. Milete Tisafernas laiku sužinojo apie sąmokslą pasekti kitus miestus ir pereiti Kyro pusėn, todėl kai kuriuos sąmokslininkus jis nubaudė mirtimi, kitus ištrėmė. Kyras priėmė ištremtuosius, surinko kariuomenę, apgulė Miletą iš jūros ir iš sausumos ir bandė atstatyti išvytąją partiją. Tokias ir kitokias priežastis naudodamas, jis sudarė kariuomenę ir kreipėsi į karalių prašydamas, kad jam kaip jo broliui, būtų perduoti tie miestai, kuriuos valdo Tisafernas. Jo motina taip pat atliko savo vaidmenį. Išdavoje karalius nieko nežinojo apie ruošiamą prieš jį sąmokslą. Jis manė, kad Kyras leidžia pinigus ir telkia kariuomenę karui su Tisafernu ir taip, nesantaikai tarp jų vykstant, jis pats nejautė jokio neramumo, ypatingai, kad Kyras tvarkingai siuntė jam duoklę iš miestų, kurie anksčiau buvo Tisaferno.

Kitos karinės jėgos jam skirtos buvo organizuojamos Chersonėse prieš Abydą. Tas buvo įvykdyta taip. Spartietis Klearchas buvo tremtinys. Kyras jį sutikęs ir labai paveiktas jo sugebėjimų, davė jam 10,000 dareikų. Klearchas panaudojo pinigus sudarydamas kariuomenę ir, pasiremdamas Chersonėsu kaip baze, pradėjo kariauti su trakais šiaurėje nuo Helesponto. Tai buvo naudinga graikams, todėl Helesponto miestai noriai davė jam daugiau pinigų, kad paremtų jo karines dalis. Tokiu būdu, ten buvo sudaryta kita Kyro armija, kuri buvo laikoma taip, kad nekėlė jokio įtarimo.

Be to, būta Aristipo Tesaliečio, Kyro draugo, kuris turėjo sunkumų savo krašte su priešinga partija. Jis atvyko pas Kyrą ir paprašė jo 2000 samdinių ir 3 mėnesių atlyginimo jiems, sakydamas, kad tas jam padėtų viršyti priešus. Kyras jam davė 4000 karių su 6 mėnesių atlyginimu ir pareikalavo nedaryti jokių sutarčių su priešais pirma nepasitarus su juo. Tuo būdu Tesalijoje buvo laikoma dar viena parengta armija nesukelianti jokio įtarimo.

Proksenui Boetiečiui, savo draugui, jis pasiuntė įsakymą atvykti su kiek gali daugiau vyrų, nes norįs surengti žygį prieš pisidiečius, kurie jo provincijoje kėlė neramumus. Sofenetui Stymfaliečiui ir Sokratui Achajiečiui, taip pat savo draugams, jis liepė atsivesti kuo daugiau vyrų, nes remdamas tremtinius iš Mileto, jis, neva, rengiasi kariauti su Tisafernu. Sofenetas ir Sokratas jo nurodymus išpildė.

2. Žygis iš Sardžio į Tarsą.

Nusprendęs, jog laikas žygiui į sostinę jau atėjo, jis apsimetė esąs pasiryžęs galutinai pašalinti pisidiečius iš savo srities ir, lyg žygio prieš juos tikslu, sutelkė vietines ir graikų dalis, kurios sudarė jo kariuomenę. Tuo pačiu metu jis įsakė Klearchui prisistatyti su visomis jėgomis, o Aristipui susitaikinti su priešais namuose ir grąžinti dalinius, kuriuos jis jam buvo laikinai pavedęs. Ksenijui Arkadiečiui, kuris vadovavo visiems jo miestų samdytiems kariams, jis liepė prisistatyti su ta jėgų dalimi, kuri atliko nuo miestų tvirtovėse reikalingiausių įgulų tarnybos. Jis atšaukė ir tuos, kurie laikė apgulę Miletą, ir jo tremtinius paragino prisidėti prie žygio, pažadėdamas, jei karo žygis pasibaigs pergale, jis tol nenurims, kol nesugrąžins jiems jų namų. Jie džiugiai sutiko, nes juo pasitikėjo ir visi ginkluoti atvyko į Sardį.

Sekantis į Sardį atvyko Ksenijas su 4000 hoplitų (sunkiųjų pėstininkų) iš miestų; Proksenas atžygiavo su apie 1500 hoplitų ir 500 lengvųjų pėstininkų. Sofenetas Stymfalietis atvyko su 1000 hoplitų jėga, o Sokratas Achajietis su maždaug 500 hoplitų. Pasionas Megarietis turėjo 300 hoplitų ir 300 peltastų (lengvųjų pėstininkų). Sokratas ir jis priklausė jėgoms, veikusioms prieš Miletą.

Jie visi prisistatė Kyrui Sardyje. Bet apie tai sužinojęs Tisafernas, nusprendė, kad tokios jėgos yra perdidelės kovai su pisidiečiais ir skubėdamas kiek gali, lydimas 500 raitelių, išvyko pas karalių. Sužinojęs iš Tisaferno apie Kyro kariuomenę, karalius ėmėsi priemonių ją sutikti.

Kartu su visais tais, kuriuos aš suminėjau, Kyras išvyko iš Sardžio (401 metais pr. Kr., kovo 6 d.); 66 mylių ir trijų dienų žygis per Lydiją atvedė jį prie Meanderio upės. Ji yra 200 pėdų pločio ir toje vietoje buvo septynių valčių pontoninis tiltas. Perėjęs upę, vienos dienos, 24 mylių žygiu per Frygiją, jis pasiekė didelį ir turtingą Kolosų miestą. Ten jis sustojo septynioms dienoms. Į čia atvyko ir Menonas Tesalietis su 100 hoplitų ir 500 dolopiečių, ainiečių ir olyntiečių peltastų. Iš ten, po trijų dienų ir 60 mylių žygio jis atsidūrė Kelenėje, dideliame ir pasiturinčiame Frygijos mieste. Ten Kyras turėjo rūmus ir didelį parką pilną laukinių gyvulių, kuriuos jis raitas

Ksenofonas Atėnietis

medžiodavo, kai pancrėdavo pratybų sau ir arkliams. Meanderio upė teka per parko vidurį, o jos šaltiniai sruvena iš rūmų. Ji taip pat teka per Kelenės miestą. Kelenėje Didysis karalius taip pat turėjo rūmus pastatytus stiprioje pozicijoje prie Marsijo upės šaltinių, žemiau miesto tvirtovės. Šita upė irgi teka per miestą ir jungiasi su Meanderiu. Marsijo plotis yra 25 pėdos. Pasakojama, kad čia Apolonas nulupo Marsijui odą, kai jis jį nugalėjo jo paties pasiūlytose išminties rungtynėse ir pakabino ją uoloje, iš kurios teka šaltiniai; tokiu būdu upė gavo Marsijo vardą. Grįždamas po savo pralaimėjimo Graikijoje, sakoma, Kserksas čia pastatė rūmus ir Kelenės tvirtovę.

Kyras išbuvo ten 30 dienų, kol prie jo prisijungė Klearchas Spartos tremtinys su 1000 hoplitų, 800 Trakijos peltastų ir 200 Kretos lankininkų. Tuo pačiu laiku pasirodė Sosis Syrakuzietis su 300 hoplitų ir Sofenetas Arkadietis su 1000 hoplitų. Ten pat, savo parke Kyras padarė graikų apžiūrą ir juos patikrino. Bendras skaičius siekė 11,000 hoplitų ir apie 2000 peltastų.

Iš čia po dviejų dienų ir 30 mylių žygio jis atsidūrė Pelte mieste. Ten jis sustojo trims dienoms, kurių metu Ksenijas Arkadietis šven-

tė iškilmingą Lykejos šventę (Zeuso garbei švenčiamą Arkadijoje) ir surengė sporto žaidynes. Laimėtojams buvo skiriamos auksinės karūnos ir pats Kyras stebėjo rungtynes. Iš čia, po dviejų dienų ir 36 mylių žygio, jis pasiekė Puodžių Rinką, paskutinį miestą prieš Mysijos sieną. Iš kurio, trijų dienų žygis iš 60 mylių, nuvedė jį į miestą Kaysterio Lyguma.

Ten jis pasiliko penkias dienas. Kadangi kariams alga buvo nemokėta jau daugiau kaip 3 mėnesiai, jie eidavo prie jo palapinės ir reikalaudavo užmokesčio. Jis atsikratydavo jų pažadais, bet, aišku, buvo dėl to nusiminęs. Iš tikrųjų, ne Kyro būdas buvo sulaikyti algą, kai jis turėdavo kuo mokėti. Tuo metu jį aplankė Epyaksa, Kilikijos karaliaus Syenesio žmona. Sakoma, kad ji davė Kyrui daug pinigų. Kaip

Graikų hoplitai

ten bebūtų, bet tuo metu Kyras išmokėjo kariuomenei 4 mėnesių algą. Kilikijos karalienę lydėjo asmens sargyba iš kilikiečių ir aspendiečių. Taip pat buvo kalbama, kad ji ir Kyras kartu miegojo.

Iš čia, po dvi dienas trukusio 30 mylių žygio, jis atsidūrė Tymbriono mieste. Ten šalikelėje buvo šulinys, gavęs vardą iš Frygijos karaliaus Mido. Pasakojama, kad prie to šulinio Midas pačiupo Satyrą bemaišantį vyną su vandeniu. Dvi dienas vėliau, po 30 mylių žygio jis pasiekė Tyrieono miestą, kur sustojo trims dienoms. Kilikijos karalienė paprašė jo parodyti jai kariuomenę. Norėdamas suruošti jai paradą, jis padarė lygumoje graikų ir vietinių dalių apžiūrą. Graikams jis įsakė išsirikiuoti kautynių rikiuotėn; kiekvienas vadas turėjo žiūrėti savo vyrų tvarkos.

Paradui jie sustojo po keturis, dešiniajame sparne Menonas ir jo vyrai, Klearchas su savaisiais kairiajame, kiti vadai viduryje. Pirmiausia Kyras apžiūrėjo vietines dalis, kurios pražygiavo būriais ir daliniais; po jų apžiūrėjo graikus, važiuodamas kovos vežime išilgai jų fronto su Kilikijos karaliene, kuri važiavo dengtoje karietoje. Visi jie dėvėjo bronziniais šalmais, raudonom tunikom, blauzdų šarvais ir laikė atidengtus skydus. Pravažiavęs išilgai visą paradą, jis sustabdė savo kovos vežimą ties falangos viduriu ir pasiuntė Pigrą, savo vertėją, pas graikų vadus su įsakymu paimti jietis parengties padėtin ir visai falangai eiti pirmyn. Vadai perdavė įsakymą kareiviams, suskambėjo trimitas ir, su parengtomis jietimis, jie pajudėjo pirmyn. Pagreitinę žingsnį ir šaukdami jie pradėjo bėgti stovyklos krytpimi. Vietiniai gyventojai išsigando, Kilikijos karalienė su savo dengta karieta pabėgo, žmonės spruko iš rinkos (Graikų karinės dalys maistą pirkdavosi iš vietinių išteklių, rinkose, kiekvieną dieną. Tokio maisto tiekimo, koks yra moderniose kariuomenėse, tais laikais nebuvo.), palikdami savo prekes, o graikai, juokdamiesi nuėjo prie savo palapinių. Kilikijos karalienė buvo nustebinta ir sužavėta puikiu kariuomenės pasirodymu ir jos drausme; Kyras irgi nudžiugo, kai pamatė graikus sukeliančius paniką vietinių tarpe.

(Bus daugiau)

LIETUVOS KARIUOMENĖS ŠVENTĖS MINĖJIMAS NEWARK, N. J.

Lapkričio mėn. 27 d., Lietuvių Sąjungos Ramovė New Jersey skyrius buvo surengęs Lietuvos Kariuomenės minėjimą Newarke, N. J. Šv. Trejybės parapijos salėje.

Minėjimui vadovavo lt. Kazys Trečiokas, kuris pakvietė Tėvą T. Žiūraitį, O. P. M. pasakyti šventei atatinkamą kalbą. Toliau programą išpildė: Rūta Graudušytė ir Audronė Butvytaitė padeklamuodamos patriotinių mūsų poetų eilėraščių, solo dainavo p. Laurinaitis ir kariškų dainų padainavo muz. A. Kačanausko vadovaujamas vyrų kvintetas.

Lt. K. Trečiokas paprašė minėjimo dalyvių prisidėti auka prie Lietuvos Nepriklausomybės Karo Invalidų sušelpimo. Aukų salėje surinkta $60.00. Po didesnę sumą paaukojo: po 5 dol. kun. P. Totoraitis, kap. Jatulis, p. Gudas, p. V. Tiknys ir lt. K. Trečiokas.

Lietuvių Sąjungos Ramovė New Jersey skyriaus pirmininkas yra lt. Kazys Trečiokas. Tą pat dieną Šv. Trejybės parapijos bažnyčioje skyriaus vardu buvo atlaikytos pamaldos už žuvusius kovose už Lietuvos Laisvę.

P. Mačiulaitis

ŠAULIŲ VĖLIAVŲ PARADAS SAVANORIŲ-KŪRĖJŲ ŠVENTĖJE KAUNE 1938 M. RUGSĖJO 8. V. Augustino nuotr.

Redaguoja Lietuvos Šaulių Sąjungos Tremtyje Laikin. Centro Vald. Darbo Prezidiumas.

TREMTIES TRIMITAS

ĮŽANGOS VIETOJE

"Tremties Trimitui" pirmą kartą pasirodant N. Metų angoje, vietoje įžangos jį pradedame paskutiniuoju a. a. Vlado Putvinskio-Putvio N. M. sveikinimu šauliams. Su neramia, bet Tėvynės meile plakančia širdimi žvelgdami į nežinomus tolius, visi kaip vienas vadovaukimės mūsų Įkūrėjo mums paliktuoju darbo ir kovos testamentu — šauliška ideologija bei principais!

Vladas PutvinskisPutvys (1873-1929)
Lietuvos Šaulių Sąjungos įkūrėjas

BRANGŪS BROLIAI IR SESERYS!

Štai mes ir vėl stabteliame Naujųjų Metų angoje.

Tenebūnie mums kiekvieni nauji metai, kaip karolių naujai įverta akutė, bet tebūnie, kaip naujas laiptų laipsnis aukštyn.

Vis aukštyn. Rangiai, valingai aukštyn!

Šauliai, aš nelinkiu jums, kad šiais naujais metais sunkumai ir vargai gautų galą, aš nelinkiu jums taipgi, kad ateitų nei iš šio nei iš to laimingi laikai.

Bet užtat aš linkiu jums, kad jūs patys sunkumams ir vargams suduotumėt smūgį, aš linkiu jums, kad patys užkariautumėt laimę, kad bendru darbu, rangioje drausmingoje brolių sutartinėje kurtumėt šviesią ateitį mūsų tėvynei. Čia jau rasim ir asmens labo gausiausią šaltinį.

Visi mes broliai, ir seni ir jauni, sveiki ir ligonys (man šiuo tarpu tenka būti tarp paskutiniųjų), raginkim kits kitą, padėkim viens kitam, palaikykim tautos pasitikėjimą ir savo jėgomis ir gerais siekimais.

Nes, išties, mūsų tautos ir mūsų pačių jėgos ir galios yra didelės, bet jos neveikia iki jų nesukels pasitikėjimas ir siekti pasiryžusi valia.

O tikėti, ryžtis ir siekti sunku yra, nes dar nepamiršę esame dejuoti,dar nepakankamai išdrįsę viltis pradžios pasisekimais.

Taigi, broliškai padėkim viens kitam palaikyti dvasią, nes joje yra pasisekimo vyriausia sąlyga.

Kaunas,
Raudonojo Kryžiaus ligoninė,
1928 m. XII mėn.

KELIOS VLADO PUTVIO MINTYS APIE LIETUVOS ŠAULIŲ SĄJUNGĄ

Laiminga tauta, kuri turi savo valios aukurą; kol jis dega, tauta nežus sunkiausioj vergovėj, baisiausioj audroj, neištvirks, nesubirs praturtėjus, pasiekus galios ir laisvės.

Šaulių Sąjungos uždavinys eiti tuo keliu, kad taptų tautos valios šventykla, kuri turės aukurą kiekvienam būryje, visoj lietuvių žemėj.

Būkime tautos kariuomenė. Būkime tautos kariuomenė greta valstybės armijos. Būkime su ja plačiausiai tą žodį suprasdami, ne vien tiktai ginkluotos kovos lauke, kur armijos vadovybėje sudarysime vieną, bet ir visur ten, kur tautos ateities kuriamoji valia ir darbas reikalaus paramos, sargybos, visur, kur tautos dvasia reikalaus pagalbos, visur, kur mūsų tautos teisės reikalaus gynėjų.

Žiūrint į L.Š.S. kaip į socialinio auklėjimo instituciją, galima būtų formuluoti jos vyriausią tikslą šitaip: "Įkurti socialinį vidurį, kuris darytų auklėjančios įtakos tautos labui reikalinga linkme."

Mes turime padaryti perversmą paėiam gyvenime, kad lietuviškumas, dora ir demokratiškumas paimtų gyvenime viršų.

Mūsų aristokratija parsidavė tautos amžinajam priešininkui, pavergė savo tautą ir norėjo surištą, supančiotą įduoti į priešininko rankas. Mes jos senos aristokratijos išsižadėjom ir kuriame savąją, naująją. Karininkų kadras ir armija yra ne tik krašto apsaugos valstybinė organizacija, bet ir tautos riterių branduolys. Mūsų naujoji inteligentija yra ne tik išmokslintų profesijų kadras, bet ir tautos idėjinė aristokratija, jos vadas. Šaulių Sąjungos uždavinys praplėsti, pagilinti abi vagas, įnešti šauliškais rūbais apvilktą idėjinį tautinį riteriškumą į tolimą provincijos kampą ,į tą kaimą, kurio šiaudiniai stogai matyti ten toli už miškelio, už kalnelio, paupyj, pabalyj. Įnešti vietoje, neatitraukiant žmonių nuo jų darbo... Idealas, kad visa tauta taptų dvasios aristokratija, kad visi būtų tėvynės gynėjai.

SAUSIO 15-SIOS PROGA

Minėdami garbingą Klaipėdos Sukilimo sukaktį, giliai susikaupę lenkiame galvas prieš jame žuvusius savo idėjos brolius. Negalėdami gėlėmis papuošti jų kapų, kaip tai darydavome Tėvynėje laisvės dienomis, bent mintimis skrendame į ten, prašydami Augščiausiojo, kad žuvusių didvyrių dvasia lydėtų mūsų žygį ir pastangas už Lietuvos nepriklausomybę.

Su liūdesiu prisimename tuos šaulius, Sukilimo dalyvius, kurie šiuo metu vargsta bolševikų kalėjimuose arba baisiose vergų stovyklose. Jų skausmas ir kančia yra mums šventas įpareigojimas dar tvirčiau suglausti gretas, dar atkakliau tęsti pradėtą kovą, kol suskambės galingi pergalės trimitai.

Nuoširdžiai sveikiname visus Klaipėdos Sukilėlius — šaulius, dabar gyvenančius tremtyje ir aktyviai įsijungusius, arba besiruošiančius įsijungti į atsikūrusią Šaulių Sąjungą. Ypač džiaugiamės LŠST LCV Darbo Prezidiume turėdami 1923 m. Klaipėdą užėmusį Pulk. Mykolą Kalmantą (Bajorą), ilgametį Šaulių Sąjungos Viršininką, bolševikų kalintą ir žvėriškai kankintą pirmosios Lietuvos okupacijos (1940 — 1941 m.) metu.

Taip pat laikome sau didele garbe LŠST Laikinojoje Centro Valdyboje turėti Mažosios Lietuvos Patriarcho ir Vyriausio M. L. Gelbėjimo Komiteto Pirmininko a.a. Martyno Jankaus dukterį šaulę Elzę Jankutę. Jos asmenyje sveikiname brolius ir seses Klaipėdiečius ir Prūsų Lietuvos atstovus, tvirtai spausdami jų rankas bendrame ir vieningame darbe.

Pagaliau, naudojamės šia proga išreikšti mūsų gilią padėką tam Čikagoje gyvenančiam garbingam Prūsų Lietuviui, kuris, nepaisydamas didelių pavojų, išsaugojo dar iš Nepriklausomos Lietuvos laikų žalią šaulišką vėliavą ir ją perdavė globoti naujai įsisteigusiam Čikagos Šaulių Klubui.

Vytautas Jiesia

K A R I U I

Tu drąsiai pakėlei kardą
Ir laisvėn mums kelią praskynei,
Išgarsinai tautos vardą,
Jai garbės vainiką nupynei.

Iš pačių širdies gelmių
Pražydo tos puikiosos gėlės,
Kad šalnos nepakąstų žiedų
Vardan tos mielos Lietuvėlės.

Pabaltyje sužibo švyturys
Nakties viduryje tamsiausios;
Kovose buvai karžygis
Nors kulkos krūtinėn tau rausės.

Tu vėl dar pakelsi kardą
Kurčių nevilčių nepabojęs,
Kad šventą tėviškės vardą
Išneštum iš priešų pavojaus.

VETERANAI IR ŠAULIAI, ESAME TIE PATYS LIETUVOS KARIAI, KURIUOS SKYRĖ TIK MILINĖS SPALVA, VIENINGAI IR SUGLAUSTOMIS GRETOMIS ŽYGIUODAMI TIKRAI PASIEKSIM MŪSŲ BENDRO TIKSLO — NEPRIKLAUSOMOS LIETUVOS.

MŪSŲ BROLIUI, TREMTYJE ATGIMUSIAM ŠAULIŲ TRIMITUI, LINKIME SĖKMĖS.

K A R Y S,
LEIDĖJAI, PAREIGŪNAI IR BENDRADARBIAI

DĖL TAUTINIŲ VERTYBIŲ JIEŠKOJIMO

J. GINTAUTAS
IRGI LIETUVOS KARIUOMENĖS PULKININKAS

Tokia tema daug gražių minčių patiekė Karyje (1955 m. lapkričio mėn.) vienas Lietuvos kariuomenės pulkininkas. Jo straipsnio išvados, suglaudus yra tokios, "Bolševikams okupuojant Lietuvą kariauti nereikėjo, nes mes būtume nustoję visko iš karto ir nieko nebūtume laimėję. Nieko negarbingo mes nepadarėm, nieko nenuskriaudėm ir nieko neapsukom. Mūsų vyriausybė darė taip, kaip tuo metu jai atrodė geriausia. Ne mums negarbė, kad savo laisvės negalėjom apginti, bet negarbė tiems, kurie jėga ir klasta mums laisvę atėmė ir tiems, kurie tą respektavo ir palaikė".

Tokiais tai žodžiais autorius ir baigė savo straipsnį, kurį perskaičius, ypač išvadas, negalima tylėti, nes skaitytojui gali susidaryti įspūdis, kad visų Lietuvos kariuomenės pulkininkų yra tokia nuomonė, nekalbant jau apie žemesnių laipsnių karininkus.

Aš esu visai priešingos nuomonės. Kariauti ir ginti Tėvynę mums reikėjo. Mūsų tuometinė vyriausybė nepadarė to, ką ji turėjo padaryti. Žinoma, laimėti gal mes ir negalėjome, bet gintis reikėjo. Argi užpultos tautos tik tada ginasi, kai tikisi laimėti? Ar daug vilčių buvo laimėti 1919 m. vasario mėnesį, kai mūsų laikinoji sostinė Kaunas buvo apsupta iš visų pusių? Bolševikai buvo jau užėmę Alytų, Jezną, Žąslius, ir prisiartinę prie Kėdainių. Nors savanorių tada užteko, bet nei ginklų, nei šaudmenų, nei aprangos beveik neturėjome. Ar negarbingai pasielgė mūsų Juozapavičius ir Lukšys, nors laimėti neturėjo vilties? Ar negarbingai pasielgė Pilėnų kunigaikštis Margis su savo igula? Kai neliko jokios vilties laimėti, jie nesudėjo ginklus, bet mirė karžygių mirtimi.

Daug tokių pavyzdžių galime rasti Lietuvos istorijoje. Apie Suomiją netektų kalbėti, nes jos ir politinė ir geografinė padėtis tikrai labai skirtinga. Bet kas gali išdrįsti tvirtinti, kad Lenkija pasielgė negerai ir negarbingai, pasipriešindama, kai ją užpuolė du dideli ir galingi jos kaimynai, Vokietija ir Sovietų Rusija? Jai laimėti taip pat nebuvo jokių vilčių. O ar Lenkija daugiau nustojo už Lietuvą, kuri nepaleido nei vieno šūvio? Tikrai nedaugiau! O jos kova istorijoje bus aukso raidėmis įrašyta. Juk Katyno skerdynės įvyko ne dėl to, kad Lenkija kariavo, bet dėl to, kad bolševikai vykdė savo senai sukurtos sistemos planą, pagal kurį visi antibolševikai, anksčiau ar vėliau turi būti išžudyti, nežiūrinti ar jie ginsis ar rankas iškėlę puls jiems glėbin.

Visiškai netektų tvirtinti, kad "mes nesigailime nekariavę dėl laisvės". Reikėtų sakyti, kad gailimės nesigynę. Žinoma, dėl tuščios garbės būtų gaila kariauti, gaila būtų pralieti kraują, gaila aukų. Bet tas daugiau tinka puolikui, puolamosiose kautynėse, kuris nori laimėti, nori daugiau teritorijos įsigyti, nori garbės. Bet kai reikalas kyla gintis, nebetiktų sakyti "gaila, kad gynėmės". Įgimtas savisaugos jausmas, pavieniui žmogui ir tautai, verčia gintis, ir tautos privalo gintis. Ne tik negarbė, bet gėda tiems, kurie kaip avinai visai nesipriešindami lenda vilkui į nąsrus.

Niekas netvirtina ir netvirtins, kad mums negarbė, kad savo laisvės **negalėjome apginti.** Mums negarbė ne dėl to, kad savo laisvės negalėjome apginti, bet negarbė, kad savo laisvės **negynėm.** Tik ta negarbė, mano įsitikinimu, tenka ne tautai, bet tų laikų vyriausybei.

Tauta norėjo gintis ir būtų narsiai kariavusi, bet vyriausybė neleido gintis, iki paskutinės minutės slėpdama mūsų priešų tikslą. Kad tauta norėjo priešintis, net priešinosi ir dar ir dabar priešinasi, rodo mūsų partizanų karžygiški žygiai. Argi galime tvirtinti, kad jų žygiai yra negarbingi ir betiksliai, nors laimėti, tikrai, nėra jokios vilties? Jų žygiai yra garbingi ir tokiais jie pasiliks per amžius.

Tvirtinti ,kad mums nebuvo kitos išeities irgi netiktų. Išeičių buvo tik apie jas reikėjo pagalvoti anksčiau, o ne tada, kai Maskva įteikė ultimatumą. Istorija mūsų tautos nekaltins, bet vyriausybė turi būti kaltinama ir ji bus kaltinama.

Daug kas su ironija sako, kad 1940 m. birželio 13 d. vyriausybės galvai Merkiui, labiau rūpėjo vardinės, kaip tautos reikalai. Nors taip kalbama ironiškai, tačiau iš jo veiklos tomis tragiškomis dienomis, atrodo, kad tas galėjo būti dalinai teisinga.

Kad priešintis reikėjo, dauguma sutinka, tik reikia ieškoti priežasčių, kodėl nebuvo priešintasi. Apie priežastis būtų galima taip pat ilgai kalbėti. Pagaliau ne visos jos ir svarbios. Tačiau pati svarbiausia nesipriešinimo priežastis, man atrodo, buvo neryžtinga ir nesiorientuojanti vyriausybė, kariuomenės neparuošimas ir energingo, patriotiško kariuomenės vado neturėjimas.

Karui prasidėjus, Lietuvos kariuomenės vadu sąmoningai ar ne, buvo paskirtas bemokslis (karių akimis žiūrint), bolševikuojantis, bet Merkio mėgiamiausias draugas — Vitkauskas. Taip pat nebuvo, atrodo, ir tinkamo karo veiksmų plano. Juk turėjo būti numatytos įvairios politinės padėtys, tarp jų ir sunkiausios, ir toms padėtims paruošti atitinkami planai. Tada nebūtų reikėję bėgioti kaip be galvos ultimatumą gavus. Gal kas nors sakys: bet nebuvo laiko! Laiko užteko. Net ir sovietų įguloms esant Lietuvos teritorijoj, dar daug ką galima buvo padaryti.

Daug kas kaltina valstybės galvą a.a. prezidentą A. Smetoną. Jį kaltinti negalima. Jis pasielgė garbingai, jis norėjo priešintis. Teoretiškai imant, žinoma, jis pabėgo iš kovos lauko. Bet kas jam liko daugiau daryti, kai kabineto narių daugumas su Merkiu priešakyje ir kariuomenės vadai taip griežtai pasisakė už nesipriešinimą? Pasidavimas priešui yra sažudystė. A.a. prezidentas A. Smetona, matyti, buvo "bailesnis" už Merkį ir jo sėbrus ir neišdrįso kartu su jais žudytis. Jis pasitraukė. Ir gerai padarė. Būdamas vakaruose, jei tik būtų gyvenęs, jis būtų daug daugiau padaręs Lietuvai išlaisvinti, kaip sėdėdamas bolševikų kalėjime.

Galima būtų ir daugiau motyvų nurodyti, kad reikėjo gintis, bet, atrodo, ir be jų daugumai yra aišku. Faktas, kad nebuvo priešintasi, liks istorijoje, kuri vis kartos tuos prasmingus, gilios išminties žodžius:

"Tas laisvės nevertas, kas negina jos".

KARIAI ir JAUNIMAS

MŪSŲ ŠEIMOJE

Nuo 1956 m. "KARYS" bus siuntinėjamas nemokamai visoms jaunimo or-joms, kurios turi savo svetaines, būklus, skaityklėles ar pan. Šiuo reikalu rašyti R. KEZIUI, 100 Cook St., Brooklyn 6, N. Y.

LSB Vadija paskelbė gruodžio mėnesį Kalėdų Gerojo Darbelio mėnesiu. Visi skautai nors ir mažute auka prisidėdo prie Vokietijoje likusių skautų šalpos.

Lapkričio 19 d. New Yorko skautai ir skautės šventė savo būklo atidarymo ir "Tauro" tunto krikštynas Garbės Svečių tarpe buvo ir ateitininkų, Korp! Vytis, santariečių ir šviesiečių skyrių pirmininkai.

Lapkričio 25—26 dienomis Clevelande įvyko visuotinis Liet. Stud. S-gos suvažiavimas. Svarbiausi suvažiavimo darbotvarkės punktai: statuto — rinkiminių taisyklių svarstymas, metraščio reikalai, alumnų organizavimas, skyrių pranešimai, meno ir literatūros vakaras.

Vyriausios Skautininkės Žodis Skautėms

Mielosios Sesės,

Minint taip brangią Lietuvos Skautų S-gos 37 m. sukaktį, sveikinu Jus visas ir kviečiu prisiminti ir susikaupimu pagerbti tuos kilnius, Lietuvos skautijos istorijoje auksu įrašytus vardus, mūsų sesių ir brolių, kurie dirbo ,kūrė ir aukojosi, kad gražusis skautybės idealas suklestėtų mūsų tėvynėje.

Šiandien gi atsiradus mums svečiose šalyse ir atkūrus skautiškus vienetus, ir ryžtantis išlaikyti organizacijos tęstinumą, vienybė yra labiau reikalinga negu bet kada. Neužmirškime, kad čia dirbame ne tik skautybei, bet ir lietuvybei išlaikyti. Šitie idealai tokie dideli ir tokie brangūs, kad prieš juos turi nublukti kiekvienas asmeniškumas, kiekviena nesantaika, kiekvienas nesklandumas.

Kada nesantaikos dvasia įsimaišo į mūsų tarpą, prisiminkime, ką pasižadėjome nakties glūdumoje, prie skaisčiai liepsnojančio laužo, kurio šviesa ir dangop skrendančios kibirkštys sujungė mus seseriškais ryšiais ir įpareigoje tiesti kelius gėriui į mūsų tautą ir į visą pasaulį.

Būkime tos mūsų dainose apdainuotos gerosios, nuoširdžiosios brolių seserys ir tėvų dukros, skleidžiančios aplink jaukumą ir meilę. Pateisinkime visuomenės į mus dedamas viltis, statydamos tiltus, kuriais artėtų lietuvis prie lietuvio. Teneranda kelio į skautišką šeimą nesantaika, neapykanta ir nesugyvenimas. Viešpaties palaima telydi Jus visur ir visada.

Budėkime!

Jūsų v. s. O. Zailskienė
Vyriausioji Skautininkė

Skautų jambore Kanadoje 1955 m. Lebanono karininkas A. Chaar skauto uniformoje tarp lietuvaičių. Iš kairės: Akad. skautės N. Abraitytė, N. Gudenienė ir R. Sniečkutė.

V. Bacevičiaus nuotr.

J. A. VALSTYBĖS

Dabartinis marinų (Marine Corps — jūrų pėstininkai) viršininkas gen. L. Shepherd išeina atsargon. Jo vieton skiriamas gen. R. Pate. Jis į marinus įstojo 1921 m. tiesiai iš Virginijos Karinio Instituto. II P. Karo pradžioje jis buvo majoras. Dalyvavo Ramiojo vandenyno kariniuose veiksmuose. Korėjos karo pabaigoje vadovavo marinų pirmajai divizijai.

J. A. Valstybių nuostoliai žmonėmis pereito karo metu 1000 kovotojų per dieną:

	Ramiojo Vandenyno karo teatre	Europos karo teatre
Žuvusių	1.78	0.36
Sužeistų	5.50	1.74
Dingusių be žinios	0.17	0 06
	7.45	2.16

KANADA

Kanada turi gerą prieštankinį beatatrankinį ginklą (bazuką), vad. Heller. Jo sviedinys turi du užtaisus. Vienas stumia patį sviedinį jo lėkimo metu (raketos principas), antrasis sunaikina taikinį.

Sviedinys yra 26.5 colių ilgio ir sveria 8.5 svaro. Pats ginklas svaidytojas yra 54 colių ilgio, sveria 32 svarus; jį neša vienas kovotojas. šaunama nuo peties. Sviedinio pradžios greitis 710 pėdų (215 m) į sek., pramuša stiprius šarvus; betkur kliudytas tankas sunaikinamas karščio, kuris atsiranda sviediniui sprogus.

J. A. Valstybių kariuomenė nori šį ginklą įsivesti, bent panaudoti Heller sviedinio lėkimo principą, nes amerikiečių bazuka yra žymiai silpnesnė. Amerikiečių bazukos sviedinio pradžios greitis yra tik 340 pėdų (103 m) į sekundę.

J. L.

PLEČIAMAS KARO LAIIVYNAS

Spalio mėn. Canadian Vickers Ltd. užbaigė statyti pirmą Kanados atominio amžiaus karo laivą — "St. Laurent". Tai naikintojų — palydovų (destroyer escort) tipo 2600 to talpos laivas, kaštavęs 15 mil. ir statytas apie 5 metus. St. Laurent yra pats moderniškiausias laivas kovai su povandeniniais laivais, Laivo korpas yra apvalus, be aštrių kampų.

Kapitono vadovietė yra kambaryje žemiau ir užpakalyje tilto, iš kur visai nematyti jūros. Tas kambarys yra pilnas stalų, įrankių ir prietaisų, kurie duoda laivo kapitonui pilną vaizdą, kas dedasi aplink laivą, virš laivo ir po laivu.

Seniau kapitonas vadovavo laivui savo akių ir balso pagalba nuo vadovybės tilto, dabar gi, jis lyg žaidžia šachmatais. Laive maža langų ir beveik nieko nėra ant denio. Tas daro jį saugų prieš atomines dulkes ir chemikalus. Specialūs švirkštai gali nuvalyti laivą nė vienam žmogui nepasirodant denyje.

Be torpedų šaudymo įtaisų, kurie sugauna priešo taikinį, nežiūrint jo išsisukinėjimo, laivas turi specialias trivamzdes patrankėles povandeniniams laivams naikinti ir tricoles patrankas lėktuvams. Visi šitie ginklai veikia automatiškai, taikymo daviniai gaunami iš laive įrengto sonaro ir radaro. Manoma tos rūšies laivus apginkluoti ir vairuojamų raketų šaudymo prietaisais.

Kiti penki to pat tipo laivai bus užbaigti statyti sekančiais metais,

---

Gruodžio 4 d. New Yorko Korp! Vytis savo sueigoje susipažino su ryšiais tarp lietuvių dailės ir tarptautinio modernaus meno. Sueigos svečias buvo dail. V. K. Jonynas. Tą pačią dieną N. Y. šviesiečiai buvo surengę viešą V. Krėvės minėjimą, jo pirmųjų metinių mirties proga. Kartu įvyko V. Krėvės knygų ir istorinės medžiagos paroda.

Lapkričio 12 d. gražiai praėjo Čikagos jūrų skautų — skaučių tradicinis vakaras "Jūros Dugne". Salė buvo originaliai išpuošta bei apšviesta jūros dugno motyvais.

Lapkričio 26 d. į Waterburio, Conn., skautų tėvų k-to rengtą kaukių balių suvažiavo daug jaunimo iš viso Atlanto pakraščio. Vyravo jaunatviška nuotaika. Buvo daug puikių kaukių. Premijas už geriausias kaukes laimėjo A. Jankauskaitė (plaštakė), V. Strolia (fakiras) ir H. Strolia (indėnas).

New Yorko skautų vyčių oktetas dainuos Lietuvių Bendruomenės rengiamame Naujųjų Metų sutikime Brooklyne.

Šį rudenį Vasario 16 gimnazijos rūmuose buvo Vokietijos rajono skautų vadovų suvažiavimas. Dalyvavo 25 vadovai iš įvairių Vakarinės Vokietijos vietovių. Ryžtingai nuspręsta plėsti skautų veiklą Vokietijoje, steigiant naujus vienetus lietuvių kolonijose. Tuoj po šio suvažiavimo įvyko skautų vyčių sueiga. Jos metu A. Brinkis skaitė referatą "Skautas vytis ir kitos organizacijos". Vokietijos rajono skautų vadeiva yra A. Venclauskas. Vyčių skyriaus pareigūnais išrinkti: vedėjas K. Dikšaitis, sekretorius — A. Brinkis, iždininkas A. Skopas ir narys — V. Raišys.

Stud. ateitininkams šiais metais vadovauja V. Kleiza. Kiti valdybos nariai: J. Končius, J. Kučiauskas, J. Štuopis, E. Orentas, J. Manelis, R. Jonauskaitė, D. Karaliūtė, A. Vedeckas ir V. Vygantas.

Lietuvių skautų uniformos projektui sudaryti yra pakviesta komisija iš V. Pileikos, Č. Kiliulio, A. Alksninio, V. Bliumfeldo ir A. Levano. Gi skautiškų patyrimų laipsnių programoms patobulinti ir sumoderninti komisija sudaryta iš A. Saulaičio, dr. H. Lukaševičiaus ir R. Šilbajorio.

dar penki 1957 m. ir paskutiniai trys 1958 m. Visų 14 laivų statyba kainuosianti apie 210 mil.

PAKEIČIAMA BRIGADA VOKIETIJOJE

Soest, Vestfalijoj stovėjusi I pėst. brigada vyksta namo, ją pakeičia II pėst. brigada. Operacijos vyksta pilnu tempu ir lapkričio mėn. bus užbaigtos. Pasikeitimo transportą labai apsunkina karių šeimų gabenimas. Kanados spauda rašo, kad tai pirmas Kanados istorijoj atsitikimas, kai karių šeimų nariai "en mass" perkeliami į užjūrius. Transporto laivas "The Empress of Australia" specialiai aprūpinta vaikų maistu ir žaislais. II brigada, iš 5000 vyrų, Vokietijoj išbus dvejus metus. **J. Skardis**

ANGLIJA

Anglijos maršalas Montgomery lankosi J. A. Valstybėse čia ieškodamas pritarimo savo naujoms idėjoms. Jis nori pakeisti vakariečių kariuomenių organizaciją. Jo nuomone, dabartinė organizacija atskiromis ginklų rūšimis yra atgyvenusi. Prisitaikant atominio karo reikalavimams ją reikia keisti.

Vietoje atskirų pėstininkų ir šarvuotų divizijų turėtų būti vieno tipo divizija iš pėstininkų, tankų ir artilerijos.

Visų vakariečių oro pajėgos turėtų būti sujungtos į vieną bendrą aviaciją, kuriai vadovautų amerikietis.

EGIPTAS IR IZRAELIS

Prieš II P. karą anglų Indijos Armija ir Sueco įgulos Egipte palaikė ramybę Vid. Rytuose. Po karo padėtis pasikeitė. Anglai tame rajone kariniai susilpnėjo: Indijos armijos nebėra; nenorėdami perdaug pyktis su arabais jie pasitraukė iš Sueco. Įsikūrė nepriklausoma Izraelio valstybė, nežiūrint arabų protestų ir bandymo užgniaužti atsikūrimą.

Anglai arabų draugystės neįsigijo. Arabai nenustojo vilties Izraelį sunaikinti. Vid. Rytuose atsirado karinė tuštuma.

Žydams paskelbus Izraelio nepriklausomybę 1948 metais arabai pradėjo karą. Prieš Izraelį išėjo kariauti: Egiptas, Lebanonas, Syrija, Jordanas, dar prisidėjo Irakas ir Saudi Arabija. Arbai karo nelaimėjo, Izraelis išsilaikė ir sustiprėjo. Padarytos paliaubos, kurios visą laiką paįvairinamos pasienio, susidūrimais, kurie paskutiniu laiku padažnėjo ir pasidarė labai kruvini.

Arabai karo prieš Izraelį nelaimėjo, nes jų ginklavimas ir pasiruošimas buvo menki. Be to, stigo bendros vadovybės ir bendradarbiavimo tarp atskirų arabų valstybių.

Šiek tiek palyginimų: Egiptas — 22.3 milionų gyventojų, apie 100,000 karo jėgose; 90 lėktuvų, 200 tankų, kiek daugiau gavo iš Čekijos paskutiniu laiku. Lebanonas — 1.3 mil. gyv., 7,000 karių, ginklavimas vidutinis. Syrija — 3.7 mil. gyv., 35,000 menkai paruoštų ir silpnai ginkluotų karių. Irakas — 5 mil. gyv., 50,000 gerai ginkluotų ir paruoštų karių. Jordanas — 1.5 mil. gyv., 20,000 arabų legionierių, gerai parengtų ir ginkluotų, vadovaujamų anglų. Saudi Arabija — 6.5 mil. gyv., paruoštos kariuomenės moderniam karui neturi. Ji prie karo prieš Izraelį gali prisidėti tik pinigais.

Taigi Izraelio kaimynai arabai turi virš 40 milijonų gyventojų ir virš 200,000 kariuomenės.

Izraelis turi tik apie 1.5 miliono gyventojų ir 50—70,000 kariuomenės, gerai ginkluotos ir apmokytos. Prie to skaičiaus reikia pridėti apie 200,000 gerai paruoštų atsarginių, kurie gali būti labai greitai sumobilizuoti.

Arabai turi gyventojų 27 kartus daugiau, negu Izraelis. Kariuomenės skaičiumi yra beveik lygios, bet Izraelio geriau paruošta, moderniškiau ginkluota ir augštesnės moralės.

Ginkluoti pasienio susidūrimai dažnėja, bet manoma, jog jie į tikrus karo veiksmus dar greitu laiku neišsivystys, nes arabai persilpni, kad Izraelį, "savo mirtiną priešą" sunaikintų. Bet, laikui bėgant, padėtis gali pasikeisti.

Izraelis remiamas viso pasaulio žydų pinigais ir įtakomis jaučiasi stiprus ir pasiruošęs žūtbūtinei kovai.

Geriau pažįstančių padėtį Vid. Rytuose nuomone, jei dabar prasidėtų ten karas, tai žydai jį tikrai laimėtų.

Spalio pabaigoje Rusija Egiptui pardavė ir jau pristatė 200 MIG sprausminių naikintoju, 100 tankų, 6 povandeninius laivus ir nemažą kiekį artilerijos. Ginklai yra pirkti labai žemomis kainomis: už sprausminį naikintoją — $50,000, už pov. laivą — $1,500,000. Tai yra tik 1/9 — 1/10 kainos, už kurią ginklus parduoda vakariečiai.

Egiptui ginklų dar yra pardavę italai ir prancūzai. Izraelis, atrodo, taip pat neturi sunkumų nusipirkti ginklų.

J. L.

Braižė V. Šventoraitis

RAMOVĖNAI PAGERBĖ LIETUVOS KONSULĄ DR. P. DAUŽVARDĮ

Š. m. lapkričio 13 d. Chicagos RAMOVĖNAI, talkininkaujami savanorių — kūrėjų, šaulių ir birutininkių, surengė Lietuvos kariuomenės minėjimą. Lietuvių Sąjungos "Ramovė" Centro Valdyba, Lietuvių Auditorijoje, iškilmingo posėdžio metu, pasveikino ramovėnų vardu iškilmėse dalyvavusį poną konsulą Dr. P. Daužvardį, jo 30 metų diplomatinio darbo sukakties proga ir įteikė jam įspūdingą sveikinimo adresą, skoningai papuoštą lietuviška ornamentika. Adresą perskaitė ir jį ponui konsului įteikė gen. M. Reklaitis ,dalyvaujant kitiems Centro Valdybos nariams ir birutininkių atstovėms. Konsulo Poniai J. Daužvardienei, uoliai ir energingai lietuvių tautos reikalų atstovei ir gynėjai, birutininkės įteikė gražią raudonų rožių puokštę, o mažos skautukės prisegė abiem po tautinę juostelę rūtomis papuoštą. Šis gražus ir netikėtas ramovėnų aktas poną konsulą ir ponią gerokai sujaudino. Savo padėkos žodyje ponai Daužvardžiai širdingais, jautriais žodžiais išreiškė ramovėnams ir birutininkėms gilų lietuvišką dėkingumą ir ragino visus lietuvius būti vieningais visuose Lietuvos ir lietuvybės frontuose ir Lietuvos laisvės kovoje nesigailėti nei darbo nei aukų. Ponas konsulas priminė, kad Lietuvos diplomatų ir kariuomenės pareigos turi daug giminingumo ir panašumo. Kariuomenė Lietuvą saugojo savame krašte, o diplomatai užsienyje. Ir vieni ir kiti yra prisiekę tėvynei — Lietuvai ištikimybę. Tėvynės atžvilgiu jie savo pareigas atliko ir atlieka taip, kaip buvo ar yra galima.

Ponų Daužvardžių darbštumas, energija, nuoširdumas, tolerancija ir gilus patriotizmas yra tos dorybės, kuriomis turėtų puoštis kiekvienas sąmoningas lietuvis, o ypač diplomatas, veiksnys, visuomenininkas, kultūrininkas ir politikas. Už nenuilstamą ir sėkmingą veiklą, atstovaujant Lietuvos ir lietuvių tautos reikalus, Ponai Daužvardžiai nusipelnė didelę pagarbą ir įvertinimą ne tik lietuvių, bet ir amerikiečių bei kitataučių tarpe.

A. Rėklaitis

KARIUOMENĖS ŠVENTĖS MINĖJIMAS

Brooklyne

Surengtas vietos Ramovės skyriaus, talkininkaujant A. L. L. Dariaus — Girėno postui, Lietuvos Kariuomenės minėjimas įvyko lapkričio 27 d. Apreiškimo parapijos salėje .Minėjimas sutelkė apsčiai patriotinės publikos. nestigo ir jaunuomenės, kuriai toki minėjimai turi didesnio tautinio auklėjimo reikšmės kaip publikos mėgiami akademiniai ar pan. minėjimai.

Pamaldų už žuvusius Lietuvos karius metu Apreiškimo bažnyčioje, pritaikintą progai pamokslą pasakė brangus veteranams pirmasis Lietuvos karo kapelionas kan. J. Meškauskas.

Iškilmingas minėjimas įvyko 5 val. Apreiškimo parapijos salėje, jam vykusiai vadovavo senas karys kpt. V. Alksninis.

Tikrai įdomią ir vertingą paskaitą skaitė, specialiai tai progai atvykęs pulk. inž. J. Vėbra. Kalba susilaukė karštų plojimų.

Meninėje dalyje dalyvavo, sparčiai žengiantis pirmyn Skautų Vyčių Oktetas. Jo dainuojamos karinės, skautų ir tautinės dainos mielai skambėjo ir rado šiltą atgarsį klausytojuose.

Jauna pianistė Aldona Kepalaitė pasirodė kultūringa ir augšto lygio išpildytoja. Publika įvertino jos atliktus lietuviškus ir kitus muzikos kūrinius gausiais plojimais.

Tėvų ir motinų džiaugsmui scenoje pasirodė tautinių šokių grupė, sudaryta iš Maironio Lietuviškosios Mokyklos mokinių. Gražiais tautiškais rūbais apsirengę jie išpildė keletą grupinių šokių.

Visas minėjimas praėjo nuotaikingoje dvasioje ir tvarkingai. Šventės surengimo naštą teko pakelti ramovėnų valdybai: plk. E. I. Kriaunaičiui, plk. ltn. A. Sperauskui, kpt. Kirkylai ir ltn. J. Klimavičiui. Jiems ir priklauso užpelnytas ačiū. **A.**

MIELAS BILERI,

...Malonu, kad taip gražiai prisidedi prie KARIO turtingumo turiniu ir puošnumo išvaizda. Nepailsk!

Perduok mano nustebimą ir nepasitenkinimą p. Sužiedėliui dėl jo straipsnio "Darbininke": Ar neperdaug minėjimų, kuriame jis nori išmesti Kariuomenės ir Tautos švenčių minėjimus.

Niekad nemaniau, kad p. Sužiedėlis taip nesuvoktų ,jog kerta šaką, ant kurios pats sėdi. Tuo straipsniu jis nieko pozityvaus nedavė, o įžeidė, galiu drąsiai tvirtinti, tūkstančių lietuvių tautinius jausmus. Ir kam to rcikėjo?

St. Bakšys, Kanada

Bostone

LS "Ramovės" Bostono skyriaus rūpesčiu Lietuvos kariuomenės šventės minėjimas įvyko š. m. lapkričio 20 dieną. Tą dieną 10 val. rytą pamaldas šv. Petro parapijos bažnyčioje, kurios klebonu yra visų gerbiamas kun. Pr. Virmauskis, už žuvusius už Lietuvos laisvę laikė kun. J. Klimas. Tam momentui pritaikintą, su gilia kenčiančios Tėvynės meile, pamokslą pasakė kun. Paulauskas, buv. Lietuvos kariuomenės kapelionas, specialiai atvykęs iš Putnam, Conn.

2 val. p.p. A. L. Tautinės S-gos namuose įvyko iškilmingas minėjimas su paskaitomis ir menine dalimi, kuriam vadovavo p. Vikt. Kubilius. Po žuvusiųjų pagerbimo tylos minute, tarė savo žodį Lietuvos garbės konsulas Bostone adv. A. Šalna ir Vliko užsienio reikalų valdytojas p. Karvelis. Pulk. A. Stapulionis savo ilgesnėje kalboje priminė susirinkusiems svarbesniuosius mūsų istorinius įvykius. Meninėje dalyje, akomponuojant komp. Jul. Gaideliui, Vilniaus operos solistas p. St. Liepas tvirtai padainavo keletą lietuviškų patriotinių dainų. Bostono Vyrų Choro, vadovaujamo komp. J. Gaidelio, dainos galingai skambėjo lietuvišku menu gražiai išpuoštose patalpose. Ypač šiltai susirinkusiųjų buvo sutiktos žygio dainos. Minėjimas baigtas Amerikos ir Lietuvos himnais.

Nežiūrint nepalankaus tam momentui "Darbininko" straipsnio, kurio vedamąsias mintis pakartojo vietos radio valandos vedėjas p. Kneižys, nežiūrint, kad tuo laiku Bostono kultūrininkai turėjo savo atskirą susirinkimą, ALTS salė susirinkusiųjų buvo užpildyta.

Be to, p.p. Stp. ir V. Minkai savo radio pusvalandžio metu davė progą p. St. Jurgelevičiui trumpai radio bangomis priminti lietuviškajai visuomenei tos dienos reikšmę.

Adv. P. Viščinio vadovaujamas "Laisvės Varpas" niekad tokių momentų nepamiršta. Taip ir šiuo kartu žuvusieji už Lietuvos laisvę buvo jaudinančiais žodžiais paminėti, palydint pritaikinta muzika ir žygio dainomis. **J. Vč.**

GĖN. V. GRIGALIŪNAS - GLOVACKIS

Vienas žymiųjų mūsų karių, Nepriklausomybės karų dalyvis, gen. Vincas Grigaliūnas-Glovackis 1955 metų rugpjūčio 9 d. atšventė savo amžiaus 70 metų sukaktį.

Gen. V. Grigaliūnas-Glovackis gimė 1885 m. rugpjūčio 9 d. Dzūkijoje — Alytaus aps., Jėzno dvaro kumečių šeimoje. Kitų globojamas išėjo mokslus ir įstojo į Vilniaus Karo Mokyklą, kurią baigė 1907 m.

Iki Pirmojo Didžiojo Karo tarnavo carinėje Rusijos kariuomenėje Turkestane ir Samarkande. Didžiojo karo metu buvo sunkiai sužeistas vokiečių fronte.

1918 m. grįžęs į Lietuvą, tuoj įsijungė į Lietuvos kariuomenės organizavimą. Iš pradžių pradėjo organizuoti 1 pėst. pulką, o paskui 2 pėst. pulką, jį suorganizavo į stiprų ir narsų vienetą, jam vadovavo įvairiuose frontuose ir atliko nemaža sunkių ir garbingų kovos žygių dėl Lietuvos laisvės.

1932 m. išėjo iš karinės tarnybos atsargon. Nors jau nebejaunų metų, 1930 m. generolas išėjo teisių mokslą Vytauto Didžiojo Universitete Kaune ir išėjęs atsargon perėjo dirbti advokatūron.

1940—1941 m., pirmojo bolševikmečio metu, generolui teko slapstytis nuo bolševikų, nes jis buvo jų nemėgiamas nuo pat 1919 m. Laimė jo neapleido. 1944 m., bolševikams antrą kartą besibraunant į Lietuvą, generolas drauge su kitais patraukė į Vakarus ir gyveno Vokietijoje ir Belgijoje, kur dirbo metalų fabrike. 1949 m. nuvyko į Kolumbiją, kur ir dabar tebegyvena.

Linkime garbingajam Generolui dar ilgiausių metų! **S. B.**

PONE REDAKTORIAU,

KARIO 1955 m. lapkričio mėn. numeryje, V. Mingėlos straipsnyje "Mūsų Kariuomenė", išvardinant pulkus, kurie iškovojo Lietuvai nepriklausomybę, yra praleistas 12 pėst. Kauno pulkas.

Reiškiu pagarbą,

Ats. plk. Vincas Šaudzis.
Buvęs 12 pėst. Kauno Pulko Vadas

(Tai dar vienas įrodymas, kad Lietuvos Karo istorija, kurią rengiasi išleisti Ramovė, yra labai reikalinga. Mes jau pradedame užmiršti, kas mus išvadavo. Red.)

Žymus New Yorko lietuvis adv. WM. J. DRAKE-DRAGŪNAS buvo išrinktas National Commercial Finance Conference, Inc., viceprezidentu.

Advokatas Drake yra žinomas seniesiems ir naujiesiems atei viams lietuviams, kuriems jis padeda teisiniais patarimais.

Teisinę pagalbą jis teikia ir ramovės New Yorko skyriui. Jis domisi ir remia lietuvių organizacines pastangas.

Linksmų Šventų Kalėdų ir
Laimingų 1956 Metų

Visiems Lietuviams Linki

MUTUAL FEDERAL SAVINGS and LOAN ASSOCIATION

JOHN J. KAZANAUSKAS
Prezidentas

2202 W. Cermak Rd. **Chicago, Ill.**
Tel. VI 7-7747

Linksmų Šventų Kalėdų ir
Laimingų 1956 Metų

Visiems Lietuviams Linki

CHICAGO SAVINGS LOAN ASSOCIATION

J. PAKEL
Prezidentas

6236 So. Western Ave. **Chicago, Ill.**
Tel. GRovehill 6-7575

Knyga turi 222 puslapius teksto ir 72 puslapius iliustracijų, atspaustų geresniame popieriuje ir įdėtų tarp lankų. Viso knygoj yra 294 pusl.

Iliustracijos apima šv. Kazimiero portretus senais laikais, jo tėvus, giminę, gyventąjį laiką, šventojo koplyčią Vilniuje, jo kultą Lietuvoje bei užsienyje ir lietuvių dailininkų pieštus jo paveikslus. Jos surinktos iš įvairių archyvų, bibliotekų, privačių kolekcijų.

Knygos kaina tik 3 dol.

Užsakymus siųsti:

DARBININKAS
620 Bushwick Avenue, **Brooklyn 21, N. Y.**

THE AMERICAN LEGION MAGAZINE, spalio mėn., 1955.

Menas, Kokiam Tikslui? E. J. Pels. Daugelis modernaus meno kūrinių yra tik šlamštas po kuriuo slepiasi dekadencija, iškrypimas ir net revoliuciniai (politiniai) tikslai.

New York Times yra rimtu tonu diskutavęs tokius modernaus meno "kūrinius" kaip baltas lapas įdėtas į rėmus ir pakabintas meno muzėjuje. New Yorko Modernaus Meno Muzėjuje išstatytos baidyklės vaizduojančios Prometėjų autorius yra J. Lipchitz. J. Hirsch, artimas komunistiniam frontui atliko "modernaus meno" kūrinį skirtą Dallas Meno Muzėjui; B. Rosenthal yra atsakingas už šlykščią Nukryžiuotojo statulą, kuri tik atstumia žiūrovą. A. Refrigier, priklausąs 33 subversyviom organizacijom, už $26,000 pagamino revoliucinio pobūdžio sienų piešinius San Francisco paštui; W. Gropper tokius paveikslus kūrė Wašingtone valdžios lėšomis.

Pablo Picasso, modernistų vyresnysis, kartą pareiškė: "Aš esu komunistas ir mano menas yra komunistiškas".

Nuo pat savo atsiradimo pradžios modernusis menas buvo revoliucinis, politine prasme, ne atnešantis naują grožį ir meistriškumą, bet apgalvotai nukreipiantis žmogaus sąmonę nuo visko, kas yra gera, gražu ir tikra į bjaurumą, netvarkingą pamišimo viziją, "socialinį protestą", vartojimą ezoterinių ir okultinių simbolių.

Rosenthalio "Nukryžiuotasis".

1920 metais Muenchene surengton daadaistų parodon įėjimas buvo tyčia padarytas pro viešą išvietę. Ten jauna, baltai aprengta mergaitė garsiai deklamavo šlykščias ir nepadorias poemas. Modernizmas gimė!

Po 1936 m. surengtos Londone surrealistų parodos, žinomas britų novelistas J. B. Priestley pareiškė: "Surrealistai eina prievartavimo keliu ir vadovaujasi neurotine nesąmone. Jie — tikri dekadentai. Už jų galima pastebėti vis gilėjančios barbarizmo sutemos, kurios gali aptemdinti dangų tiek, kad žmonija atsidurs vėl kitoje ilgoje naktyje". Tie "menininkai", norintįs užtraukti žmonijai tą "ilgą naktį", yra:

J. T. Baargeld, dadaizmo steigėjas, jis yra padėjęs įsteigti ir Reino krašto komunistų partiją;

Filipo T. Marinetti, futūristų steigėjas, Musolinio draugas. Kai fašistai paėmė valdžią, Marinetti pareiškė: "Žmogus neturi daugiau reikšmės už akmenį";

V. Kandinskis, ekspresionistų vadas, gimęs Rusijoj, studijavęs Vokietijoje. 1914 m. jis grįžo Rusijon, buvo Trockio draugas ir Maskvos Vaizduojančio Meno Muzėjaus direktorius. Lenino nuomone Kandinskio neurotinis ir dekadentinis menas tiko geriau užsieniui kaip bolševikinei Rusijai ir jis jį išvijo Vokietijon, griauti senosios vakarų kultūros. Iš ten, kairiojo sparno veikėja Brooklyne, Katarina Dreier jį atsigabeno Amerikon, kur tas bolševikų komisaras pasidarė "modernaus meno" apaštalas ir organizavo Modernaus Meno Muzėjų New Yorke.

Ne tik jų piešiniai yra fantastiški, bet ir jų kainos. "Abstraktus menas komunistams parodė trumpą kelią į garbę ir turtą. Daugiau nereikėjo ilgo mokymosi ir talento, kurio reikalavo tradicinis menas. Ant audeklo uždėtas kelias dėmes, pavadinus "abstraktus menas", galima buvo išpūsti į didelį meno kūrinį".

Turtuoliai, graibstydamiesi bekylančios mados ir neįpirkdami klasinių senųjų menininkų kūrinių, puolėsi pirkti "naująją kultūrą" vaizduojančius "meno kūrinius".

Visas šitas modernus menas nėra amerikoniškas. Tai rodo ir jo didieji vardai: Salvador Dali, Max Ernst, Pablo Picasso, Miro, Paul Klee, Tanguy, Chagaall, De Chirico ir pan.

Amerikos komunistų vadas W. Z. Foster pareiškė Naujosiose Masėse 1946 m.: "Turi būti aiškiai suprasta, kad menas yra ginklas klasių kovoje... kylančios revoliuciniai socialinės klasės instinktyviai supranta meno kaip socialinio ginklo reikšmę ir visada nukala savitą meną ,kuriuo iššaukia valdančios klasės meną." Dailininkas Rockwell Kent, priklausantis virš 100 raudonų organizacijų, senato komisijos tardomas apie komunistinę veiklą 1953 m., turėjo drąsos pareikšti: "Matote, aš esu menininkas. Pirmoj eilėj esu menininkas ir nedalyvauju politikoje, kaip jūs, žmonės, kurie esate į ją įsivėlę."

Krikščionybė yra pagrindinis komunizmo taikinys. Kas gali vaiko tikėjimą sėkmingiau sugriauti, kaip pakabintas ant kryžiaus didelis vabzdys, ar kita kokia baidyklė? Vulgarumas, šlykštus žmogaus formų iškraipymas ypač mėgiamas "modernaus meno" religinėse temose.

Keisčiausia, kad tą "meną" gi-

SOVIETIŠKAI APIE ŠYPSENĄ

— Šypsosi kaip Bulganinas ir Chruščiovas prieš kapitalistus.

— Pasisekė, kaip Kremliui su šypsenomis.

— Šypsosi Miša, kad įsakė Nikita.

— Nusišypsojo — su laimikiu namo parjojo.

— Kai Chruščiovas nusišypsojo, velnias smuiku užgrojo. **J. Bn.**

BAJORAS IR GRYBAI

Lietuvos sulenkėjęs bajoras išvyko su savo bernu į mišką grybauti. Vienoj vietoj aptiko daugybę baravykų ir jų prisirinko beveik pilną vežimą.

Begrįžtant namo, kitoj vietoj aptiko daugybę lepšių. Bajoras šių grybų nepažino ir klausia berną:

— Janek, kokie čia grybai?

Bernas Jonas ir šiaip galvojo ir taip, bet niekaip negalėjo atsiminti, kaip lenkiškai vadinasi lepšiai. Kągi, išeitį surado. Sulenkino lietuvišką lepšį, ir tiek.

— "Lepšyj!" — atsakė bajorui. O lenkiškas "lepszyj" — lietuviškai bus "'geresnis".

Nudžiugo bajoras, suradęs geresnių grybų, ir įsakė bernui:

— Janek, barawyki z bryki, a liepszyj do bryki! (Jonai, baravykus iš vežimo, o lepšius į vežimą). **J. Bn.**

ATRADO MAŽĄJĄ AMERIKĄ

1940 m. sovietams okupavus Lietuvą ir tūlam pulkui sustojus Marijampolėje, vienas raudonosios armijos karininkų, gerokai išbadėjęs, pasiryžo paragauti lietuviškų pietų. Įbėgęs į vieną restoraną, užsakė pietus už 25 litus. Mat, jo plačioje tėvynėje kuklūs pietūs kainojo 25 ir daugiau rublių.

Restorano savininkė pagalvojo, kad keli rusai valgys pietus, nes vieni pietūs kainojo tik vienas litas. Kadangi šeimininkė gerai žinojo, kad rusai ir išgerti mėgsta, tai dar paklausė, ar pietus su degtine. Rusas karininkas, tokį klausimą išgirdęs, apstulbo. Argi už 25 litus prie pietų dar ir degtinės duos. Kiek pagalvojęs atsakė: taip, su degtine!

Sutartu laiku, kada pietūs buvo paruošti, karininkas atskuba į restoraną. Restorano šeimininkė įvedė jį į atskirą kambarį, kur buvo paruošta valgio ir gėrimo už 25 litus. Visas stalas apkrautas, lyg per balių. Rusas, tai pamatęs, nusigando ir kreipėsi į šeimininkę:

— Juk aš prašiau tik už 25 litus.

— Taip, čia tik už 25 litus ir tėra, — atsakė šeimininkė.

Rusas, kiek atsigavęs, sumojo kaip iš keblios padėties išeiti ir savęs neapsijuokinti. Vėl paklausė šeimininkę:

— Ar mano draugai dar nebuvo atėję pietauti?

— Ne, dar nė vienas nebuvo, — atsakė.

— Gerai, bėgsiu juos paraginti, — išskubėjo pro duris rusas ir netrukus atsivedė keletą savo draugų. Viską sukirto, išgėrė ir barzdas nusišluostę, atsiduso: "Vot, tak, tovaryšči! Štai, kur mažoji Amerika!" **J. Bn.**

PO PORA MELAGIŲ

Petras: Antanai, atrodo, tu gudrus vyras. Paaiškink man, kodėl vilniškėj lietuvių kalba leidžiamoj komunistų "Tiesoj" daugelis rašinių ar korespondencijų pasirašoma dviejų autorių?

Antanas: Argi nežinai senos lietuvių patarlės apie melagius, kad "vienas kala, o kitas zalatija" (pauksina, blizgina). **B.K.**

TEGUL GERIAU ARIA IR AKĖJA

1940 m. rusams Lietuvą okupavus, Švenčionėliuose, viename restorane, valgėme pietus. Šalia mūsų staliuko atsisėdo trys rusų karininkai, užsisakė pietus ir pora pusbonkių degtinės.

Pavalgę ir atsigėrę, priėjo prie bufeto užsimokėti. Paklausę šeimininkės, kiek mokėti, ši atsakė: 8 litai arba rubliai. Nustebę karininkai vienas į kitą baltomis žvilgterėjo ir vėl klausia:

— Kiekvienam po aštuonis, ar už viską tiek?

— Už viską tiek, — atsakė šeimininkė.

Užsimokėję išėjo. Netrukus atbėga jau vienas iš tų pačių karininkų ir patylomis klausia šeimininkę:

— Ar nepadarei klaidą, taip pigiai iš mūs paimdama? O gal kaip išvaduotojams labai papiginai?

Šeimininkė, paėmusi kainoraštį, rusui karininkui išaiškino, kad klaidos nepadariusi ir nuolaidos nedariusi. Iš visų, kas jie bebūtų, kariai ar civiliai, lietuviai ar rusai, ji ima vienodai pagal nustatytą kainą.

Ruselis taip pat patylomis paaiškino. Girdi, kai mes žygiavome į Lietuvą, tai mūsų politinė vadovybė mums aiškino, kad Lietuvoje žmonės labai skurdžiai gyvena ir badauja, kad ponai jais aria ir akėja. O dabar daug pravažiavau ir niekur nemačiau, kad ponai žmonėmis artų ir akėtų. Tik matau, kad Lietuvoje viskas pigu ir žmonės sotūs. Todėl vienas ir atėjau, kad geriau įsitikinčiau.

Išeidamas dar į ausį šeimininkei sušnabždėjo: "Geriau tegul ponai manimi aria ir akėja, kad tik sotus būčiau".

P. Jurmas

---

ria, palaiko ir gina tie žmonės, kurių sunaikinimui jis yra skiriamas. Daily Worker 1955 m. balandžio 10 d. įdėjo straipsnį apie J. Levine parodą, įvykusią New Yorke:

"Naikinančia jėga ir nujautimu jis piešia mirusias sielas gyvuose kūnuose. Jis piešia žmones, kurie pasmaugtų žmoniją, išdvėsintų žmonių rasę, subrutalintų pasaulį savo pačių parazitiniams, savanaudiškiems ir gobšiems tikslams. Jis išrengia tuos žmones iš jų turtingų rūbų, augštų vietų, garbingumo, nutraukia tą kaukę, kuri pridengia tykantį blogį, godumą, augštesniųjų klasių supuvimą, nepadorumą ir sau pataikavimą..." Taip piešiami vakarų, krikščioniškos kultūros žmonės.

Titaniškoje kovoje už pasaulį Maskva yra numačiusi viską. Taigi, prisimintina, kad "Menas yra klasių kovos ginklas". **Z. R.**

Kaina
8 LT ct

PRATĘSIAMAS RAŠINIO KONKURSAS

L. S. "Ramovės" Čikagos skyriaus anksčiau paskelbtas mokykliniam jaunimui Čikagoje rašinio konkursas tema:

"Lietuvos kovotojas Maironio poezijoje", pratęsiamas iki 1956 m. vasario 1-os dienos.

Rašinys gali būti parašytas mašinėle, arba ranka.

Paskirtos **premijos:** I — $50, II — $25 ir III — $15. Be to, "Kario" Redakcija skiria kiekvienam laimėtojui po vieną žurn. "Karys" metinę prenumeratą.

Premijoms paskirstyti komisiją sudaro: J. Švaistas-Balčiūnas, D. Velička, J. Ignatonis ir V. Abramikas.

Rašinius siųsti šiuo adresu: V. Abramikas, 1627 So. Harding Ave., Chicago 23, Ill.

L. S. "Ramovė" Čikagos
Skyriaus Valdyba

Geriausi Linkėjimai nuo

DISTRICT SAVINGS
and Loan Association
3430 S. HALSTED STREET
CHICAGO 8, ILLINOIS

CLiffside 4-0104
JUOZAS MOZERIS, Sekretorius

GERIAUSIAI UŽTIKRINSI SAVO RYTOJŲ
seniausioje lietuvių organizacijoje šiame krašte

SUSIVIENIJIME LIETUVIŲ AMERIKOJE
307 West 30 Street, New York 1, N. Y.
Tel. LA 4-5529

SLA apdraudžia gyvybę iki $10,000 asmeniui, sveikatą iki $325 ir senatvę iki $300 mėnesiui. Niekur kitur nerasi tiek patogių apdraudų išsimokėjimo sąlygų.

SLA duoda nariams pašalpas bėdos atveju, certifikato paskolas, beprocentines mokslo paskolas, nekilnojamo turto paskolas ir kt.

SLA duoda nariams didelius tautiniai kultūrinius dividendus ir yra lietuviškumo užuovėja. Plačiai vykdo ir remia tautiniai kultūrinius darbus, kovoja už lietuvybę.

Rašykis į SUSIVIENIJIMĄ LIETUVIŲ AMERIKOJE, turintį 12,000 narių ir turto virš $3,000,000.00.

Laisvoji Lietuva
LIETUVIŲ SAVAITRAŠTIS

Prenumerata:
Metams — — $4.50
Pusei metų — — $2.50
Atsk. Nr. — 10 centų

Adresas:
3157 S. Emerald Ave., Chicago 16, Ill.

JURGIS REKEŠIUS
LIETUVIS LAIKRODININKAS
65-39 A Grand Ave., Maspeth 78, N. Y.
Tel. TWining 4-7327
Gerai atliekami taisymo darbai ir parduodami nauji laikrodžiai

DARBININKAS
VISŲ LIETUVIŲ LAIKRAŠTIS!

Išeina du kartu per savaitę
Kaina metams $6.00
Brooklyne 6.50
Užsienyje 6.50

680 BUSHWICK AVENUE,
BROOKLYN 21, N. Y.

TAUPYKITE ateičiai. Pasidėkite taupomus pinigus į **CHICAGO SAVINGS AND LOAN ASSOCIATION**, kur kiekviena santaupa pilnai apdrausta iki $10,000.00 by an Agency of the United States Government.

KUR visada buvo ir yra išmokamas aukštas devidendas.

KUR pinigai buvo ir yra išmokami pagal pareikalavimą.

KUR tamsta gali atlikti visus savo ir savo šeimos finansinius reikalus.

KUR virš 30 metų patyrimas užtikrina visiems saugų ir teisingą patarnavimą.

Dėl paskolų geresnėm sąlygom, perkant arba statant namą, visada pasimatykite su mumis.

Mūsų turtas — 16.000.000

Chicago Savings & Loan Association

GRovehill 6-7575

6236 South Western Avenue, CHICAGO, ILL.

J. PAKEL — Prezidentas

Visko Užtektinai—Tuojau Pristatom

Baldus, šaldytuvus, pečius ,skalbiamas mašinas, lovas, matracus, kilimus, radio, televizijos setus, vaikučiams baldus.

Žemos kainos, lengvi išmokėjimai. Turime didelį pasirinkimą. Mes pagaminame baldus ir pagal jūsų užsakymą.

Roosevelt Furniture Co., Inc.

LIETUVIŲ KRAUTUVĖ

2310 W. ROOSEVELT RD., CHICAGO

Tel. SEeley 3-4711

Atdara pirmadienio ir ketvirtadienio vak. iki 9:30

Atdara sekmadieniais nuo 11 iki 4:30 val. popiet.

CLEVELAND, OHIO

LIETUVIŲ RADIJO KLUBAS

savo savaitinę programą transliuoja kiekvieną penktadienį 7:30 iki 8:15 per WDOK, banga 1260.

Klubo pirmininkas ir bendrųjų reikalų vedėjas Juozas Stempužis, 1152 Dallas Rd., tel.: SW 1-2245

Programos vedėjas

Balys Auginas, 1359 E. 94 St., Tel.: CE 1-5904

KAS LAUKIA ATSTATOMOS LIETUVOS NEPRIKLAUSOMYBĖS, TAS SKAITO

'NEPRIKLAUSOMĄ LIETUVĄ'

bendruomeninį, nepartinį ir nesrovinį, savaitraštį — rimtą ir objektyvų.

"Kario" skaitytojams pranešama, kad dabar "Nepriklausomoje Lietuvoje" eina b. Lietuvos Krašto Apsaugos Ministerio pulkininko **K. Žuko** atsiminimai apie tai, kaip atsikūrė nepriklausoma Lietuva.

Prenumerata: Kanadoje 5 dol., visose Amerikose 5.50, visur kitur 6 dol. metams.

Adresas: Nepriklausoma Lietuva, 7722 George St., Ville Lasalle, Montreal 32, P. Q., Canada.

LIETUVIŠKA ĮSTAIGA

DIRVA ★★★ THE FIELD

LIETUVIŠKAS SAVAITRAŠTIS

Prenumerata metams:

J. A. Valstybėse	—	$5.00
Kanadoje	—	$5.50
Kitur	—	$6.50

Atsk. Nr. kaina 10 centų

Adresas:

1272 E. 71st St., Cleveland 3, Ohio